

# RIPPIKOULUN HAASTAVAT TILANTEET

Työntekijöiden kokemuksia nuorten kanssa työskentelystä

Kristiina Brisk-Mosander

## RIPPIKOULUN HAASTAVAT TILANTEET

Työntekijöiden kokemuksia nuorten kanssa työskentelystä

Kristiina Brisk-Mosander

Opinnäytetyö, kevät 2013

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Diakonia, kristillinen kasvatus ja nuorisotyö

Sosionomi (ylempi AMK)

## TIIVISTELMÄ

Brisk-Mosander, Kristiina. Rippikoulun haastavat tilanteet. Työntekijöiden kokemuksia nuorten kanssa työskentelystä. Kevät 2013, 96 sivua, 1 liite. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, Diakonia, kristillinen kasvatus ja nuorisotyö, Sosionomi (ylempi AMK)

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää rippikoulutyöntekijöiden kokemuksia ja ajatuksia haastavista tilanteista joita he ovat työssään kohdanneet. Millaiset tilanteet koetaan haastaviksi? Millaisia keinoja työntekijöillä on selviytyä tilanteista ja millaista tukea tai koulutusta he kaipaisivat liittyen haastaviin tilanteisiin nuorten kanssa?

Tutkimustapa oli kvalitatiivinen eli laadullinen. Tutkimuksen aineisto kerättiin kahdeksasta puolistrukturoidusta haastattelusta joissa on haastateltu teologeja ja nuorisotyönohjaajia Lapuan hiippakunnan alueelta. Haastattelut litteroitiin ja analysoitiin sisällönanalyysin avulla. Rippikoulutyöntekijöiden kohtaamat tilanteet ryhmiteltiin neljään pääryhmään: ihmissuhteisiin, nuoren henkilökohtaisiin asioihin, kommunikaatioon ja käyttäytymiseen sekä järjestyksenpitoon ja turvallisuuteen.

Tutkimustulosten perusteella työntekijät kohtaavat paljon erilaisia haastavia tilanteita nuorten kanssa. Koulutus ei suoraan anna kaikkia tarvittavia valmiuksia käsitellä näitä tilanteita, vaan työntekijän oma motivaatio hankkia lisää tietoa ja koulutusta on tärkeässä asemassa. Myös työntekijöiden ammatilliset vuorovaikutustaidot korostuivat tilanteiden käsittelyssä. Työntekijät tarvitsevat eniten tukea työhönsä erityistä tukea tarvitsevien nuorten kohtaamiseen sekä leirien turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä.

Rippikoulutyöntekijöiden tulisi saada aiempaa parempaa ohjausta leirien turvallisuuden kartoittamiseen turvallisuusasiakirjan avulla sekä seurakunnissa tulisi pohtia monipuolisesti leirien turvallisuuteen liittyviä asioita. Niissä tulisi myös olla selkeät ohjeistukset vaara- ja muiden yllättävien tilanteiden varalta. Rippikoulutyöntekijöitä tulee kannustaa ammatillisten vuorovaikutustaitojen hankintaan ja kehittämiseen sekä ammattitaidon ylläpitämiseen osallistumalla rippikouluun liittyviin koulutuksiin.

Asiasanat: rippikoulu, erityiset oppijat, kristillinen kasvatus, ongelmanuoret, kvalitatiivinen tutkimus

## ABSTRACT

Brisk-Mosander, Kristiina. Challenging situations at confirmation school. The workers' experiences of working with young people. 96p., 1 appendix. Language: Finnish. Spring 2013, Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Diaconia, Christian Education and Youth Work. Degree: Master of Social Services.

The aim of this study was to explore the confirmation class workers experiences and thoughts on challenging situations they have encountered in their work. What situations perceived as challenging? How did the workers cope with different situations? What kind of support they needed in their work?

The study is based on qualitative methods. The material of the study was collected from eight semi-structured interviews. The interviewees were theologians and youth workers from the area of the diocese of Lapua. The interviews were transcribed and analyzed by using content analysis. The situations met by the workers were grouped into four main groups: relationships, the young personal matters, communication and behavior and the maintenance of order and security.

The results of the study indicate that the workers meet many different challenging situations with the young people. Education does not give all the necessary readiness to deal with these situations directly. The worker's own motivation to get information and education is in an important position. Professional social interaction skills of the workers were in an important role in the challenging situations. The workers need support for their work in questions which are related to the meeting of the adolescents who need most special support and to the safety of camps.

The confirmation school workers should get guidance of the safety of camps with the help of the safety document. The parishes should have clear guidelines for incidents and other unforeseen occurrences. Matters which are related to the safety of camps should be carefully considered in the parishes. The workers acquisition and developing of professional social interaction skills have to be encouraged. They also maintain their professional social interaction skills by participating in the confirmation class education.

Key Words: confirmation work, special learners, Christian education, problem of young people, qualitative research

# SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT.....	4
SISÄLTÖ.....	5
1 JOHDANTO.....	7
2 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ, TOTEUTUS JA AINEISTO.....	8
2.1 Tutkimustehtävä ja tutkimustapa.....	8
2.2 Tutkimuksen aineisto ja sen käsittely.....	9
2.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	12
3 RIPPIKOULU.....	14
3.1 Rippikoulun lähtökohdat ja tavoitteet.....	14
3.2 Isokset rippikoulussa.....	15
3.3 Työntekijät rippikoulussa.....	17
4 TYÖNTEKIJÄN OSAAMINEN.....	21
4.1 Työelämän osaaminen ja ammatti-identiteetti.....	21
4.2 Vuorovaikutus.....	23
4.3 Turvallisuus.....	27
5 HAASTEITA NUORTEN KANSSA TYÖSKENNELLESSÄ.....	31
5.1 Nuoren normaali kasvu ja kehitys.....	31
5.2 Tarkkaavaisuuden häiriöt.....	33
5.3 Oppimisvaikeudet.....	35
5.4 Käyttäytymishäiriöt.....	36
5.5 Mielenterveyden häiriöt ja itsetuhoisen käytös.....	37
5.6 Yksinäisyys ja kiusaaminen.....	39
5.7 Syömishäiriöt.....	41
5.8 Päihteet.....	43
6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET.....	44
6.1 Aiempia tutkimuksia rippikoulusta.....	44
6.2 Aiempia tutkimuksia osaamisesta ja ohjaamisesta opetus- ja kasvatusalalla.....	46
7 HAASTAVAT TILANTEET RIPPIKOULUTYÖSSÄ.....	49
7.1 Mikä on haastava tilanne?.....	49
7.2 Järjestyksenpito ja turvallisuus.....	50

7.3 Nuoren henkilökohtaiset asiat.....	57
7.4 Kommunikaatio ja käyttäytyminen .....	59
7.5 Ihmissuhteet .....	63
8 TYÖNTEKIJÖIDEN TOIMINTA JA RESURSSIT .....	67
8.1 Työntekijöiden toimintamallit tilanteissa.....	67
8.2 Toiveet ja kehittämisajatukset työnantajalle .....	77
9 POHDINTAA JA KEHITTÄMISAJATUKSIA .....	81
9.1 Rippikoulu eri näkökulmista.....	81
9.2 Jatkotutkimus- ja kehittämisehdotukset .....	85
9.3 Opinnäytetyöprosessi .....	86
LÄHTEET .....	88
LIITE 1.....	96

## 1 JOHDANTO

Rippikoulu on kuin hyppy tuntemattomaan. Työntekijältä vaaditaan paljon erilaisia taitoja ja valmiuksia rippikoulun kuluessa. Hänen tulisi pyrkiä löytämään jokaiselle rippikoululaiselle mahdollisimman sopiva opetustyyli, kohdata rippikoululaiset ja isokset yksilöinä, toimia sekä kurinpitäjänä että kuuntelevana korvana ja lohduttavana aikuisena. Rippikoulussa vastaan tuleviin tilanteisiin on mahdotonta varautua kaikenkattavasti etukäteen.

Nykypäivänä nuorten haasteet erityisesti oppimisvaikeuksien ja käyttäytymiseen liittyvien vaikeuksien kohdalla ovat kasvaneet. Rippikouluissa erityistä tukea tarvitsevat nuoret integroidaan pääsääntöisesti tavallisiin ryhmiin. Tämä vaatii rippikoulun työntekijöiltä ammattitaitoa ja erityistä osaamista heidän huomioimisekseen rippikoulun toteutuksessa. Kirkossa on pikkuhiljaa herätty tähän todellisuuteen ja sen luomiin haasteisiin. Kirkkohallituksen rippikoulu kaikille . hanke on ollut päänavaus erilaisten oppijoiden huomioimiseksi rippikoulun organisoinnissa ja toteutuksessa.

Eryistä tukea tarvitsevat nuoret eivät kuitenkaan ole ainoita, jotka luovat haastavia tilanteita rippikoulussa. Tilanteita voi tulla vastaan ihan jokaisen nuoren kohdalla ja ne voivat liittyä lähes kaikkiin elämän osa-alueisiin. Tilanteeseen voi liittyä useita nuoria, tai se voi olla yhden nuoren henkilökohtainen ongelma. Nuoret ovat yksilöitä. Toiset saattavat tarvita enemmän apua ja tukea rippikoulun käymiseen kuin toiset, mutta jokaisen tulee kokea, että hän on korvaamaton, ainutlaatuinen yksilö.

Rippikoulun opettajilla ei välttämättä ole erityisiä valmiuksia toimia opettajana. Nuorisotyönohjaajan koulutukseen kuuluu pedagogisia opintokokonaisuuksia, mutta papeilla pedagogiset opinnot voivat olla hyvin vähäisiä. Lisäksi erityistä tukea tarvitsevien nuorien opettamiseen vain harvalla nuorisotyönohjaajallakaan on koulutusta tai kokemusta. Rippikoulu osuu usein nuorten elämässä vaiheeseen, jossa nuori kamppailee monien uusien asioiden kanssa ja pohtii elämänsä eri suunnilta. Kuka minä olen? Millainen minä olen? Rippikoulun

opettajalta kaivataan tietoa nuorten kasvusta ja kehityksestä ja nuoruuteen normaalisti kuuluvista kriiseistä.

Rippikouluun liittyvät oleellisesti isokset. He ovat parhaimmillaan valtavan suuri voimavara ja rippikoulun onnistumisen edellytys. Myös he elävät nuoruuden ajanjaksoa ja heitä koskettavat samat asiat kuin rippikoululaisia. On luonnollista, että heidänkin kanssaan haastavia tilanteita syntyy ja työntekijän on reagoitava niihin jollain tapaa.

Tämän opinnäytetyön aihepiiri pohjautuu haluuni kehittää ammattitaitoani rippikoulun opettajana ja ohjaajana. Opinnäytetyön tavoite on tutkia, millaisia tilanteita rippikoulutyöntekijät kohtaavat työssään, miten he niistä selviävät sekä millaista tukea he tarvitsisivat selviytyäkseen haastavista tilanteista aiempaa paremmin. Rippikoulun tehtävä on antaa nuorelle kasteopetusta. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatuksen linjauksessa todetaan, että tehtävämme on tukea jokaisen osallisuutta yhteisössä, luoda turvallinen ilmapiiri, jossa toteutuu niin henkinen, hengellinen kuin fyysinenkin kasvurauha, pitää huolta siitä, että jokainen tulee kuulluksi ja nähdyksi. Onnistunut rippikoulukokemus tukee kaikkia edellä mainittuja tavoitteita ja siksi on tärkeää huolehtia rippikoulutyöntekijöiden ammatillisesta osaamisesta ja rippikoulutyön kehittämistä linjauksen suuntaan. (Meidän kirkko . kasvamme yhdessä.)



## 2 TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ, TOTEUTUS JA AINEISTO

### 2.1 Tutkimustehtävä ja tutkimustapa

Opinnäytetyö pyrkii kartoittamaan rippikoulun työntekijöiden kokemuksia tilanteista, jotka he ovat kokeneet syystä tai toisesta erityisen haastaviksi joko rippikoululaisten tai isosten kanssa.

Tutkimuksen pääkysymykset ovat:

- a) Millaisia käytännön ongelmatilanteita tai erityishaasteita työntekijöillä on tullut vastaan rippikouluissa nuorten kanssa?
- b) Millaisia valmiuksia tai toimintatapoja työntekijöillä on selvitä haastavista tilanteista?
- c) Millaista tukea tai koulutusta työntekijät mahdollisesti kaipaisivat?

Tutkimus on laadullinen eli kvalitatiivinen. Laadulliseen tutkimukseen päädyttiin, sillä tutkimuksen tavoitteena on löytää jotain sellaista, joka ei ole suoraan havaittavissa, vaan löytyy tutkimisen aikana tehtyjen tulkintojen perusteella. Tutkittava aihe on sellainen, että siitä ei ole tarkoitus luoda numeerisia tuloksia, vaan selvittää toimintatapoja ja tilanteita niiden takana. (Vilkkä 2005, 98.)

Laadullisessa tutkimuksessa on hyödyksi, että tutkija tuntee kohderyhmäänsä sekä sen toimintakulttuuria. Tämä on tärkeää, koska tutkittavien ihmisten kokemukset ja käsitykset ovat hyvin kulttuurisidonnaisia. Ilman tutkittavan kulttuurin tuntemista tulosten analysointi voi olla liian vaikeaa. (Vilkkä 2005, 109.) Olen itse ammatiltani nuorisotyönohjaaja jonka työnkuvan yksi osa on rippikoulu. Oma työkokemukseni ja koulutukseni antavat vahvan pohjan tutkimuksen tekemiselle.

Tutkimustapana on puolistrukturoitu haastattelu, jossa haastattelun teemat ovat kaikille haastateltaville samoja. Vastausvaihtoehtoja ei ole, vaan jokainen haastateltava voi vastata omin sanoin. Haastattelija varmistaa, että haastattelussa tulee käytyä läpi kaikki haastatteluteemat, mutta niiden järjestys tai laajuus voi vaihdella. (Eskola & Vastamäki 2007, 27. 28.)

## 2.2 Tutkimuksen aineisto ja sen käsittely

Koska tutkimustapa on kvalitatiivinen, tutkittava joukko on rajattava melko pieneen määrään, jotta tutkimuksen suorittaminen on mahdollista. Tutkimuksen kohderyhmäksi valittiin teologit ja nuorisotyönohjaajat Lapuan hiippakunnan alueella. Koska valittu tutkimusmetodi oli haastattelu, helpointa oli valita tutkijalle maantieteellisesti lähin hiippakunta tutkimusalueeksi. Teologit ja nuorisotyönohjaajat ovat luonteva kohderyhmä, sillä heidän työhönsä rippikoulu liittyy olennaisesti.

Lapuan hiippakuntaan kuuluu 46 seurakuntaa. Maantieteellisesti hiippakunta sijoittuu viiden maakunnan alueelle Pohjanmaalla ja Keski-Suomessa. Hiippakuntaan kuuluu hyvin erilaisia seurakuntia sekä jäsenmääriltään, pinta-aloiltaan että toimintaympäristöiltään. Suurimpia seurakuntia jäsenmäärällisesti ovat Jyväskylä (97681 jäsentä), Seinäjoki (50849) sekä Vaasan suomalainen seurakunta (33368), ja pienimpiä Kaskinen (990), Kyyjärvi (1323) sekä Karijoki (1414). (Lapuan Hiippakunta 2013a, Lapuan Hiippakunta 2013b.)

Seurakunnan koko on merkityksellinen asia rippikoulujen toteuttamisen kannalta. Suurissa seurakunnissa rippikouluja toteuttamassa on runsaasti työntekijöitä, ja rippikoulutarjonnassa on monia erilaisia vaihtoehtoja leirimuotoisista rippikouluista kaupunki- ja iltarippikouluihin. Esimerkiksi Vaasan suomalaisessa seurakunnassa on vuonna 2013 tarjolla 20 erilaista rippikouluvaihtoehtoa. Pienessä seurakunnassa, kuten esimerkiksi Karijoella, ei välttämättä ole palkattua nuorisotyönohjaajaa lainkaan ja rippikouluvaihtoehtoja on yksi. (Vaasan suomalainen seurakunta 2013, Karijoen seurakunta 2013.)

Haastateltavat henkilöt hankittiin tutkimukseen valitsemalla sattumanvaraisesti eri puolilta hiippakuntaa erikokoisia seurakuntia, soittamalla niihin nuorisotyönohjaajalle tai teologille ja suoraan kutsumalla tavoitettu henkilö mukaan tutkimukseen. Vastaanotto oli yksinomaan positiivista. Kaikki tutkimukseen pyydetyt eivät suostuneet haastateltaviksi, mutta hekin kokivat aiheen tärkeäksi ja suosittelivat jotakuta työtoveriaan tutkimukseen itsensä sijaan. Haastatelluista kieltäytymisen syynä olivat vähäinen rippikoulukokemus sekä työkiireet. Lisäksi yksi haastattelu oli jo sovittuna, mutta se jouduttiin perumaan ja etsimään uusi haastateltava aiemman haastateltavan sairastumisen vuoksi. Joi-

denkin tutkimukseen pyydetyn työntekijöiden ensi reaktio oli tutkimuksen aiheen kuullessaan, ettei heille ole mitään todella vaikeita tilanteita sattunut urallaan. Kun aihetta avattiin enemmän, kaikki haastateltavat totesivat tilanteita sittenkin löytyvän. Tutkimukseen pyrittiin tietoisesti saamaan molempia sukupuolia sekä työntekijöitä molemmista kohteena olevista työntekijäryhmistä.

Tutkimusmateriaalina on kahdeksan haastattelua, joista litteroituna tuli hiukan alle 90 sivua tekstiä. Haastateltavista kolme oli pappeja ja viisi nuorisotyön-ohjaajaa. Samoin kolme haastateltavista oli miehiä ja viisiä naisia. Rippikou-lutyöuran pituus haastateltavilla vaihteli kahdesta vuodesta reiluun kolmeen-kymmeneen vuoteen.

Haastatteluissa ei seurattu orjallisesti haastattelurunkoa, vaan tutkija saattoi joko lisätä tai jättää pois joitakin kysymyksiä sen mukaan mitä haastateltava kertoi haastattelussa. Tutkija ei myöskään käyttänyt aina samoja sanamuotoja, vaan pyrki saamaan haastattelusta mahdollisimman luonnollisia keskustelu-tilanteita, vaikka puhetta tuottikin lähinnä haastateltava. Kaikki pääteemat käy-tiin kuitenkin läpi jokaisessa haastattelussa samassa järjestyksessä.

Haastattelut nauhoitettiin helmi-toukokuun 2012 aikana ja litteroitiin touko-kuussa 2012. Haastattelupaikkoina toimivat tutkijan koti, haastateltavien työpai-kat, sekä yhdessä haastattelussa haastateltavan koti. Haastatteluiden ajankoh-dat ja paikat sovittiin haastateltavien toiveiden mukaisesti. Haastateltavia pyydettiin etukäteen palauttamaan mieleensä tilanteita nuorten kanssa, jotka ovat työurallaan kokeneet jostakin syystä haastaviksi. Litteroinnissa aineisto purettiin sellaisenaan kirjoitettuun muotoon. Siinä jätettiin huomioimatta erilaiset äännähdykset, elleivät ne liittyneet olennaisesti asiakokonaisuuteen.

Haastatteluissa haastateltavat kertoivat erilaisista tilanteista, jotka he ovat kokeneet hankaliksi rippikoulussa. Lisäksi haastateltavilta kysyttiin heidän omaa mielipidettään valmiuksista kohdata haastavia ja yllättäviä tilanteita rippikou-lussa, millaista tukea tai koulutusta he haluaisivat ja millaiseen rippikouluun liittyvään lisäkoulutukseen haastateltava on aiemmin osallistunut. Viimeisenä sivuttiin työnantajan ohjeistuksia sekä käytäntöjä rippikoulussa. Haastattelu-teemat löytyvät liitteestä yksi.

Tässä tutkimuksessa on käytetty aineiston analysointitapana laadullista sisällönanalyysia. Aineisto kuvaa tutkittavaa ilmiötä ja sisällönanalyysin avulla on tarkoitus luoda sanallinen ja selkeä kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Siinä järjestetään aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Laadullisen sisällönanalyysin tavoitteena on aineiston informaatioarvon lisääminen. Näin luodaan selkeyttä aineistoon ja sen perusteella voidaan tehdä luotettavia johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa analyysissa tutkija tekee analyysia tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Aineisto ei tuo kuitenkaan sellaisenaan vastauksia tutkimuskysymyksiin, vaan tutkijan on analyysivaiheessa käytävä aineisto systemaattisesti läpi etsien aineistosta jotain, mikä ei ole läsnä sellaisenaan suorissa lainauksissa. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 110; Ruusuvuori Nikander & Hyvärinen 2010, 18.)

Haastattelut analysoitiin etsimällä aluksi kaikki erilaiset haastavat tilanteet, joita haastatteluissa oli kerrottu. Seuraavaksi etsittiin jokaisesta tilanteesta siinä oleva todennäköinen syy tai taustavaikuttaja, miksi tilanteeseen oli jouduttu. Suuressa osassa tilanteita löytyi useampia syitä tai taustavaikuttajia. Nämä on esitelty luvussa viisi. Haastavat tilanteet ryhmiteltiin neljään erilliseen ryhmään, jotka ovat nuoren henkilökohtaiset asiat, ihmissuhteet, kommunikointi ja vuorovaikutus sekä järjestyksenpito ja turvallisuus. Näissäkään ryhmissä kaikki tilanteet eivät löytäneet yksiselitteisesti paikkaansa, mutta ne asetettiin ryhmiin valitsemalla jokaisesta tilanteesta niin kutsuttu päähaaste tai -ongelma. Myös työntekijöiden toimintatapoja ryhmiteltiin samoin periaattein, tilanteessa tai kommentissa vaikuttavan pääteeman mukaisesti.

Tutkimuksessa käytetään suoria lainauksia haastatteluista. Koska haastattelujen aiheina ovat alaikäiset nuoret, lainauksista on häivytetty kaikki mahdollisesti tunnistamiseen johtavat viitteet. Tästä syystä lainauksiin on liitetty vain juokseva järjestysnumero. Lukijan kannalta olisi toki mielenkiintoista tietää lainatun työntekijän ammattitausta tai sukupuoli, mutta myös ne päädyttiin salaamaan tutkimusaineiston suppeuden johdosta.

### 2.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimuksella on aina omat rajoituksensa. Aineiston tulkinta on aina tutkijan oman ajattelutyön tulosta. Aineistosta ei nouse mitään itsestään, vaan tutkijan omat ennako-oletukset ja käsitykset vaikuttavat niin tutkimuskysymysten asetteluun kuin tulkintaan. Tutkijan valinnat tutkimusprosessin eri vaiheissa määrittävät lopulta sen, miten tutkittava aineisto lopulta jäsentyy erilaisiksi päätelmiksi ja lopputuloksiksi. (Ruusuvuori ym. 2010, 15. )

Haastattelut pyrittiin tekemään rauhallisessa paikassa, mutta se ei täysin onnistunut. Joissakin haastatteluissa häiriötekijöitä syntyi muun muassa ulkopuolisten keskeytyksistä, haastateltavan lapsen aiheuttamasta häiriöstä sekä tutkijan äänet päälle jääneestä puhelimesta. Nämä keskeytykset eivät kuitenkaan vaikuttaneet haastattelujen onnistumiseen.

Aineisto tutkimukseen on kerätty kahdeksalta eli suhteellisen pieneltä joukolta rippikoulutyöntekijöitä. Kaikki työskentelevät saman hiippakunnan alueella. On hyvin mahdollista, että jossain toisessa hiippakunnassa toteutettuna tutkimus olisi saanut erilaisia painotuksia tai kokonaan erilaisia tuloksia. Toinen tutkija saattaisi myös löytää erilaisia näkökulmia tutkittavasta aineistosta.

Haastatteluista tuli ilmi, että mahdollisesti tutkimuksen aihe ja kysymyksenasettelu ohjasi joitakin vastaajia miettimään ensiksi leirien turvallisuuteen liittyviä asioita. Haastatteluissa turvallisuuteen ja järjestyksenpitoon liittyviä tilanteita nousi esiin ylivoimaisesti eniten. Toisaalta kysymyksenasettelussa ei välttämättä ollut vikaa, vaan turvallisuus saattoi olla aidosti vastaajien mielessä päällimmäisenä joko omien kokemusten tai Norjan Utøyen saarella nuorten leirillä heinäkuussa 2011 tapahtuneen joukkomurhan ja Suomen kouluammuskelujen ja muiden vaaratilanteiden vuoksi. Ensimmäisten haastattelujen teko hetkellä Norjan tapahtumista oli alle puoli vuotta ja joukkomurhan oikeudenkäynnistä uutisoitiin pitkin kevättä.

Haastatteluissa tuli esiin tietoja, joiden perusteella on mahdollista tunnistaa joitakin paikkoja tai tilanteita. Koska tutkimuksessa käsitellään alaikäisiä nuoria ja monet tilanteet liittyvät heidän henkilökohtaisiin asioihinsa, ei olisi eettistä jos

joku tulisi tunnistetuksi tilanteista. Tämän välttämiseksi kaikki tunnistamiseen mahdollisesti johtavat tiedot on pyritty häivyttämään lainauksista ja tekstistä.

Tutkimuksessa on kerätty sellaista aineistoa, josta on löydettävissä vastauksia tutkimusongelmiin. Aineistoa käsitellessä tutkimuksen teemat vielä tarkentuivat. Haastattelujen keruu ja käsitteleminen olivat työvaiheita, joissa tutkija oppi paljon uutta tutkimuksen tekemisestä. Teemat tuntuivat toimivilta siinäkin mielessä, että vastaajat tuntuivat ymmärtävän kysymykset ja haastattelut tuottivat paljon materiaalia tutkimusta varten. Joitakin teemojen painotuksia ja kysymyksien muotoiluja näin jälkeinpäin ajatellen voisi muotoilla tarkemmin ja eri tavalla, mutta aineisto on sellaista johon voi olla tyytyväinen.

### 3 RIPPIKOULU

#### 3.1 Rippikoulun lähtökohdat ja tavoitteet

Kristillinen kirkko on aina opettanut kastettuja jäseniään sekä niitä jotka haluavat kasteelle. Kristillisen opetuksen lähtökohta on, että kasteessa ihmisestä tulee Kristuksen opetuslapsi, kristillisen kirkon jäsen. Samalla hän saa Jumalalta lahjaksi uskon, jolla tarttua kasteen lupauksiin. Rippikoulun tehtävä on auttaa nuorta ymmärtämään ja elämään sitä uskoa, johon hänet on kastettu sekä auttaa näkemään sen merkitys omassa elämässään. Sen tehtävä on myös ohjata nuorta elämään yhteydessä seurakuntaan. (RKS 2001, 7-8.)

Kirkkojärjestys velvoittaa seurakunnat pitämään rippikoulua. Rippikoulusuunnitelma 2001 korostaa, että seurakunnan on tarjottava kaikille nuorille mahdollisuus käydä rippikoulu. Kehitysvammaisille nuorille on järjestetty erillistä rippikouluopetusta 1960-luvulta lähtien. Myös viittomakielisille nuorille järjestetään omat rippikoulunsa. (Kuusi & Porkka 2006, 8-9.)

Vuonna 2011 rippikouluun osallistui 86,2 prosenttia 15-vuotiaiden ikäluokasta. Lapuan hiippakunnassa osallistumisprosentti oli 88 prosenttia. Leirimuotoisen rippikoulun suosio on tasaisesti lisääntynyt ja vuonna 2011 92 prosenttia rippikoululaisista osallistui rippikouluun, jossa pääosa opetuksesta tapahtui leirijaksolla. (Haastettu kirkko 2012, 150. 152.)

Nuoret, joilla on esimerkiksi oppimisvaikeuksia tai erilaisia tarkkaavaisuuteen ja keskittymiseen liittyviä ongelmia integroidaan normaalisti tavallisiin rippikoulu-ryhmiin. Rippikoulun työntekijä saattaa törmätä monenlaisiin ongelmiin joita ei voi ennakoida. Työntekijöillä ei aina ole tarpeeksi resursseja tai osaamista työskennellä näiden nuorten tarvitsemalla tavalla, niin että lopputuloksena olisi nuorelle onnistunut rippikoulukokemus. (Kuusi & Porkka 2006, 9 -10.)

Rippikoulusuunnitelma 2001:n mukaan nuorten erilaisuus, heidän yksilölliset lähtökohdansa ja valmiutensa on otettava huomioon rippikoulua toteutettaessa. Jotta tämä voisi toteutua, ja nuori rippikoulusuunnitelman yleistavoitteen mukai-

sesti kasvaa siinä uskossa kolmiyhteiseen Jumalaan, johon hänet on pyhässä kasteessa otettu, kasvaa rakkaudessa lähimmäiseen ja elää rukouksessa ja seurakuntayhteydessä, tulisi rippikoulun opettajilla olla tietoa näistä lähtökohdista ja valmiuksista ja keinoista, joilla nuoren rippikouluun osallistumista voidaan tukea. Erityisrippikouluissa yksilöllisten lähtökohtien huomioiminen on ehkä helpompaa, sillä ryhmät ovat pienempiä ja ryhmän jäsenet tarvitsevat usein samankaltaista tukea. Yleensä erityisrippikoulujen työntekijöillä on myös enemmän kokemusta erityisryhmien opettamisesta, ja he ovat hankkineet koulutusta siihen. (RKS 2001, 18, 42.)

Rippikoulu on yksi kirkon perustehtävistä. Rippikoulun myötä kirkko saa tärkeän kosketuksen nuoriin . myös niihin jotka eivät kuulu Suomen Evankelis-luterilaiseen kirkkoon. Se on ainutlaatuinen mahdollisuus antaa nuorelle kokemus seurakuntayhteydestä, ja auttaa näkemään sen merkitys omassa elämässään. Tässä tehtävässä rippikoulun opettajilla on suuri vastuu. Jos nuori kokee, ettei häntä ymmärretä tai hänen erityistarpeitaan oteta huomioon, se ei anna hänelle kokemusta yhteisöllisestä ja sisäänsä sulkevasta, inklusiivisesta kirkosta. Tämän kirkon tavoite on kuitenkin ottaa jokainen jäsen huomioon sellaisena kuin hän on, omine henkilökohtaisine ominaisuuksineen ja tarpeineen. Rippikoulun opettajien epävarmuus ja ymmärtämättömyys nuoren käyttäytymisen syistä voivat aiheuttaa ongelmatilanteissa nuorelle ulkopuolisuuden tai hyväksymättä jäämisen tunteen. (Hynynen 2008, 105. 106.)

### 3.2 Isoset rippikoulussa

Isoset ovat rippikoulun jälkeen seurakunnan toimintaan mukaan hakeutuneita nuoria, jotka ovat käyneet erityisen isoskoulutuksen. Vuonna 2011 isoskoulutukseen osallistui 25 100 nuorta. Seurakunnista 67 prosenttia järjesti tuolloin isoskoulutusta. Isoset toimivat apulaisina, eräänlaisina isosiskoina ja . veljinä erityisesti rippikoululeireillä, mutta myös päivä- ja iltarippikouluissa. Pääsääntöisesti isosia on 5-8 leiriä kohti. (Haastettu kirkko 2012, 155. 156.)

Ensimmäiset isoset olivat jo 1930- ja 1940-luvuilla rippileireillä. Järjestäytyneenä työmuotona isoskoulutus alkoi 1960-luvulla. Tällöin leireille valittiin



pääsääntöisesti leiriläisiä muutaman vuoden vanhempia nuoria, jotka olivat jo sitoutuneet seurakunnan toimintaan. Rippikoululaisille he olivat samaistumismalleja ja työntekijöille aputyövoimaa. Isosia ei ollut vielä 1960-luvun lopussa läheskään kaikissa seurakunnissa, eikä isosilta edellytetty isoskoulutusta. Vuonna 1973 piispankokous hyväksyi Rippikoulun kokonaissuunnitelman (RKS 1974). Tämä merkitsi rippikoulun ja isoskäytännön yhtenäistymistä koko maassa. (Porkka 2005, 82. 83.)

1980- ja 1990-luvuilla isostoiminnassa olevien lukumäärä kasvoi ja isosina toimivien nuorten ikä laski niin, että isosista suuri osa oli käynyt rippikoulunsa edellisenä vuonna. 1990-luvulla isoskoulutus pidentyi monissa seurakunnissa usean vuoden mittaiseksi seurakuntakouluksi. Tätä tapahtui erityisesti suurissa kaupungeissa. 2000-luvulla isostoiminnasta on tullut tärkeä seurakunnan nuorisotyön työmuoto ja osa nuorisokulttuuria. Isonen - nimitys virallistettiin vuonna 2004 Kirkkohallituksen asiakirjassa Isostoiminnan linjauksia - sopivan kokoinen iso. (Porkka 2005, 84. 86.)

Suurella osalla seurakuntia isostoiminta on nuorisotyön ydin, osalla jopa ainut työmuoto. Isosten osaamista on opittu arvostamaan rippikoulun lisäksi seurakunnan muussakin leirityössä. Tämän seurauksena isosia on yhä yleisemmin lasten- ja kouluikäisten leireillä sekä diakonia- ja perhetyön leireillä erilaisissa avustajan tehtävissä. (Porkka 2005, 86. 88.)

Pienten ja suurien seurakuntien resurssit ovat hyvin erilaiset toteuttaa isoskoulutusta, ja siksi sen rakenne vaihtelee suuresti seurakunnasta toiseen. Yksinkertaisimmillaan isoskoulutus voidaan toteuttaa muutaman viikonloppukokoontumisen aikana, pisimmillään sitä käydään useita vuosia useamman kerran kuukaudessa. (Sopivan kokoinen iso 2004)

Isosten tehtävät vaihtelevat eri seurakunnissa kunkin paikkakunnan, leiripaikan ja rippikoulutyyppien perinteiden mukaisesti. Tyypillisesti isosten tehtävät voidaan jakaa kahteen eri osaan. Ensimmäisessä osassa ovat konkreettiset tehtävät, joita ovat esimerkiksi iltaohjelman suunnittelu ja toteutus, pienryhmien ohjaaminen, vapaa-ajan suunnittelu ja ohjaus, hartauksien suunnittelu ja toteuttaminen, raamatturyhmät sekä erilaiset käytännön tehtävät kuten siivous, iltapalan laittaminen tai saunan lämmitys. Toisessa osassa ovat tehtävät, jotka eivät

ole niin konkreettisia, mutta sitäkin tärkeämpiä. Näitä ovat esimerkiksi omasta ryhmästä huolehtiminen, leiritunnelman luominen, innostaminen ja esimerkkinä oleminen. (Porkka 2005, 90.)

Isosia mukaan toimintaan motivoivat erilaiset ja osittain ristiriitaisetkin tekijät. Isosten ennakkomotivaatio saattaa olla selkiytymätön ja käsitys seurakunnan olemuksesta ja sen uskosta vielä epäselvä, vaikka taustalla on hiljattain käyty rippikoulu. Uskon kasvu ja asioiden oppiminen tapahtuvat vähitellen sitä mukaa, kun isostoiminnassa ollaan mukana. (Porkka 2009, 314. 316.)

Isostutkimus osoittaa, että tärkeimpiä yksittäisiä syitä isosen tehtävässä toimimiseen on halu päästä leirille, halu olla toteuttamassa nuoremmille hyvä rippikoulu ja se, että oma rippikoulu on ollut myönteinen kokemus. Muita tärkeitä syitä ovat halu oppia ohjaamaan ryhmiä, saada uusia ystäviä, halua olla yhdessä muiden isosten ja rippikoulun opettajien kanssa, halu olla hyödyksi ja olla rippikoululaisille roolimalli. (Porkka 2009, 317. 319.)

### 3.3 Työntekijät rippikoulussa

Rippikoulun opetustehtävää toteuttavat tavallisimmin teologit ja nuorisotyön-ohjaajat. Muita opetusta rippikoulussa antavia työntekijöitä ovat esimerkiksi kanttorit, diakoniatyöntekijät ja lähetyssihteerit. Lisäksi edellä mainittujen alojen opiskelijat työskentelevät erityisesti kesäisin rippikouluissa. (Kirkkohallitus 2013.) Eri ammattiryhmillä on erilainen koulutustausta sekä erilainen lähestymistapa rippikouluopetukseen. Myös työntekijän iällä on merkitystä hänen saamansa koulutuksen sisältöön. Työntekijä, jonka peruskoulutuksen saamisesta on jo kauan, on erilaisessa tilanteessa kuin työntekijä, joka on valmistunut hiljattain ammattiinsa. Hankittu työkokemus sekä lisäkoulutukset vaikuttavat työntekijän osaamiseen.

Nuorisotyönohjaajan virkaan kelpoistavan tutkintoon kouluttavat Diakonia-ammattikorkeakoulu (Sosionomi AMK), Centria ammattikorkeakoulu (Yhteisöpedagogi AMK) sekä Yrkeshögskolan Novia (Socionom YH). (Centria 2012; Diak 2012; Novia 2012.) Ammattikorkeakoulututkinnon laajuus on 210 opintopistettä.

Sosionomin AMK ja Yhteisöpedagogin AMK koulutukset eroavat toisistaan painotuksiltaan. Sosionomi on sosiaalialan ammattilainen, kun taas Yhteisöpedagogin tutkinnossa painotetaan kansalaistoimintaa, kasvatus- ja opetus-työtä. Sekä Sosionomin (AMK) että Yhteisöpedagogin (AMK) tutkinnot sisältävät kirkollisen pätevyyden antaessaan 90 opintopistettä piispainkokouksen vaatimia teologisia ja kirkon töihin pätevoittäviä opintoja. Sen sijaan Sosionomi (AMK) tutkinto sisältää huomattavasti enemmän käytännössä tapahtuvaa työharjoittelua. Siihen sisältyvä työharjoittelun määrä on 60 opintopistettä, kun Yhteisöpedagogi (AMK) tutkinnossa se on 30 opintopistettä. (Centria 2012; Diak 2012a; Novia 2012.)

Ammattikorkeakouluissa nuorisotyönohjaajien kouluttaminen alkoi vuonna 1996. Sitä ennen nuorisotyönohjaajakoulutus oli opistoasteista, ensin yksi- tai kaksivuotista, laajentuen kolmivuotiseksi 1970-luvulla. Siksi tällä hetkellä seurakunnissa työskentelee niin opistotasolla, kuin ammattikorkeakouluissa koulutuksensa saaneita nuorisotyönohjaajia. (Kirkkohallitus 2010.)

Teologian kandidaatin ja maisterin tutkinnon voi suorittaa Suomessa Helsingin yliopistossa, Itä-Suomen Yliopistossa sekä Åbo Akademiassa. Teologian opinnot ovat kaksivaiheiset; ensin opiskellaan vähintään 180 opintopisteen laajuiset kandidaatin opinnot, jonka jälkeen voi jatkaa vähintään 120 opintopisteen laajuisiin maisteriopintoihin. (Åbo Akademi 2012; Meriläinen, Joensuu, Korhonen & Palva 2011, 10; Metso & Raunistola-Juutinen 2012, 19.)

Teologian opinnot keskittyvät nuorisotyönohjaajan opintoja enemmän teoreettiseen osaamiseen sekä tieteelliseen tutkimukseen. Esimerkiksi Helsingin yliopistossa Kirkkojen ja yhteiskunnan teologisten tehtävien koulutusohjelman tavoitteina on:

Antaa valmius toimia teologista asiantuntemusta vaativissa tehtävissä uskonnollisten yhteisöjen, etenkin evankelisluterilaisen kirkon palveluksessa sekä erilaisissa yhteiskunnallisissa tehtävissä; Antaa kirkkojärjestyksen 5 luvun 2§:n tarkoittamat riittävät tiedot ja taidot pappissivistykseen kuuluvissa oppiaineissa sekä antaa valmius tieteelliseen jatkokoulutukseen jollakin tiedekunnassa edustettuna olevalla tieteenalalla. (Meriläinen ym. 2011, 11.)

Itä-Suomen yliopistossa teologit pätevoityvät seurakuntatyöhön Kirkon ja uskonnollisten yhteisöjen sekä kulttuurin suuntautumisvaihtoehdossa. Åbo Akade-

missa opiskelijan on valittava Teologian tiedekunnan yleinen linja saadakseen pätevyyden seurakuntatyöhön. (Metso & Raunistola- Juutinen 2012, 20; Åbo Akademi 2012)

Täydennyskoulutusta rippikoulutyöntekijöille on melko hyvin saatavilla. Usein riippuukin omasta aktiivisuudesta kuinka paljon haluaa kouluttautua. Kirkkohallitus järjestää erilaisia rippikouluun liittyviä koulutuksia yhteistyössä eri yhteistyökumppanien kanssa. Vuonna 2012 tällaisia olivat esimerkiksi kansainvälinen rippikouluseminaari Confirmation work nationally and internationally; Rippikoulukaruselli; sekä Back to basics-koulutukset. (Kirkkohallitus 2012a)

Kirkon koulutuskalenterista löytyy vuodelle 2013 esimerkiksi seuraavanlaisia poimintoja aiheeseen liittyen: Haastavat nuoret rippikoulussa (2op), Erityiset oppijat rippikoulussa (0,2op); Kurs i första hjälp samt pedagogiskt tänkande för ledd barn- och ungdomsverksamhet (2op); Rippikoulun teemapäivä (0,25op); Rippikoulun työkalupakki (1op). Nuorisotyössä järjestetään neuvottelupäiviä sekä valtakunnallisesti että hiippakunnallisesti. (Kirkkohallitus 2012b)

Haastavat nuoret rippikoulussa - koulutus on Nuorten keskuksen järjestämää lisäkoulutusta. Ensimmäinen koulutus käynnistyi syksyllä 2012. Tavallisimmat osallistujat koulutukseen ovat pappeja ja nuorisotyönohjaajia, joiden lisäksi koulutukseen on osallistunut diakoniatyöntekijöitä, kanttoreita ja lapsityönohjaajia. Koulutuksessa työntekijät tarkastelevat omia tunteitaan, tulkintojaan ja toimintatapojaan suhteessa haastavasti käyttäytyviin nuoriin. Siellä etsitään rohkeutta löytää ja soveltaa toimintatapoja jotka ovat itselle luontevia ja palvelevat nuorta. Koulutus nojaa osallistujien kokemuksiin. Koulutukseen sisältyy kaksi lähiopeuspäivää, sekä ennakko . ja välitehtävät. (Sanna Jattu, henkilökohtainen tiedonanto 23.1.2013)

Kirkkohallituksen lisäksi erilaiset oppilaitokset järjestävät lyhytkursseja joista saa lisävalmiuksia myös rippikouluun. Avointen yliopistojen tarjonnassa on hyödynnettäviä opintokokonaisuuksia. Tällaisia voivat olla esimerkiksi kasvatustieteen, erityispedagogiikan tai psykologian opinnot. Diakonia-ammattikorkeakoulussa voi opiskella ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon Diakonian, kristillisen kasvatuksen ja nuorisotyön YAMK . koulutusohjelmassa. (Kirkkohallitus 2012b; Diak 2012b; Avoin yliopisto 2012.)

Tällä hetkellä nuorisotyönohjaajien koulutus antaa keskimäärin paremmat valmiudet kirkon käytännön työhön kuin teologien. Yliopistossa opiskellaan huomattavasti laajemmin teologiaa, mutta käytännössä työn harjoittelu on vähäistä. Riippuu myös täysin teologin ainevalinnoista, kuinka paljon opinnoista on hyötyä rippikoulutyössä. Työelämässä on runsaasti myös aiemman opisto-tasoisien nuorisotyönohjaajan tutkinnon suorittaneita henkilöitä. Heidän opintonsa ovat selkeästi lyhyemmät kuin nykyinen ammattikorkeakoulutasoinen tutkinto. Valmiudet rippikoulutyöhön vaihtelevat myös työntekijöiden oman kiinnostuksen ja lisäkoulutusten hankkimisen myötä.

## 4 TYÖNTEKIJÄN OSAAMINEN

### 4.1 Työelämän osaaminen ja ammatti-identiteetti

Ammatillinen osaaminen eli ammattitaito koostuu monenlaisista ammatissa tarvittavista tiedoista ja taidoista mutta myös persoonallisuuden puolista, joita yksilöt saavat jo perimän kautta. Sen antamien peruslähtökohtien päälle jokainen rakentaa osaamistaan niin ammatissa kuin muillakin elämänalueilla. Osaaminen muovautuu jatkuvasti ihmisen kokemusten kautta. (Virtainlahti 2009, 23. 24.)

Osaaminen voidaan määritellä erityiseksi tiedoksi tai taidoksi, joka tulee esiin ja jota sovelletaan käytäntöön eri tilanteiden kannalta tarkoituksenmukaisella tavalla. Työssä osaaminen tarkoittaa työn vaatimien tietojen ja taitojen hallintaa ja niiden soveltamista työtehtäviin. Osaamista rakennetaan hankkimalla työtehtävissä tarvittavia tietoja koulutusten, tutkintojen ja kurssien avulla. Taitoja kehitetään työtä tehdessä asioita käytännössä toteuttamalla. Kokemus puolestaan karttuu työssä ja elämässä erilaisissa tilanteissa mukana olemalla. Kontaktit ja erilaiset verkostot lisäävät osaamista omalta alalta ja työtehtävissä. Myös asenne vaikuttaa osaamiseen ja sen kehittämiseen. (Virtainlahti 2009, 23. 25.)

Ammatti-identiteetti on osa ihmisen kokonaisvaltaista identiteettiä ja sen kehittyminen on prosessi, joka kestää koko ihmisen työiän. Ei ole itsestään selvää, että kirkon virkaan opiskeleva olisi saanut kristillisen kasvatuksen ja varttuneet seurakunnan yhteydessä. Toimintaympäristö ei ole välttämättä valmiiksi tuttu. Opiskeluaika merkitsee tällöin sekä ammatillisen identiteetin muodostumista, että kristittyinä kasvamista. Ammatti-identiteetin kasvu tarvitsee yhteisöllisen tuen. Työharjoittelulla ja työssä oppimisen jaksoilla on tavallisesti suuri merkitys ammatti-identiteetin kehittymiselle. Oma vakaumus ja henkilökohtainen usko ovat keskeinen motivaation lähde ja vahvistaa työhön sitoutumista. (Kokkonen & Kokkonen 2008, 241. 243.)

Kirkon työn erityislaatuisuus liittyy työn hengelliseen luonteeseen. Työtä tehdään kristillisestä sanomasta käsin ja kirkon työntekijöiltä odotetaan

+Jumala-asioiden+ asiantuntemusta. Työntekijään heijastetaan helposti koko se kokemusten kirjo, joka ihmisillä on kirkosta ja sen työntekijöistä. Halusi tai ei, työntekijä edustaa paitsi kirkkoa, myös Jumalaa. Hän elää jatkuvasti ihmisten ja Jumalan välissä, eikä asetelma ole helppo. (Kokkonen & Kokkonen 2008, 243.)

Nykyaikana osaaminen ja osaamisvaatimukset ovat jatkuvassa muutoksessa. Yhteiskunnassa ja ympäröivässä kulttuurissa tapahtuvat muutokset heijastuvat myös kirkon piirissä tehtävään työhön. Tämän päivän keskeisiä odotuksia ovat esimerkiksi verkostoituminen, tiimityö ja . osaaminen sekä yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot. Asiantuntijuus on lisääntynyt tehtäviin erikoistumisen myötä, toisaalta työntekijältä toivotaan laaja-alaisuutta ja valmiutta muuttuvaan työnkuvaan. Vuosikymmeniä sitten hankittu tutkinto vaatii päivitystä käytännössä jotta ammattitaito pysyy ajan tasalla. Osaaminen syntyy koulutuksen ja kokemuksen tuloksena ja on sidoksissa kontekstiin. Se on tekemisen hallintaa, ei vain tietämistä. Siinä korostuvat sosiaalinen vuorovaikutus, joustavuus, epävarmuuden sietäminen ja muutoshalukkuus. Osaamista kehitetään jatkuvasti ja sitä arvioidaan sekä itse että ulkopuolisen arvioijan, esimerkiksi esimiehen toimesta. (Kokkonen & Kokkonen 2008, 238; Virtainlahti 2009, 25. 26.)

Työelämässä tarvitaan myös sosiaalisia taitoja, kuten empatiaa ja tunneosaamista. Lisäksi tarvitaan luovuutta ja innovatiivisuutta. Näiden lisäksi kaikilla ihmisillä on erilaisia henkilökohtaisia taitoja ja ominaisuuksia, jotka täydentävät osaamistamme. Nämä ominaisuudet, kuten esimerkiksi priorisointitaito ja yhdistelykyky liittyvät työelämään alasta riippumatta. Elämönhallinta on omalta osaltaan tärkeä taito. Kun vapaa-aika ja työ ovat tasapainossa, mielen ja kehon jaksaminen paranevat ja sitä kautta myös kokonaisvaltainen hyvinvointi. (Virtainlahti 2009, 28.)

Työntekijän käyttäessä omaa persoonaansa ja henkilökohtaisia ominaisuuksiaan työvälteenä merkitsee, että hän kykenee ymmärtämään ja jäsentämään omaa sisäistä maailmaansa. Kyse ei ole vain lahjojen ja vahvuuksien hyödyntämisestä. Oman persoonan käyttö antaa laajat mahdollisuudet itsensä toteuttamiseen työtä tehdessä. Kukin tekee työtä omalla tavallaan ja omilla lahjoillaan. Itseymmärryksellä on oma teologinen ulottuvuutensa kristillisessä kasvatuk-

sessä. Oman hengellisen kasvun ja siihen vaikuttaneiden tekijöiden tiedostaminen auttaa työntekijää ymmärtämään omaa elämänkokonaisuuttaan ja siihen liittyviä valintojaan. Uskonnon kentässä on aina suuri riski ulkoa ohjautuvuuteen ja vääränlaiseen vallankäyttöön, sillä siinä liikutaan ihmisten herkimmillä ja yksityisimmillä alueilla. Itsetuntemus luo perustan vastuulliselle vaikuttamiselle kasvattajana. Hengellinen työ on samalla kertaa osa työntekijän omaa elämää. Esimerkiksi rippikoulussa työntekijä voi nähdä, kuinka nuorille kasteessa annettu usko vahvistuu seurakunnan yhteydessä, kuinka isokset kasvavat omassa uskossaan ja kuinka työntekijän oma usko lujittuu. Kaikessa kirkon työssä työntekijä pääsee osalliseksi itsekin siitä, mitä on jakamassa toisille. (Kokkonen & Kokkonen 2008, 246. 251.)

#### 4.2 Vuorovaikutus

Ihmissuhdetyö on vaativa työkenttä ja nuorisotyö vielä erityisen vaativa alue. Omaan ikään kuuluva rajojen testaamisen ja auktoriteettien kyseenalaistamisen vuoksi nuoret koettelevat työntekijän ihmissuhdetaitoja sitä kautta ammatillisuutta jatkuvasti. Lisäksi nuoren omat vuorovaikutustaidot ovat vielä osittain kehittymättömät, mikä asettaa haasteita työntekijälle. Mitä huonommat tai kehittymättömämmät vuorovaikutustaidot vastapuolella on, sitä enemmän se asettaa vaatimuksia ihmissuhdeammattilaiselle. Työntekijän on tavallaan täydennettävä nuoren heikompia taitoja omalla käytöksellään. (Kiesiläinen 2004, 20.)

Puhuttaessa vuorovaikutuksesta ammatillisena osaamisalueena, on erotettava toisistaan yksityiset ja ammatilliset vuorovaikutussuhteet. Työpaikkojen konflikteissa ja epäonnistuneissa vuorovaikutustilanteissa puhutaan usein yhteensopimattomista kemioista+ tai +hankalista tyypeistä+. Vuorovaikutusammattilaisten tulee kuitenkin hallita vuorovaikutustaidot tilanteessa kuin tilanteessa, eikä antaa näiden vanhojen uskomusten vaikuttaa työn tekemiseen. Psykologi Liisa Kiesiläinen esittää käsitteen vuorovaikutusvastuusta. Ammatilainen kohtaa päivittäin työssään henkilöitä, joiden rooli on erilainen kuin hänellä. Rippikoulutyössä kohtaamiset syntyvät luonnollisesti eniten nuorten itsensä kanssa,



mutta myös heidän perheidensä kanssa. Näissä kohtaamisissa vuorovaikutusvastuu on aina ammattilaisella. Kukin osallistuja lähtee kohtaamiseen omista lähtökohdistaan, ammattilainen ammatillisesta vuorovaikutuksesta ja muut osapuolet yksityisestä vuorovaikutuksesta. Kohtaamisten tavoitteena on asettaa yhteisiä tavoitteita ja saavuttaa niitä yhdessä. (Kiesiläinen 2004, 20-21, 80.)

Ammatillisiin vuorovaikutussuhteisiin liittyy aina myös ajatus persoonasta työkaluna. Persoonallisuus tarkoittaa yksilöllistä tapaa ajatella, toimia ja tuntea. persoonallisuuden laatu voidaan jakaa neljään eri alakäsitteeseen, jotka ovat persoonan laatu, puolustautumispyrkimykset, selviytymiskeinot ja arvopäämäärät. Persoonan laatu on ainoa alakäsitteistä, mihin ei voi itse vaikuttaa. Se on synnynnäinen yksilöllinen tyyli tai tapa asioihin reagoimiseen. Tyyli toimia voi olla yleisesti hyväksytty tai ei hyväksytty. Puolustautumispyrkimykset ovat puolestaan persoonan osa, joiden avulla ihminen pyrkii suojautumaan minän kokemilta paineilta. Oman suojautumistapansa tunnistaminen on tärkeää vuorovaikutustyötä tekeville ihmisillä, sillä on tärkeää oppia tunnistamaan todellinen ja epätodellinen uhka. Suojautuminen ei myöskään saa hankaloittaa työtä. Selviytymiskeinot taas ovat vastauksia omiin ja ympäristön esittämiin vaatimuksiin. Esimerkiksi ammatillinen koulutus ja lisäkoulutus ovat selviytymiskeinojen hankkimista. Tietoisia tavoitteita edustavat persoonan arvopäämäärät, jotka ohjaavat vuorovaikutusammattilaisen työtä. Ammatilaisen näkökulmasta näiden päämäärien tulee olla yhteisesti hyväksytyjä ja määriteltyjä. (Kiesiläinen 2004, 23. 24.)

Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että rippikoulussa työntekijä opettaa ja toimii omalla persoonallisella tavallaan, ja nuoret reagoivat siihen jokainen omalla, yksilöllisellä tavallaan. Työntekijän käsitys siitä, millainen käytös sopii rippikouluun ja millainen +hyvän+ rippikoululaisen tulisi olla, vaikuttaa työntekijän ja nuoren väliseen vuorovaikutukseen. (Keltikangas-Järvinen 2007, 290.)

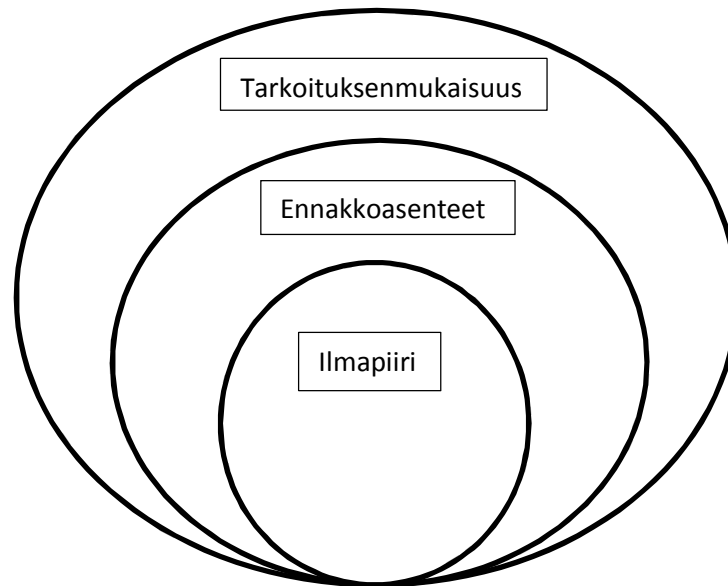
Työntekijällä on taipumus pitää helposti opetettavina ja hyvinä +tyyppinä+ sellaisia nuoria, joiden temperamenttiin kuuluvat sinnikkyys, peräänantamattomuus, hyvä keskittymiskyky ja helppous lähestyä uusia asioita. Vastaavasti tutkimuksissa on ilmennyt, että temperamentiltaan vastakkaiset, eli helposti luovuttavat, vaikeasti sopeutuvat ja huonosti keskittyvät nuoret arvioidaan

vaikeasti opetettaviksi ja huonoiksi oppijoiksi. Tutkimusten mukaan temperamentilla ei kuitenkaan ole yhteyttä ihmisen älykkyyteen ja oppimiskykyyn. Työntekijät asettavat omia ennakkoluulojaan leimaamaan vuorovaikutusta työntekijän ja nuoren välillä. (Keltikangas-Järvinen 2007, 290-291.)

Ihmissuhdealoille hakeutuvat eivät ole automaattisesti hyviä vuorovaikutusammattilaisia eikä vain ammatillisella koulutuksella voi sellaiseksi oppia. Ammatillinen koulutus vain antaa pohjan sille, minkä varaan hyvä vuorovaikutusammattilaisuus ajan myötä ja asiaa erityisesti opiskelemalla rakentuu. Kiesiläisen mukaan hyvää vuorovaikutusta ohjaavat aina asenteet, joihin liittyvät tunne asian tärkeydestä, jokin idea tai ajatus sekä käytännön toteutumisesta. Ammatillaisen on kannettava vuorovaikutuksesta vastuu silloinkin kun vastapuoli ei siihen pysty. Jos esimerkiksi rippikoulutyöntekijä luopuu ammatillisesta vuorovaikutuksesta aina, kun vastapuoli, oli hän sitten isonen, rippikoululainen tai tämän vanhempi, käyttäytyy niin sanotusti huonosti ja antaa samalla mitalla takaisin, on helppoa ennustaa, ettei hän selviydy kovinkaan monimutkaisista vuorovaikutustilanteista. Tällöin voi vain toivoa, että työyhteisössä on tarpeeksi ammattitaitoisia työntekijöitä korvaamaan tätä puutetta. Tässä asenteessa pahin ongelma on se, että ei ole tarkoituskaan kehittyä. Se että vuorovaikutustilanne epäonnistuu joskus, ei ole ongelma. Ongelma on, jos ei näe mihin pitäisi kehittyä. (Kiesiläinen 2004, 79. 81.)

Vuorovaikutuksen toimintamuodon ydin on dialogisuus. Dialogi tulee kreikan sanoista *dia* ja *logos*, jotka tarkoittavat *väliin* ja *tarkoitus*. Dialogi tarkoittaa vuorovaikutusta, kuuntelua ja toista arvostavaa keskusteluyhteyttä. Dialogissa keskustelijat tekevät aina ennakko-oletuksia, mistä on kyse. Dialogiin osallistumisella on aina vaatimuksia, joista merkittävimpiä on sitoutuminen. Sitoutuminen edellyttää keskustelijalta vilpittömyyttä ja aktiivista osallistumista. Siinä odotetaan yhteiseen päämäärään pyrkimistä, vaikka tavoitteen toteutuminen ei olisikaan itsestään selvää. William Isaacs on määritellyt kuvion 1 mukaiset vuorovaikutuksen keskeiset kolme tasoa. Näiden tasojen ymmärtäminen on askel toimivaan dialogiin. Tasot ovat tarkoituksenmukaisuus, ennakkoasenteet ja ilmapiiri. Dialoginen näkökulma edellyttää, että tehdyt toimet ovat tarkoituksenmukaisia. Ennustettava asenne tarkoittaa ihmisten toimien takana olevia maailmankatsomuksia, erilaisia tapoja ajatella ja motiiveja toimia. Dialogiin

pyrkivien ihmisten tulisi tiedostaa omat tarkoituksensa ja ennakoasenteensa sekä ymmärtää, kuinka ne vaikuttavat onnistuneeseen dialogiin. Isaacsin mukaan on mahdollista, että ihminen vapautuu omista ennakoasenteistaan. Vuorovaikutus tapahtuu yleensä hetkessä, jossa on jo valmis, tosin tiedostamaton ilmapiiri. Ilmapiiri muodostuu vuorovaikutuksessa olevien ihmisten ja heidän motiivinsa ja ajattelutapojensa kautta. (Isaacs 1999, 29. 31.)



KUVIO 1. Kolme keskeistä vuorovaikutuksen tasoa (Isaacs 1999, 31)

Rippikoulutyössä dialogisuus on keskeinen työskentelytapa. Työn tulosten kannalta dialogin tulisi olla aina toista arvostavaa ja kuuntelevaa. Myös työntekijän vilpittömyys ja aktiivisuus ovat olennaisia osia dialogissa. Työntekijä on vuorovaikutuksen ammattilainen ja siksi tärkeässä roolissa dialogin sujumisen ja päämäärän saavuttamisen suhteen.

Kuulluksi tuleminen on yksi ihmisen sosiaalisista perustarpeista ja siksi tärkeää. William Isaacs (1999) on määritellyt kuuntelemisen taidon koinoniaksi. Se tarkoittaa ihmisten välistä persoonatonta yhteyttä, jossa ei tungetella, mutta ollaan silti lähellä toista. Olennaista on siirtää omat ennakkokäsitykset syrjään ja keskittyä asioihin, joita ei tavallisesti huomaa. Suuri osa arkipäivän vuorovaikutuksesta on helposti ymmärrettävää, mutta on olemassa asioita, joiden oikein ymmärtäminen on tärkeää. Rippikoulutyössä tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi tilanteet, joissa nuori kertoo tai ilmaisee omin keinoin omista itse-

tuhoisista ajatuksistaan. Voidaan puhua myös kinesteettisestä empatiasta, joka tarkoittaa sanattomien viestien tunnistamista, niille herkistymistä ja kykyä keskittyä olennaiseen. (Väisänen, Niemelä & Suua 2009, 19-20, 34.)

### 4.3 Turvallisuus

Rippikoulu- ja muita leirejä järjestäessään seurakunta on palvelun tarjoaja, jota koskee kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta annettu laki (75/2004). Lisäksi seurakunta voi olla pelastuslain (468/2003) rakennuksen haltija, omistaja tai muu yhteisö, joka on asianomaisessa kohteessa ja muussa toiminnassaan velvollinen ehkäisemään vaaratilanteiden syntymistä, varautumaan henkilöiden omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteessa sekä varautumaan sellaisiin pelastustoimenpiteisiin joihin he omatoimisesti kykenevät. Kun leiritoimintaa järjestetään seurakunnissa palkatun työntekijän johdolla, on seurakunta lisäksi työnantaja, joka on työturvallisuuslain (738/2002) mukaan tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijän turvallisuudesta ja terveydestä. (Seurakunnan retki- ja leiritoiminnan turvallisuusohjeet 2006, 3-4.)

Seurakunta on velvollinen selvittämään ja arvioimaan toimintaan, rakennuksiin sekä työhön että työolosuhteisiin liittyviä vaaroja ja laatimaan turvallisuus-suunnitelmia ja . ohjelmia, joiden avulla edistetään turvallisuutta. Näissä suunnitelmissa on otettava huomioon myös leirit. Leirien turvallisuuden varmistamiseksi seurakunnan on koottava yksittäisen leirin turvallista toteuttamista koskevat asiat omaksi turvallisuusasiakirjaksi. (Seurakuntien retki- ja leiritoiminnan turvallisuusohjeet 2006, 4-5.)

Turvallisuusasiakirja on seurakunnan laatima kirjallinen asiakirja, jossa on määriteltä seurakunnallisten ohjelmapalveluiden retki- ja leiritoimintaan liittyviä turvallisuuteen liittyviä asioita kuten henkilöstön tehtäväjako, riskien arviointi, turvallisuussuunnitelma, avunhälyttämisjärjestelyt erilaisiin onnettomuus-, vaara- ja vahinkotilanteisiin. Turvallisuusasiakirjan liitteenä voi olla erillinen turvallisuussuunnitelma joka koskee suurempiriskisiä toimintoja esim. retken, leirin tai vaelluksen suorituspaikkojen osalta. Turvallisuusasiakirjan laatii leirin

ohjelma- ja turvallisuusvastuussa olevaksi työntekijäksi nimetty tai muu vastaava henkilö. Leirin henkilöstö perehdytetään turvallisuusasiakirjan sisältöön ja heidän on vahvistettava tutustumisensa nimikirjoituksellaan. Turvallisuusasiakirja on pidettävä henkilöstön saatavilla leirin ajan. (Seurakuntien retki- ja leiritoiminnan turvallisuusohjeet 2006, 4-5.)

Sosiaaliministeriö on jakanut turvallisuuden kehittämisen eri osa-alueisiin. Sen tarkoituksena on selventää turvallisuuden laajaa kokonaisuutta. Osa-alueet tulee hahmottaa osin päällekkäisinä kokonaisuuksina, joissa yksittäinen uhka voi vaikuttaa samanaikaisesti eri osa-alueisiin. Osa-alueet ovat toiminnan turvallisuus, kiinteistö- ja toimitilaturvallisuus, rikosturvallisuus, ympäristö- ja tietoturvallisuus, varautuminen ja valmiussuunnittelu, palo- ja pelastusturvallisuus sekä henkilöstöturvallisuus. (Lindh & Heinonen 2012, 16.)

Henkilöstöturvallisuudella tarkoitetaan Euroopan työterveys- ja työturvallisuusviraston mukaan ihmisten eli työntekijöiden, asiakkaiden sekä vierailijoiden turvallisuuden, terveyden ja hyvinvoinnin varmistamista. Rippikoulussa työntekijöihin kuuluvat koko rippikoulun henkilöstö (opettajat, leirikeskuksen henkilökunta, isokset), asiakkaita ovat rippikoululaiset ja heidän huoltajansa. Vierailijoihin kuuluvat rippikoulussa mahdollisesti vierailevat henkilöt, esimerkiksi vierailupäivänä tulevat omaiset tai ohjelmansuorittajat. (Kyllönen & Rickman 2011, 18.)

Henkilöturvallisuuteen sisältyy kolme osa-aluetta, jotka ovat fyysinen työympäristö, henkilökunnan jäsenten ammatilliset valmiudet sekä henkilöstön yhteistoiminnan rakenteet ja niihin liittyvät muuttujat. Fyysinen työympäristö käsittää rakenteisiin liittyvät henkilöturvallisuuteen olennaisesti vaikuttavat seikat. Näitä ovat esimerkiksi poistumistiet, tilojen sijoittelu sekä kalustus. Konkreettisesti tavallisimpia tiloja rippikoulutyössä ovat leirikeskukset, nuorisotilat ja kirkot. Työntekijän ammatillisiin valmiuksiin henkilöturvallisuuden näkökulmasta sisältyvät esimerkiksi vuorovaikutuksellisten keinojen ja tilanteiden ennakoimistaitojen hallinta rippikoulun arjessa sekä haastavissa kohtaamisissa nuorten ja vanhempien kanssa. Tähän sisältyvät myös väkivallan ehkäisyn ja hallinnan, fyysisen itsesuojelun sekä käyttäytymisen rajoittamisen perusvalmiudet. Hyvät

ammattilliset vuorovaikutustaidot ehkäisevät väkivallan ilmenemistä. (Kyllönen & Rickman 2011, 18. 19.)

Henkilöstön yhteistoiminnalla tarkoitetaan työyhteisössä ennakoon sovittuja ja harjoiteltuja menettelytapoja ja pelisääntöjä sekä niiden kollektiivista noudattamista. Työntekijää ei jätetä haastavaan tilanteeseen yksin, vaan kollegiaalinen tuki on nopeasti saatavilla. Tuen tarvetta arvioidaan etukäteen jatkuvasti. Henkilöstön toimiva ja näkyvä yhteistoiminta myös ehkäisee haastavien tilanteiden kärjistymistä. On itsestään selvää, että väkivallalla ja sen uhkatilanteilla on merkittävä vaikutus työntekijän hyvinvointiin, jaksamiseen ja työkykyyn, vaikka vain pieni osa tilanteista aiheuttaisi fyysisiä vammoja. Väkivallan ja sen uhat ennakoiti lisää turvallisuutta ja työssä viihtyvyyttä. Riskien arvioinnin pohjalta tulee selvittää työyhteisön turvallisuuteen vaikuttavat seikat ja kehittämistarpeet. Jos jotain ikävää pääsee tapahtumaan, vastuussa olevan on voitava osoittaa toimineensa vallitsevien lakien ja säännösten mukaisesti. (Kyllönen & Rickman 2011, 19-21.)

Väkivallan ja sen uhan ennakoiti lisää turvallisuutta ja työssä viihtyvyyttä. Fyysisen itsesuojelun menettelytapoihin perehtyminen sekä niihin kouluttautuminen ovat yksi keino parantaa valmiuksia haastavien kohtaamisten varalta. Hankittuja tietoja, taitoja, valmiuksia ja menettelytapoja on harjoitettava säännöllisesti. Lisäksi ne on ehdottomasti kirjattava seurakunnan turvallisuussuunnitelmiin ja turvallisuusasiakirjoihin. Työyhteisön tasolla on pidettävä huolta siitä, että jokainen työntekijä on näistä toimintaohjeista tietoinen ja toimii niiden mukaan. Yksittäisen henkilökunnan jäsenen sooloilulle ei saa jäädä tilaa, eikä ketään saa jättää myöskään yksin. Konkreettisessa väkivaltatilanteessa tai sen uhan alla yksittäisen työntekijän todennäköisyys toimia oikeansuuntaisesti on suoraan verrannollinen työyhteisön yhdessä harjoittaman toiminnan laatuun. Yhteisesti sovitut, opetellut ja harjoitellut menettelytavat luovat positiivista ilmapiiriä, joka vaikuttaa vuorovaikutusta parantavasti ihmisten kanssa haastavissakin tilanteissa. Tämän hyvän hengen luoma vaikutus on erittäin merkityksellinen väkivallan ja sen uhan minimoimisessa. (Kyllönen & Rickman 2011, 21- 22.)

Työntekijöiden yhteistoiminta ja yksittäisen työntekijän ammatilliset valmiudet nousevat haastavissa kohtaamisissa keskeiseen osaan. Työnjaoltaan selkeä, etukäteen harjoiteltu ja itse tilanteessa saumaton yhteistoiminta riittävinä jatkotoimenpiteineen luo pohjan onnistumiselle. Hankitut taidot ja tiedot on viety tällöin käytäntöön. Riippumatta siitä, aiheuttaako vaaratilanteen nuori, hänen huoltajansa vai ulkopuolinen henkilö, työntekijä on oikeutettu puolustamaan itseään soveltuvin keinoin oikeudetonta hyökkäystä vastaan. Tämän puolustautumisen on tapahduttava hätävarjelulain suomin oikeuksin, eivätkä voimankäyttö ja keinot saa olla ylimitoitettuja hyökkäyksen uhkaan nähden. (Kyllönen & Rickman 2011, 26. 28.)

## 5 HAASTEITA NUORTEN KANSSA TYÖSKENNELLESSÄ

### 5.1 Nuoren normaali kasvu ja kehitys

Rippikouluun tuleva nuori on tavallisesti 14. 15-vuotias ja elää murrosiän kuohuntavaihetta eli nuoruusiän varhaisvaihetta. Tämä kuohunta lisää rippikoulun suorittamiseen lisää haastetta. Rippikoulutyöntekijän on syytä olla selvillä pääpiirteittäin nuoren normaaliin kehitykseen kuuluvista vaiheista. Tämä helpottaa työn tekemistä ja auttaa huomaamaan, jos nuorella ei ole kaikki asiat kunnossa. Kuohuntavaiheelle on tyypillistä fyysiset muutokset, roolien etsintä ja identiteetin kriisi sekä lopulta identiteetin kehittyminen. Nuori ei ole enää lapsi, mutta ei aikuinenkaan. Ikävaiheeseen liittyy monenlaisia kehitystapahtumia, joiden yksilölliset erot voivat olla suuriakin. Nuoren lähimmissä ihmissuhteissa tapahtuu muutoksia ja samaan aikaan fyysinen ja psyykinen kehitys vaativat nuorta muuttamaan suhdettaan myös itseensä. (Hietala, Kaltiainen, Metsärinne & Vanhala 2010 39. 40.)

Nuoruusiällä tarkoitetaan lapsuuden ja aikuisuuden väliin sijoittuvaa kehitysvaihetta. Hyvin lyhyen ajan sisällä nuoren psyykinen ja fyysinen minä kehittyvät ja sosiaaliset suhteet muuttuvat. Nuoret kehittyvät lapsista nuoriksi ja nuorista aikuisiksi kukin omaan tahtiinsa ja tapaansa. Silti tietyt kehitysvaiheet seuraavat toisiaan ja kehitysvaiheiden järjestys on samankaltainen. Kehityksessä voi saavuttaa uuden vaiheen, kun on selviytynyt edellisistä kehitystehtävistä eteenpäin. (Hietala ym. 2010 39. 41.)

Murrosikä käynnistyy fyysisillä muutoksilla, hormonieritys käynnistää kasvupyrähdyksen ja tytön muuttumisen naiseksi ja pojan muuttumisen mieheksi. Tytöt kehittyvät keskimäärin poikia aiemmin, mutta yksilöllinen vaihtelu on suurta. Nopea fyysinen kehitys omassa kehossa aiheuttaa nuorelle hämmennystä ja ylpeyttä yhtä aikaa. Vaatteiden avulla nuori voi haluta toisaalta peittää tai toisaalta paljastaa. Vaatteilla voidaan liittyä tiettyyn joukkoon, tai vaatetus voi olla muista nuorista erottava tekijä. (Hietala ym. 2010 41. 42.)



Fyysiset muutokset ja kehitys ovat edellytys nuoruusiän psyykkiselle ja psykososiaaliselle kehitykselle. Kehon ja mielen kehityksen välillä on voimakas yhteys. Nuoruusiän aikana aivot kehittyvät merkittävästi aina noin 25 ikävuoteen asti. Tietyt aivojen alueet kasvavat, erityisesti ne alueet, joita tarvitaan pitkäjännitteisyyteen ja suunnitelmallisuuteen. Aikuinen harkintakyky kehittyy vähitellen. Kehitysvaiheen aikana toimintakyky saattaa tilapäisesti huonontuakin. Tällaista kehityksellistä taantumista on pojilla useammin kuin tytöillä. Tämä näkyy myös kielellisellä alueella: verbaalisesti nuoret miehet tuntuvat olevan jossakin kehityksen vaiheessa varsin rajoittuneita. (Hietala ym. 42.)

Perhe on nuoren psyykkisen kasvun keskeinen ympäristö. Perheen merkitystä kuvaa se, että ihmisen kyky itsensä toteuttamiseen ja kyky merkittävien ihmissuhteiden muodostamiseen ovat aina yhteydessä perheen ihmissuhteisiin ja perheen sisäisen vuorovaikutuksen laatuun ja muotoihin. Murrosikäisen perheessä teemana on itsenäisyyden ja riippumattomuuden tavoittelu. Nuori opettelee vapauden ja vastuun kantamista. Vanhempien tehtävänä on antaa sopivasti vapautta, mutta myös asettaa rajoja. Nuori haluaa viettää entistä enemmän aikaa kodin ulkopuolella kavereiensa kanssa. Kaverit ovatkin hyvin tärkeitä, ja heistä nuori peilaa itseään ja heidän kauttaan vahvistaa itsetuntoaan. Ryhmään kuulumisen helpottaa irrottautumista vanhemmista ja samalla etäisyyden ottoon liittyvä yksinäisyyden tunne lievittyy. Nuori voi käyttää myös muita aikuisia vanhemmista irrottautumiseen. Silloin saattaa olla tärkeää, että nuori voi kohdistaa tunteitaan erilaisiin vanhempien korvikkeisiin. Esimerkiksi harrastusryhmien vetäjillä voi olla suuri merkitys. (Poutiainen 2006, 51, 55; Laine 2002, 108.)

Identiteetin kehitykseen kuuluu moraalisten, yhteiskunnallisten ja ideologisten asioiden pohdiskelu. Voidakseen kehittyä nuori tarvitsee tietoa aikuisten asenteista, yhteiskunnasta ja erilaisista ideologioista. Nuori arvostelee ja kyseenalaistaa vanhempiensa arvoja ja elämäntapaa hakiessaan omaa suhdettaan asioihin. Voidakseen erottua vanhemmistaan ja muista auktoriteettia edustavista aikuisista nuori ei yleensä ota asenteita ja ideologioita vastaan omilta vanhemmiltaan eikä opettajiltaan. Nuorten keskinäinen kanssakäyminen on hyvin tärkeää realistisen minäkuvan ja maailmankuvan muodostumisessa. Toisten nuorten antama palaute on paljon tärkeämmässä roolissa kuin aikuisilta

saatu palaute. Nuorten ryhmissä eläessä realismi kehittyy myös toisten sanomisten suhteen. Nuori oppii sietämään huulenheittoa ja vitsailemaan toisten kustannuksella liikaa loukkaamatta. Herkkänahkaisuudesta ja ilkeydestä tulee palaute nopeasti. (Poutiainen 2006, 55; Paulo 2006, 62. 63; Kaivosoja 2002, 118.)

Yläasteella nuorten seurustelu yleistyy. Aluksi seurustelu liittyy edelleen tiukasti ryhmään, vaikkakin se saattaa tapahtua useamman parin ryhmässä. Seurustellessaan nuori peilaa itseään: kahdenkeskisyys on itsensä peilaamista toisesta, läheisyys itsensä lähempää katsomista. Vaikka seurustelussa saattaa olla selviä sukupuolisen seurustelun ulkonaisia piirteitä ja yhdyntöjäkin, eivät seurustelusuhteet silti ole eroottisia vuorovaikutuksellisessa mielessä. Tyttöjen ja poikien välinen kehitysero on huomattava. Yläasteen päättyessä tytöt saattavat usein seurustella vakiintuneesti itseään vanhempien poikien kanssa. (Kaivosoja 2002, 118. 119.)

Nuoruusiän kehitykseen liittyy usein mielialojen vaihtelua ja uusien tunnetilojen ja ajatusten kohtaamista. Ohimenevät mielipahan ja masennuksen tunteet ja suru liittyvät normaaliin nuoruusikään pettymysten ja menetysten yhteydessä. Normaalit alakulon tunteet eivät vaikuta nuoren toimintakykyyn, eivät kestä yhtäjaksoisesti pitkiä aikoja, eikä niihin liity muita mielialahäiriön oireita tai nuoruuskehityksen pysähtymistä. Normaalisti kehittyvä nuori on aktiivinen, mutta hänellä on myös kyky levätä. Normaaliin nuoruuteen liittyy optimismi oman elämän ja tulevaisuuden suhteen eikä tunnetilojen vaihtelu lamaa toimintakykyä. (Korhonen & Marttunen 2006, 79. 80.)

## 5.2 Tarkkaavaisuuden häiriöt

Tarkkaavaisuus on moni-ilmeinen havainnon, tietoisuuden ja toiminnan suuntautumisen ilmiö. Tarkkaavaisuuden ongelmassa voi olla kysymys havaintotoimintojen kohdentamisen, tarkkaavaisuuden ylläpitämisen, toiminnan suunnittelun, tavoitteellisuuden, suorituspyrkimyksen sekä vireyden ja

valmiuden säätelykyvyn puutteesta. Myös motivaatioon liittyvät seikat ovat tärkeitä toiminnan suuntaamin, suunnittelun ja huomion ylläpidon taustalla. Tarkkaavaisuuden häiriöstä ei kuitenkaan ole kysymys, jos tarkkaamattomuuden lähtökohdat liittyvät suoraan motivaation puutteeseen. (Lyytinen 2005, 50.)

Tarkkaavaisuuden häiriöt ovat lukiongelmiä ohella toinen yleinen kouluvaikeuksien aiheuttaja. Ne ovat lasten ja nuorisopsykiatrian yleisimpiä sairauksia tai häiriöitä. Nimikettä ADHD (Attention-Deficit / Hyperactivity Disorder) käytetään kansainvälisesti. Nimikkeellä tarkoitetaan ryhmää ongelmia, joita kuvataan tyypillisesti käsitteillä tarkkaamattomuus, ylivilkkaus, impulsiivisuus, levottomuus ja häiritsevä käyttäytyminen. Joskus ongelma ilmenee ilman ylivilkkautta ja impulsiivisuutta, pelkästään tarkkaavaisuudessa. Siitä kansainvälisessä käytössä on lyhenne ADD, joka tulee sanoista attention deficit disorder. (Almqvist 2004, 241, Lyytinen 2005, 43.)

Tarkkaavaisuudessa ja aktiivisuudessa esiintyy normaalisti huomattavaa vaihtelua. Sairaudesta on kysymys silloin, kun käyttäytymisen piirteet ovat voimakkaita, kestävät kauan, esiintyvät useassa ympäristössä (esim. koulu, koti, kaveriporukka), heikentävät toimintakykyä ja aiheuttavat lapselle tai muille ongelmia. Diagnoosin asettamisen ehtona on, että käyttäytyminen selvästi alentaa toimintakykyä vähintään kahdessa ympäristössä, esimerkiksi kotona ja koulussa. Tarkkaavaisuuden puute ja keskittymisvaikeudet aiheuttavat myös oppimisongelmia. Monet tavalliset oppimistilanteet jäävät hyödyntämättä puutteellisen tarkkaavaisuuden vuoksi. (Almqvist 2004, 241. 245.)

Nuoren tarkkaavaisuuden vaikeus heikentää kykyään pysyä asiassa ja keskittyä keskusteluissa. Se vaikeuttaa myös hänen kykyään tehdä sovittuja asioita. Impulsiivisuus johtaa usein siihen, että nuori menettää malttinsa konfliktitilanteissa. Se tarkoittaa esimerkiksi huutamista tai toisten loukkaamista tai säntäämistä ovet paukkuen pois tilanteesta. Impulsiivisuus haittaa myös kykyä toimia sopimusten mukaisesti. Koska nuori ei havaitse normaalilla tavalla psykologisia viestejä ja sosiaalisia signaaleja, hän ei pysty reagoimaan niihin samoin kuin muut ja siten kuin ympäristössä edellytetään. Tästä syystä he rikkovat sosiaalisia sääntöjä ja joutuvat jatkuvasti hankaliin tilanteisiin saaden

paljon kielteistä huomiota ympäristöstään. Kehittyvä pahanlaatuinen kierre vaikuttaa kielteisesti itsetuntoon ja identiteettiin. Tästä seuraa lisääntyviä kouluongelmia, käytöshäiriöitä ja muita mielenterveyshäiriöitä. Onnistumisen ja hyväksytyksi tulemisen kokemusten vähäisyys vie kehitystä samaan suuntaan. (Almqvist 2004, 245. 246.)

### 5.3 Oppimisvaikeudet

Oppimisvaikeuksista yleisimpiä ovat lukemisen, kirjoittamisen ja aritmetiikan vaikeudet. Erityiset lukemisen vaikeudet (dysleksia) ja kirjoittamisen vaikeudet (dysgrafia) yhdistyvät suomen kieleen vakiintuneessa käytännössä lukihäiriöksi, koska nämä vaikeudet ilmenevät monesti yhdessä. Sillä tarkoitetaan tilannetta, jossa lapsi ei opi kehitysvaiheelleen kuuluvalla tavalla lukemisen ja kirjoittamisen taitoja siitä huolimatta, ettei niiden esteenä ole yleinen älyllinen jälkeenjääneisyys. Lukihäiriöt ovat tyypillisin oppimisvaikeuksien muoto kouluiässä. (Lyytinen 2004, 249.)

Yleisnimitystä dysfasia tai kielihäiriö käytetään kehityksellisistä puheen ja kielen häiriöistä joissa puheen ja kielen oppiminen poikkeaa normaalista kulusta jo kehityksen varhaisvaiheessa. Häiriöt voivat ilmetä aikuisuuteen asti säilyvinä kielen tuoton tai ymmärtämisen vaikeuksina tai molempina. (Lyytinen 2004, 254.)

Lukemisen ja kirjoittamisen hitaus ja työläys vaikeuttaa opiskelua tuntuvasti. Jos luku- ja kirjoitustoiminnot eivät ole automatisoituneet riittävästi, niihin täytyy keskittyä erityisen hyvin. Tästä syystä esimerkiksi taululta lukemista ja tai muistiinpanojen tekemistä ja kuuntelemista on vaikeaa tai mahdotonta tehdä samanaikaisesti. Kielihäiriöiselle luetun ymmärtäminen voi olla erityisen vaikeaa. Syynä voi olla lukutaidon heikko taso, joka vie kaiken keskittymiskyvyn ja työmuistikapasiteetin, jolloin tekstin ymmärtämiselle ei enää riitä voimavaroja. Kielihäiriöisen voikin olla helpompi oppia kuuntelemalla. (Haapasalo 2007, 60. 61.)

Kielellisten ja motoristen vaikeuksien on todettu olevan yhteydessä toisiinsa. Osalla kielihäiriöisistä nuorista motoriikan vaikeudet seuraavat lapsuudesta nuoruuteen. Käytännössä ne voivat näkyä erilaisissa käsien taidoissa, esineiden käsittelyssä, liikunnassa, liikenopeudessa ja tarkkuudessa. Ongelmat saattavat korostua murrosiässä, jolloin omien raajojen ja oman kehon hahmottamista vaikeuttaa nopea pituuskasvu. Tutuin esimerkki havaitsemisen vaikeuksista on ehkä oikean ja vasemman sekoittaminen, joka monilla jatkuu läpi elämän. Näön varaisen havaitsemisen vaikeus voi ilmetä myös niin, ettei nuori löydä tavaroitaan, oikeita kirjoja tai kirjasta oikeaa kohtaa. Joskus aistijärjestelmässä saattaa ilmetä yli- tai aliherkkyyksiä. Äänet, valot, tuntoaistimukset, hajut tai maut korostuvat voimakkaina. Aistimukset voivat olla niin vahvoja, että ne tuntuvat suorastaan kivuliailta ja ne häiritsevät keskittymistä muuhun toimintaan ja normaaliin vuorovaikutukseen. (Haapasalo 2007, 62. 63.)

Kielihäiriö vaikuttaa myös sosiaalisiin taitoihin ja arkielämässä selviytymiseen. Vaikeudet sosiaalisissa taidoissa voivat ilmetä joko vetäytymisenä ja passiivisena käyttäytymisenä tai ulospäin suuntautuvana aggressiivisuutena ja ylivilkkautena eli hyperaktiivisuutena. Kielihäiriöisille nuorille tyypillinen vetäytyminen vuorovaikutuksesta saattaa vaikuttaa kommunikointitaitojen ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen epäedullisesti. Syynä vetäytymiseen ei useinkaan ole oma halu, vaan nuorelta puuttuu sellaisia kielellisiä taitoja, joita tarvitaan osallistumiseen, ystävälliseksi koettuun käyttäytymiseen ja vuorovaikutukseen. Kielelliset taidot ovat myös tärkeitä tunne-elämän kehittämisessä. On oltava riittävä kielellinen kyky, jotta voi ilmaista itseään ja omia tunteitaan. Monilla kielihäiriöisillä nuorilla on ongelmia tunteiden säätelyssä ja ~~h~~limentamisessa+ esimerkiksi voimakkaan pettymyksen tai epäonnistumisen kokiessaan. (Ahonen & Rautakoski 2007, 29. 31.)

#### 5.4 Käyttäytymishäiriöt

Käyttäytymishäiriöitä luonnehtii toistuva ja pysyvä malli käyttäytyä epäsosiaalisesti, aggressiivisesti tai muutoin poikkeavasti. Lasten ja nuorten käytöshäiriöiden yleisyys vaihtelee eri tutkimuksissa 3 ja 14 % välillä. Pojilla

häiriöiden alkamisikä on keskimäärin seitsemän vuotta, tytöillä 13 vuotta. Käytöshäiriöt ovat huomattavasti yleisempiä pojilla kuin tytöillä. Oireet tytöillä ja pojilla ovat lievemmissä muodoissa erilaisia, mutta ne samankaltaistuvat häiriöiden vaikeutuessa. (Lehto-Salo & Marttunen 2006, 99; Moilanen 2004, 265.)

Käytöshäiriön tavallisimpia oireita ovat varastelu, haluttomuus mennä kouluun, toisten omaisuuden tuhoaminen sekä aggressiivinen käyttäytyminen, joka voi ilmetä raivonpuuskina, verbaalisena uhkailuna tai fyysisenä väkivaltana toisia kohtaan. Käytöshäiriöisillä nuorilla on tiettyjä yhteisiä piirteitä, kuten huono empatiakyky, taipumus tulkita väärin toisten tekojen motiivit sekä kyvyttömyys kokea syyllisyyttä tai katumusta. Heidän itsetuntonsa on huono, mutta se peittyi rikorisroolin taakse. Pettymyksen sietokyky ja impulssikontrolli ovat huonoja. Riskialtis elämäntapa ilmenee varhain alkavana seksuaalielämänä sekä tupakan ja muiden päihteiden käyttönä. Heillä on ongelmia sosiaalisessa selviytymisessä, mikä johtaa vaikeuksiin ystävyys-suhteissa. Käytöshäiriönuoret voivat olla koulussa kiusaajien roolissa. Koulun käyminen voi tuottaa vaikeuksia tai koulu voi jäädä kokonaan käymättä. Myös itsemurha-ajatukset ja . yritykset ovat käytöshäiriönuorilla yleisempiä kuin nuorilla keskimäärin. (Lehto-Salo & Marttunen 2006, 99. 101; Moilanen 2004, 265. 266.)

### 5.5 Mielenterveyden häiriöt ja itsetuhoisen käytös

Kun nuoren mieli ei ole tasapainossa, normaali elämä häiriintyy. Mielenterveysongelmat voivat joko hidastaa nuoruusiän kehitystä tai pysäyttää sen kokonaan. Varsinaisessa nuoruusiässä nuorten tavallisimpia mielenterveysongelmia ovat muun muassa ahdistuneisuus- ja masentuneisuushäiriöt, päihdeongelmat, syömishäiriöt ja erilaiset pelot. (Hietala ym. 2010, 57. 58.)

Psykiatrisen avun tarvetta ilmentävät usein nuoren passiivisuus, ikätoverikontakteista vetäytyminen, elämänilon menetys ja luopuminen itselle aiemmin tärkeistä asioista, kuten harrastuksista. Toimintakyvyn menetys näkyy koulunkäynnin vaikeuksina, eikä nuori jaksu huolehtia esimerkiksi hygieniastaan tai vaatetuksestaan. Nuori on piittaamaton terveydestään ja hän elää ja käyttäytyy

ikään kuin millään ei olisi väliä. Psykkisen pahoinvoinnin edelleen lisääntyessä hän lähettää toiminnallaan viestejä muille toivoen jonkun puuttuvan hänen tilanteeseensa. Tällaisia viestejä voivat olla viiltely, lääkkeiden käyttö yliannoksina, toistuva humalahakuinen alkoholinkäyttö tai riskikäyttäytyminen liikenteessä. (Korhonen & Marttunen 2006, 79. 80.)

Nuoren itsetuhoisuus voi olla epäsuoraa tai suoraa. Epäsuorasti itsetuhoinen nuori ottaa henkeä uhkaavia riskejä, mutta käyttäytymiseen ei liity tietoista ajatusta kuoleman aiheuttamisesta. Tällainen itsetuhoisuus voi näkyä holtittomuutena liikenteessä, kohtuuttomana päihteiden käyttönä tai vakavan sairauden hoidon laiminlyömisenä. Myös omaa turvallisuutta vaarantavia harrastuksia ja oman terveyden kohtuutonta rasittamista on pidetty epäsuoran itsetuhoisuuden ilmenemismuotona. (Marttunen 2006, 127.)

Suoralla itsetuhokäyttäytymisellä tarkoitetaan itsemurha-ajatuksia, itsemurhayrityksiä ja itsemurhaa. Itsemurhayritykset voivat olla tarkoitukseltaan eriasteisia lievästä itsensä vahingoittamisesta vakaviin henkeä uhkaaviin itsemurhayrityksiin. Nuoret suunnittelevat ja toteuttavat itsemurhansa monin tavoin: ryntäämällä liikenteen sekaan, hyppäämällä tai putoamalla korkealta, hirttäytymällä, ampumalla tai nauttimalla myrkyllisiä aineita, joihin kuuluvat myös lääkkeet ja liiallinen määrä alkoholia. (Marttunen 2006, 127. 128; Räsänen 2004, 227.)

Itsemurhalla uhkaileva nuori haluaa saada ympäristön huomioimaan hänen epätoivonsa ja jos niin ei käy, hän toteuttaa itsemurhayrityksen. Nuori ei aina välttämättä anna ympäristölle viestiä itsemurhasuunnitelmistaan, vaan vetäytyy yksinäisyyteen. Itsemurhan taustatekijöinä on tavallisimmin masennus, käytös- ja tarkkaavaisuushäiriöt sekä nuoren perheeseen liittyvät tekijät. (Räsänen 2004, 228. 229.)

Tarkoituksellisella itsensä vahingoittamisella tarkoitetaan monimuotoista käyttäytymistä, jossa aiheutetaan itselle yleensä lievä tai kohtalainen ruumiinvamma ilman itsemurhatarkoitusta. Tällaista voi olla esimerkiksi viiltely, leikkaaminen, ihon polttaminen, haavan paranemisen estäminen tai vakavimmillaan jopa jonkin ruumiinjäsenen amputaatio. Tavallisin näistä nuorilla on viiltely. Se voi liittyä mielenterveyshäiriöihin, psykooseihin depressioihin sekä

päihde- ja syömishäiriöihin. (Marttunen 2006, 130. 131; Rantanen 2004a, 48. 49.)

Viiltelyn selitykseksi tekijät antavat erilaisia vaikeiden tunteiden hallintaan ja helpottumiseen liittyviä selityksiä. Näitä ovat ahdistuksen ja jännityksen vähentäminen, itsen kokeminen todelliseksi, kontrollin ja turvallisuudentunteen lisääntyminen. Viiltely on tarttuva oire, joka saattaa jonkun yksittäisen nuoren aloitteesta levitä nuorisoryhmän tai koululuokan keskuuteen. (Rantanen 2004a, 48.)

## 5.6 Yksinäisyys ja kiusaaminen

Ihmisillä vaihtelevat tarve kuulua joukkoon ja olla yksin. Kun yksinolosta käytetään sanaa yksinäisyys, sillä useimmiten tarkoitetaan yksinjäämisen, yksinolon tunnetta, joka ei välttämättä ole oma valinta. Silloin lähestytään hylätyksi tulemisen tunnetta tai sitä, ettei ole tullut hyväksytyksi samoin kuin muut ja siksi jää syrjään. Yksinäisyys on sekä tunne että konkretiaa . yksinoloa omissa oloissaan ulkopuolisena muiden ihmisten joukosta. Yksinäisyyteen nuori voi päätyä monesta syystä. Aikaisempien kaverisuhteiden katkeaminen muuton, eron, traumaattisten tapahtumien tai riitojen seurauksena on tilanne, jossa nuori voi selvittää omista voimavaroistaan riippuen eri tavoin, Uusien ystävyys-suhteiden luominen riippuu paitsi nuoren sosiaalisista taidoista myös ulkoisista olosuhteista, jopa varallisuudesta. Perheen elämäntapaan ja arvoihin liittyen voi uusien kaverisuhteiden aloittaminen olla helppoa tai vaikeaa, vanhemmat voivat kannustaa nuorta siihen tai lapsi on voitu kasvattaa varaukselliseksi vieraiden ihmisten kanssa. Harrastukset, mielenkiinnon kohteet ja niiden kautta kavereiden löytäminen joko suuntaavat nuorta sosiaalisuuteen tai sitten eivät. Lapsille ja nuorille itselleen vertaissuhteet ovat kaikissa ikävaiheissa erittäin merkityksellisiä. Vuorovaikutus on vertaissuhteissa eri asia kuin kanssakäyminen vanhempien tai sisarusten kanssa. Tämä johtuu siitä, että toisten kiintymys pitää ansaita, toisin kuin esimerkiksi vanhempien kiintymys. Ystävän voi menettää, tai vertaisryhmässä voi joutua torjutuksi, kun taas sisarukset pysyvät, kohtelipa näitä miten tahansa. Vertaisryhmä on kehityksellinen haaste. (Salmivalli 1998, 12. 13; Hietala ym. 2010 45. 46.)



Jos nuori kokee, että lähimmät ihmiset eivät kuuntele tai ymmärrä, voi kokemus yksinäjämisestä olla hyvin syvä. Nuoren elämässä voi tulla tällainen tilanne, jos esimerkiksi seksuaalinen identiteetti kehittyy odotusten vastaisesti. Seurustelukumppanin valinta, opiskelun valinta, päihteiden käyttö, uskonnollisuuteen liittyvät valinnat, perheen riidat ja kriisit voivat ajaa nuorta hyvinkin kauaksi muusta perheestä, yksinäisyyteen. (Hietala ym. 2010, 46. 47.)

Ryhmään kuuluminen on osa nuoren kehitystä, ja sen puuttuminen on kehityksellinen riskitekijä. Ryhmä tuo turvaa epävarmoille ja pelokkaille nuorille. Jos nuori kokee tulleensa torjutuksi ikätovereidensa taholta, hän saattaa vakuuttua siitä, että kaikki inhoavat häntä. Tällöin nuori voi suojautua psyykkisiltä pettymyksiltä eristäytymällä ja se voi johtaa lopulta jopa syrjäytymiseen yhteiskunnasta. (Hietala ym. 2010, 58.)

Monella yksinäisellä nuorella voi olla vuosien ajalta kokemuksia kiusaamisesta. Hän on voinut jäädä vuodesta toiseen syrjään luokkayhteisöistä. Kiusaamiselle on tyypillistä sen systemaattisuus. Tarkoituksellinen toista vahingoittava käytös kohdistuu toistuvasti yhteen ja samaan yksilöön. Kiusoittelu tai hännääminen, jonka kohteeksi joutuu milloin kukakin ryhmän jäsenistä, ei täytä kiusaamisen tunnusmerkkejä. Kiusaamisesta ei katsota myöskään olevan kysymys silloin, jos kaksi keskenään tasaväkistä lasta selvittelee välejänsä tai riitelee. Kiusaajan ja kiusatun välillä vallitsee voimasuhteiden epätasapaino niin, että kiusattu on puolustuskyvytön hyökkääjäänsä nähden. Joskus voimasuhteiden epätasapaino syntyy siitä yksinkertaisesta syystä, että kiusaaja on monta. (Salmivalli 1998, 30.)

Tutkimusten mukaan koulukiusaaminen on ollut lievässä kasvussa koko 2000-luvun alkuosan ajan. Noin kahdeksan prosenttia nuorista on ollut koulukiusattuina. Tyttöjen ja poikien välillä on eroja, pojat kiusaavat ja joutuvat kiusatuiksi selvästi tyttöjä enemmän. Tutkimusten perusteella voi päätellä, että kiusaaminen on osa koulujen arkista toimintaa, mutta se ei näy aikuisille. Turvattomuutta lisää se, että kiusaaminen tapahtuu usein välitunneilla, ruokailuissa ja koulumatkoilla. (Kiilakoski 2009, 19. 20.)

Kiusaaminen on syrjään jättämistä, ilmehtimistä, elehtimistä, puhumattomuutta, sanoilla satuttamista sekä fyysistä kiinnikäymistä. Kiusattu joutuu negatiivisen,

nöyryyttävän ja häpeäntunteita herättävän huomion kohteeksi tahtomattaan. Kiusaamista tapahtuu myös muualla kuin koulussa, esimerkiksi netissä tai harrastusporukoissa. (Hietala ym. 2010, 47. 48; Salmivalli 1998, 30. 31.)

Torjutuksi tuleminen vertaisryhmässä ennustaa Salmivallin (2008) mukaan myöhempiä käyttäytymisen tai tunne-elämän ongelmia. Torjutuksi tuleminen, ystävän puuttuminen ja kiusatuksi joutuminen ovat osittain päällekkäisiä ilmiöitä. Kiusatuksi joutuminen vaikuttaa nuoren käsitykseen muista ihmisistä vahvemmin kuin hänen käsitykseen itsestään. Pitkällä aikavälillä kiusatuksi tuleminen saattaa aiheuttaa masentuneisuutta ja vaikeuttaa luottamista muihin ihmisiin. (Salmivalli 2008, 57.)

## 5.7 Syömishäiriöt

Syömishäiriöillä tarkoitetaan sellaisia tilanteita, joissa ruokaa ja ravinnonottoa käytetään tietoisesti muuhun tarkoitukseen kuin ravinnon tarpeen tyydyttämiseen. Ruoan ottamisella tai ottamattomuudella säädellään ulkonäköä ja kehon painoa. Ruoka on syömishäiriöiselle nuorelle välikappale, jonka avulla hän voi välttää tiedostamattomia sisäisiä tai ulkoisia psykologisia ristiriitoja. Ruoasta tulee keskeinen kiinnostuksen kohde, ja siihen liittyvät rituaalit tarjoavat suojan mielelle. (Rantanen 2004b, 324.)

Syömishäiriöt jaetaan tautiluokituksessa laihuushäiriöön (Anorexia nervosa), ahmimishäiriöön (Bulimia nervosa), näiden epätyypillisiin muotoihin sekä muihin syömishäiriöihin. Myös lihavuuteen voi liittyä syömishäiriö tai sen piirteitä, mutta suurin osa lihavuudesta kehittyy vähitellen energian saannin ylittäessä energian kulutuksen. Syömishäiriöt ovat sekä ruumiin että psyyken sairauksia ja painon merkityksen ja itsetarkkailun korostuminen ovat niille tyypillisiä. (Ebeling 2006, 118. 119; Rantanen 2004b, 324. 325.)

Laihuushäiriössä keskeinen oire on painon pudotus ja sen pitäminen alhaisena välttämällä ravitsevia ruokia ja syömistä, liikkumalla runsaasti, useimmiten jopa pakonomaisesti sekä toisinaan ulostus- ja nesteenoistolääkkeiden käyttö. Nuori sanoo syövänsä eri aikaan kuin muut, ja peittää laihuutta löysillä vaatteilla. Olennaista laihuushäiriössä on nuoren tunnetason kokemus itsestään

liian lihavana ja pyrkimys laihuuteen ja itsehallintaan. Laihuushäiriöstä kärsivät nuoret suoriutuvat yleensä koulusta hyvin pakonomaisten suoriutumispyrkimysten takia, ellei sairaus ole edennyt lähes kaikkea energiaa sitovaksi ja heikentänyt kognitiivisia kykyjä. Heillä voi olla ikätoverisuhteita, mutta monesti ne ovat pinnallisia ja liittyminen muiden nuorten joukkoon on ongelmallista. (Ebeling 2006, 119. 120.)

Ahmimishäiriöön kuuluu toistuva, kohtauksittainen ylensyöminen, jota häiriöstä kärsivä ei pysty hallitsemaan. Ahmimista seuraa usein katumus ja oksentaminen. Lisäksi ahmimishäiriöinen voi käyttää esimerkiksi ajoittaista paastoamista ja lääkkeitä välttääkseen ruoan lihottavaa vaikutusta. Paino voi vaihdella normaalista ali- tai ylipainoon. Syöminen ja lihavuuden pelko hallitsevat nuoren ajattelua. Liitännäisoireina esiintyy persoonallisuushäiriöitä ja päihdeongelmia sekä itsetuhokäyttäytymistä. (Ebeling 2006, 124. 125.)

Epätyypillisissä syömishäiriöissä kaikki laihuushäiriön tai ahmimishäiriön kriteerit eivät täyty. Diagnoosia käytetään myös silloin, kun kaikki oireet esiintyvät, mutta ovat lieviä. Tavallisin epätyypillinen syömishäiriö on bulimiaa muistuttava ahmimishäiriö, johon ei liity oksentelua. Tällä tavoin oireilevat ovat yleensä lihavia. Tämä lihavien ahmimishäiriö (binge-eating disorder) tunnetaan Suomessa huonommin kuin muut syömishäiriöt. Epätyypillisen syömishäiriön piirteitä on myös ortoreksiassa, terveellisen ruoan pakkomielleessä. Siinä nuoren huomio keskittyy liikaa terveellisen ruoan suunnitteluun, hankkimiseen ja valmistamiseen. (Ebeling 2006, 125. 126; Rantanen 2004b, 324. 326; Anttila, Harjamäki & Lindberg 2002, 309.)

Syömishäiriöiden syyt ovat moninaiset. Häiriön puhkeamiseen liittyy altistavia laukaisevia ja ylläpitäviä tekijöitä, jotka voivat liittyä yksilöön, lähiympäristöön, perheeseen tai kulttuuriin. Länsimaisessa teollistuneessa kulttuurissa on laihuutta ja ulkonäköä korostuneesti ihannoiva kauneuskäsitys. Ylikansallinen media viestittää mielikuvia tehokkaasti. Laihuushäiriön lisääntyminen on seurannut valokuvamallien ja kauneuskuningattarien ulkomuodon ohentumista. Laihdutuksesta erilaisine dieettiohjelmineen on tullut osa kaupallista kulttuuria. Balettia, voimistelua ja muita keveyttä ja pienikokoisuutta edellyttävien lajien harrastajien joukossa on syömishäiriöistä kärsiviä enemmän kuin muiden lajien

harrastajien joukossa, puhutaan jopa urheilijoiden anoreksiasta. (Rantanen 2004b, 326. 327.)

## 5.8 Päihteet

Päihteet jaetaan laillisiin päihteisiin eli tupakkaan ja alkoholiin sekä laittomiin päihteisiin eli huumeisiin. Huumeryhmään katsotaan kuuluvaksi esimerkiksi päihtymystarkoituksessa käytetyt tekniset liuottimet ja pääasiassa keskushermostoon vaikuttavat lääkkeet sekä varsinaiset huumausaineet. (Tacke 2006, 135.)

Päihteiden käyttö alkaa usein tupakoinnista ja alkoholin käytöstä 12. 14 vuoden ikäisenä. Alkoholi ja tupakka ovat nuorten eniten käyttämiä päihteitä ja ne aiheuttavat suurimman osan nuorten päihteiden käyttöön liittyvistä ongelmista. Suurin osa säännöllisistäkään tupakan ja alkoholin käyttäjistä ei kuitenkaan siirry huumeiden käyttäjiksi. (Tacke 2006, 135.)

14-vuotiaiden tupakointi on ollut kasvussa ja erityisesti tyttöjen tupakoinnin kasvu näkyy myös myöhemmässä nuoruusiässä. Nykyään nuoret tytöt tupakoivat enemmän kuin pojat. Nuuskan käyttö on erityisen suosittua urheilevien poikien ja nuorten miesten keskuudessa. Nuuskan myynti on Suomessa kielletty, mutta sitä tuodaan Ruotsista maahamme. Nuorille päihteiden käyttö liittyy aikuisten maailmaan kuuluvien käyttäytymismallien kokeiluun, uteliaisuuteen, itsenäistymisen haluun ja mielihyvän etsimiseen. Nuoren harrastuksilla ja kaveripiirillä on keskeinen merkitys päihteiden käytössä. Kaveripiirin muuttuminen ja aikaisempien myönteisten harrastusten poisjääminen voivat olla merkki päihdeongelman kehittymisestä. (Tacke 2006, 135, 139.)

## 6 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET

### 6.1 Aiempia tutkimuksia rippikoulusta

Riitta Kuusen ja Jouko Porkan (2006) toimittama *Yhtä paljon kaikille ei ole yhtä paljon kaikille, erilaiset oppijat rippikoulussa* käsittelee erilaisia oppijoita rippikoulussa. Tutkimuksessa on kahdeksan artikkelia Rippikoulu kaikille -projektiin laadituista opinnäytetöistä. Siinä esitellään rippikoulutyön historiaa erilaisuuden ja siihen suhtautumisen näkökulmasta.

Kati Niemelä (2002) on tutkinut rippikoulun laatua ja vaikuttavuutta. Hänen tutkimuksensa tehtävä oli selvittää rippikouluun osallistumisen syitä, rippikouluun liittyviä odotuksia ja niiden toteutumista, tyytyväisyyttä rippikouluun sekä sen vaikutusta nuorten uskonnollisuuteen ja asenteisiin. Tutkimuksessaan Niemelä ryhmitteli rippikoululaiset rippikouluorientaation perusteella neljään ryhmään: aktiivisesti orientoituneet (29 %), sosiaalisesti orientoituneet (29 %), sisällöllisesti orientoituneet (26 %) ja passiivisesti orientoituneet nuoret (16 %). Tutkimustuloksista selviää, että pääasiassa rippikouluun ollaan hyvin tyytyväisiä, Yli puolet tutkimukseen osallistuneista arvioi rippikoulua numeroilla 9-10. (Niemelä, 2002, 189. 190.)

Kati Niemelän pitkittäistutkimus Rippikoulusta aikuisuuteen (2007) pohjautuu hänen vuonna 2002 tekemäänsä tutkimukseen. Se tarkasteli nuorten suhtautumista rippikouluun viisi vuotta sen käymisen jälkeen, rippikoulussa tapahtuneiden asenteenmuutosten pysyvyyttä, sekä rippikoulun laadun yhteyttä asenteenmuutoksiin ja niiden pysyvyyteen. Kohteena oli myös nuorten suhde kirkkoon ja seurakuntaan. Tuloksista selviää, että rippikoulu vaikuttaa toimivan nuorilla uskonnollisista auktoriteeteista ja ylipäättään uskosta etääntymistä hidastavana tekijänä, kun aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet nuorten aikuisten uskonnollisuuden vähenevän nuorten siirtyessä nuoruudesta itsenäisempään elämänvaiheeseen. Huomattavaa on, että myönteisten rippikoulu-kokemusten ansiosta nuorten aikuisten suhde kirkkoon ja uskoon on vähintään yhtä myönteinen vielä 20-vuotiaanakin. (Niemelä 2007, 171. 172.)

Kati Niemelän ja Tapani Innasen (2009) toimittama Rippikoulun todellisuus on artikkelikokoelma jossa tarkastellaan rippikoulun tilaa, käytäntöjä ja arkea Suomessa ja muualla Euroopassa. Tutkimuksen keskeinen kysymys on se, miten suomalaisen rippikoulun todellisuus vastaa rippikoulusuunnitelman sille asettamia tavoitteita ja ihanteita. (Niemelä 2009, 5-8.)

Kirsi Tirri (2009) on tutkinut artikkelissaan rippikoulunopettajien työssään kohtaamia eettisiä ongelmia. Tutkimukseen osallistui 51 opettajaa jotka kirjoittivat jostakin rippikoulutyössä kohtaamastaan eettisestä ongelmasta ja pohtimaan sen oikeudenmukaisinta ratkaisua. Kertomukset analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin avulla. Ongelmat jaettiin seitsemään eri ryhmään, jotka olivat yhteiset säännöt rippikoulussa, ongelmanuoret, ongelmat isosten kanssa, ongelmat kollegoiden kanssa, ongelmat vanhempien ja auktoriteettien kanssa, luottamuksellisuus sekä rippikoulun pedagogiikka. (Tirri 2009, 225; 229. 236.)

Elina Hynynen tutki pro gradu-työssään kirkon työntekijöiden valmiuksia opettaa rippikoulussa käyttäytymishäiriöstä kärsiviä nuoria. Tutkimusaineiston hän on kerännyt kolmen hiippakunnan rippikoulutyöntekijöiltä kyselytutkimuksena. (Hynynen 2008, 44.)

Tämän opinnäytetyön kannalta Hynysen tutkimuksessa mielenkiintoista oli se, että sen perusteella selviää työntekijöiden arvioivan valmiutensa keskinkertaisiksi opettaa käyttäytymishäiriöistä kärsiviä nuoria. Työntekijöiden käyttämistä toimintamalleista voitiin erottaa viisi opetusmallia, jotka olivat:

- a) Syitä selvittävä ja keskusteleva toimintamalli
- b) Opetusmenetelmiä muuttava toimintamalli
- c) Opetustilanteen rakennetta muuttava toimintamalli
- d) Opetustilannetta selkeyttävä ja jaksotusta muuttava toimintamalli
- e) Rangaistuskeskeinen toimintamalli

(Hynynen 2008, 76.)

Neljä ensimmäistä ovat nuorta ja hänen oppimistaan tukevia toimintamalleja, joiden käyttö on suositeltavaa opetettaessa käyttäytymishäiriöistä kärsiviä nuoria. Tutkimuksesta selviää myös, että nuorisotyönohjaajat käyttivät pedagogisesti kehittyneempiä toimintamalleja kuin papit ja kanttorit. (Hynynen 2008, 96. 99.)

Vuonna 2010 julkaistiin laaja selostus eurooppalaisesta rippikoulututkimuksesta Confirmation Work in Europe. Siihen osallistui Suomen lisäksi Ruotsi, Norja, Tanska, Itävalta, Sveitsi ja Saksa. Tutkimuksessa todettiin, että koulumainen, perinteinen rippikoulu on vähenemässä kaikissa tutkimuksessa mukana olevissa maissa. Rippikoulun painotus on siirtymässä enemmän nuorisotyön tyyppiseen toimintaan, jossa tärkeitä ovat leiri- ja vapaa-ajan toiminta sekä harrastukset. (Schweitzer, Ilg & Simojoki 2010, 224. 234.)

Tutkimuksen mukaan rippikoulun vaikutukset yhteiskunnassa ovat näkyviä ja oleellisia. Se vahvistaa eettistä sitoutumista sekä sosiaalisia arvoja. Rippikoulu vaikuttaa myös yhteiskunnalliseen osallistumiseen ja aktivoi nuoria vapaaehtoistyön tekemiseen. Eri maiden välillä oli nähtävissä suuriakin eroavaisuuksia. Yli puolet rippikoulun käyneistä nuorista osallistuu rippikoulun jälkeiseen toimintaan Suomessa. Tässä näkyy isostoiminnan suosio. Huomattavaa oli, että rippikoulun tämänhetkiset perinteiset sisällöt ja työskentelytavat sopivat paremmin tytöille kuin pojille. (Schweitzer ym. 2010, 268. 275.)

## 6.2 Aiempia tutkimuksia osaamisesta ja ohjaamisesta opetus- ja kasvatusalalla

Riikka Juutinen (2010) on opinnäytetyössään tutkinut nuorten mielenterveysongelmien huomioimista seurakuntatyössä. Tutkimus on suoritettu kvantitatiivisena kyselytutkimuksena kirkon nuorisotyönohjaajille. Sen päätuloksena on, että nuorten mielenterveysongelmat ovat nuorisotyönohjaajien mukaan lisääntyneet viime vuosina. (Juutinen 2010, 6.)

Nuorisotyönohjaajat kokevat, ettei heillä ole riittävästi koulutusta eikä resursseja työhön näiden nuorten kanssa. Juutisen tutkimuksessa käy ilmi, että nuoriso-

työnohjaajan koulutustaustalla sekä sukupuolella on merkitystä hänen kohdatessaan mielenterveysongelmaisia nuoria. Ammattikorkeakoulutasoiset nuorisotyönohjaajat ovat opinnoissaan saaneet enemmän koulutusta kuin opistotasaisen tutkinnon suorittaneet. Vastausten perusteella naispuolisilla työntekijöillä on ollut enemmän onnistumisen kokemuksia tällaisissa tilanteissa kuin miehillä. Miehet kokivat tarvitsevansa myös enemmän työnohjausta näitä tilanteita varten. Tiedon levittäminen on tärkeää, sillä koulutustaustasta riippumatta suurin osa nuorisotyönohjaajista koki tarvitsevansa enemmän tietoa mielenterveysongelmista nuorilla. (Juutinen 2010, 46. 48.)

Annukka Riekkola (2011) on pro gradu-työssään tutkinut opinto-ohjaajien näkökulmasta nuoruutta ja nuorten ohjaamisen haasteita. Tutkimuksen tulokset kertovat, että nyky-yhteiskunta painottaa yksilöä ja yksilöllisyyttä. Nuorten mahdollisuudet toteuttaa omaan yksilöllisyyttään vaihtelevat lähtökohdista riippuen. Huono- ja hyväosaisuus näyttävät periytyvän, ja se asettaa nuoret eriarvoiseen asemaan.

Riekkolan mukaan kaikkia nuoria koskee jossain määrin voimakas suorittamisen vaatimus. Tämä näkyy jatkuvana itsensä kehittämisenä ja kouluttautumisena. Mahdollisimman sosiaalista elämää ja persoonaa arvostetaan. Nuorille on yhteistä yhteisöllisyyden heikentyminen joka näkyy monen nuoren elämässä taustatuen puuttumisena. Myös median vaikutus nuoriin sekä hyvässä että pahassa on suuri. Opinto-ohjaajat pitivät nuorten ohjaamisen haasteina erityisesti nuorten vaikeuksien huomaamisen ajoissa, tulevaisuudenuskon ylläpitämisen, oman persoonan vahvistamisen sekä itsenäisiin valintoihin kannustamisen. (Riekkola 2011, 62. 64. )

Sina Rasilainen (2010) on tutkinut nuorisotyöntekijöiden ammatillisia vuorovaikutustaitoja. Hänen tavoitteenaan oli selvittää, millaisia ammatillisia vuorovaikutustaitoja nuorisotyöntekijät tarvitsevat ja toteutuvatko hyvän ammatillisen vuorovaikutuksen ehdottomat edellytykset heidän työssään. Tutkimuksen tuloksena vuorovaikutustaidot koettiin tärkeäksi osa-alueeksi nuorisotyössä ja niitä pidettiin perustana työlle nuorten kanssa. (Rasilainen 2010,11. 13; 61. 62.)



Rasilainen toteaa myös, että koska vuorovaikutustaidot ovat niin oleellinen osa nuorisotyöntekijöiden ammattitaitoa, jokaisen ammattilaisen on velvollista hankkia itselleen tietyn tasoiset ammatilliset vuorovaikutustaidot ja kehittää niitä. Persoonalla ja vaihtelevilla vuorovaikutustaidoilla tehtävä työ asettaa nuoret eriarvoiseen asemaan, millä voi olla merkittäviä seurauksia nuorten hyvinvoinnin kannalta. (Rasilainen 2010, 62.)

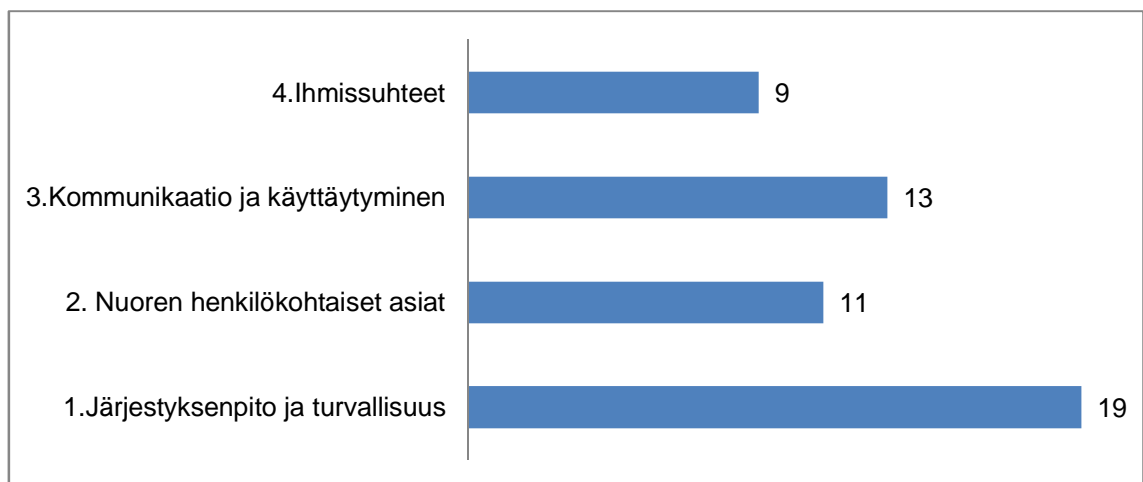
## 7 HAASTAVAT TILANTEET RIPPIKOULUTYÖSSÄ

### 7.1 Mikä on haastava tilanne?

Rippikoulutyöntekijät kertoivat haastatteluissa konkreettisista tilanteista nuorten parissa, mitkä heistä ovat tuntuneet haastavilta. Tässä tutkimuksessa haastava tilanne tarkoittaa tilannetta, joka työntekijästä on tuntunut jollain tapaa pulmalliselta, vaikealta, vaaralliselta, ylimääräistä räsitystä aiheuttavalta tai huolestuttavalta. Kaikki tilanteet eivät täytä kaikkia edellä mainittuja määreitä ja siksi ne on jaettu neljään eri ryhmään. Ryhmät ovat:

1. Järjestyksenpito ja turvallisuus
2. Nuoren henkilökohtaiset asiat
3. Kommunikaatio ja käyttäytyminen
4. Ihmissuhteet

Kahdeksassa haastattelussa erilaisia tilanteita kertyi yhteensä 52 kappaletta. Kuviossa 2 nähdään haastavien tilanteiden jakautuminen eri ryhmiin.



KUVIO 2. Haastavien tilanteiden jakautuminen ryhmiin

Suurin ryhmä muodostui selkeästi ryhmästä yksi, jossa ovat järjestyksenpitoon ja turvallisuuteen liittyvät tilanteet. Muut kolme ryhmää ovat keskenään suunnilleen samankokoisia.

## 7.2 Järjestyksenpito ja turvallisuus

Aineistoon kertyi eniten järjestyksenpitoon ja rippikoulun turvallisuuteen liittyviä tilanteita. Tämä johtui mahdollisesti kysymyksenasettelusta, sillä näitä tilanteita tuli haastateltaville pääsääntöisesti ensimmäisenä mieleen. Voisi olettaa, että nämä tilanteet olisivat lähinnä rippikoululaisten aiheuttamia, mutta tilanteiden sisällä oli erotettavissa kaksi erillistä ryhmää, rippikoululaiset ja isokset. Niistä tilanteena mölyäminen tai muu sopimaton käytös kirkossa löytyi lähes jokaiselta haastateltavalta. Lieneekö syynä se, että tilanteena se koetaan erityisen hankalaksi ja kiusalliseksi, sillä paikalla on muitakin seurakuntalaisia kuin rippikoululaiset? Mainintoja saivat myös tunneilla häiritseminen, mutta se tuntui olevan paljon pienempi paha kuin tilanteet joissa ulkopuolisia oli paikalla.

Aineiston perusteella käy ilmi, että työntekijät sietävät oppitunneilla pientä levottomuutta, kun ollaan oman ryhmän kesken. Jos rippikoulussa vieraili joku ulkopuolinen opettaja, heidän tunneillaan käyttäytymiseltä vaadittiin enemmän. Samoin kirkossa tai muussa julkisessa tilanteessa, missä oli muita seurakuntalaisia paikalla, toleranssi sietää häiriöitä oli matalammalla.

Kirkossa tapahtuneisiin haastaviin tilanteisiin liittyi esimerkiksi, että rippikoululaiset melusivat, leikkivät kännykällä sekä käyttäytyivät epäkunnioittavasti. Epäkunnioittava käytös tarkoitti että nuoret eivät nousseet seisomaan silloin kun seurakunta tai nousivat seisomaan penkeille, istuivat kengät edessä olevan penkin selkämyksellä, istuivat tahallaan selin alttariin, tekivät käsimerkkejä, huutelivat kesken puheiden tai söivät hampurilaisateriaa Jumalanpalveluksen aikana.

Edellä mainitun kaltainen epäkunnioittava käytös saa tilanteen työntekijän kannalta hyvin haastavaksi. Paitsi että työntekijää itseään harmittaa ja ärsyttää nuorten käyttäytyminen, muun läsnä olevan seurakunnan paine puuttua tilan-

teeseen on suuri. Kirkossa oletetaan nuorten istuvan hiljaa paikoillaan ja osallistuvan tilaisuuteen sen edellyttämällä tavalla. Työntekijän on puututtava nuorten käytökseen, mutta kuinka tehdä se rakentavalla tavalla. Aina ei kyse ole vain nuorten halusta koetella rajoja ja haastaa tai ärsyttää. Yhä useammin kyseessä voi olla vain yksinkertainen tietämättömyys siitä, kuinka kirkossa tulee toimia.

Olen alkanut miettiä sitä, että kun joku nuori provosoi jollain tapaa, hän haluaa että häntä kuullaan ja annetaan aikaa. Esimerkiksi kerran kirkossa kun nuoret vähän provosoivasti jäivät istumaan kun olisi pitänyt nousta seisomaan ja herättivät näin pahennusta. Niin mieleeni tuli kysyä miksi he niin tekivät ennen moittimista. Ymmärsin, että heidän tarkoituksensa ei ollut pahoittaa kenenkään mieltä ja silloin itsekkin pystyi rauhallisemmin suhtautumaan ja keskustelemaan asiasta. Ei siis suin päin aina tuomita, vaan selvittää, mistä on kyse. (1)

Uskonnollisen sosialisointin heikkeneminen merkitsee myös sitä, että yhä suurempi joukko lapsia ja nuoria eivät omaksu oman uskontonsa opillisia sisältöjä, tapoja, juhlapäivien kristillistä sisältöä eikä erilaisia arkielämässä uskonnon harjoittamiseen liittyviä muotoja. Kristillisen kasvatuksen puuttuminen lapsuudessa merkitsee sitä, että ollaan aikuisenakin etäällä uskonnosta. (Haastettu Kirkko 2012, 413.)

Jos nuori ei ole kotoa saanut tietoa siitä, kuinka kirkossa ollaan ja mitä siellä tapahtuu, voivat ensimmäiset kosketukset jumalanpalveluselämään tulla vasta rippikoulun yhteydessä. Rippikouluun sisältyvä jumalanpalvelusopetus ei välttämättä ole rippikoulujakson alussa ja vaikka sieltä saisi tietoa, eivät tavat ole tuttuja ja luontevia. Silloin on selvää, että uusi maailma hämmentää ja pelottaakin. Tätä kavereilta peittääkseen voi vaikka nostaa jalat penkille ja alkaa tutkia kännykkää.

Toinen järjestyksenpitoon liittyvä ongelma on rippikoululeirien yörauhan valvonta. Leiriläistenkin mainittiin rikkovan yörauhaa, mutta aineistosta esille nousivat isokset, jotka yllättäen saivat selkeästi enemmän mainintoja yörauhan rikkomisesta kuin rippikoululaiset.

Isokset lähtivät sen jälkeen, kun leiriläiset olivat menneet nukkumaan herättelemään rippikoululaisia kermavaahto-aerosolien kanssa. Tällaiset kepposet eivät kuulu isostoimintaan, jotenkin

voisin ymmärtää, jos kyseessä olisivat rippikoululaiset, mutta että isosetö (2)

Leirillä oli isosten kanssa ongelmia. He olivat lähteneet lomailemaan ja muistelemaan omaa leiriään. Leirillä tuli tilanteita joissa oli vastakkainasettelua isosten ja työntekijöiden välillä. Isokset eivät tehneet heille annettuja tehtäviä ja sabotoivat leirin kulkua. Tämä näkyi käytännössä esimerkiksi, että kun leiriläiset olisivat halunneet nukkua öisin, niin isokset metelöivät niin, että koko leiri valvoi. Leiriläiset eivät saaneet tarpeeksi unta ja olivat väsyneitä päivisin.(3)

Eräänä vuonna meillä oli vain poikaisosia. Samassa leirikeskuksessa oli toisissa tiloissa menossa toinen rippileiri. Meidän isosijat olivat kiinnostuneempia toisen seurakunnan leiristä kuin omastamme. Tämä näkyi niin, että isosten hommat eivät tulleet hoidetuiksi ja isosten yöjuoksusta tuli ongelma. Hankalaa, kun isosten ja työntekijöiden tulisi olla samalla puolella. (4)

Leirillä sattui olemaan kaksoset isosina. Kollegallani oli periaate leirillä, että jokainen on vastuussa omasta nukkumisestaan, siis isokset ja työntekijät. Kollega oli itse viimeisenä ylhäällä ja ensimmäisenä valveilla. Nämä kaksostytöt olivat innokkaita valvomaan ja nukkuivat todella vähän. Tämä alkoi näkyä siten, että molemmat olivat tosi kätttyisiä ja väsyneitä. Tämä purkautui sitten luonnollisesti siskoon, jonka edessä sanoja ei säästely. Riidat alkoivat mennä naurettaviin mittasuhteisiin, välillä jopa käsirysyn tasolle. Tämä häiritsi leirin kulkua sillä riidat laajenivat niin, että esim. raamisryhmissään he eivät käsitelleet sitä asiaa mitä piti, vaan keskittyivät siskon haukkumiseen. (5)

Yövalvominen ja siitä väistämättä seuraavat asiat ovat leireillä siis usein ongelmallisia. Lisähaasteena yörauhan valvomiseen on tekniikan kehittyminen. Työntekijät voivat olla melko avuttomia, sillä vaikka kiellettyjen tavaroiden lista on olemassa, nuorten laukkuja ei ole luvallista tutkia. Useimmissa seurakunnissa on käytäntönä palkata rippikoululeireille erikseen yövalvojat, jolloin työntekijöiden on mahdollista saada levätä öisin. Tilanne on kuormittavin seurakunnissa, joissa sama tiimi hoitaa sekä opetuksen että yörauhan valvomisen.

Isosten asema yövalvomisen suhteen on erityisen ongelmallinen, jos isoskoulutuksessa ja ennen leiriä olevissa yhteisissä palaverissa ei tehdä vallitsevia käytäntöjä selväksi. Isokset ovat rippikoululaisten ja työntekijöiden välissä, ja saattavat mieltää itsensä tässä asiassa samalle tasolle työntekijöiden kanssa. Tämä saattaa aiheuttaa myös auktoriteettiongelmia suhteessa yövalvojaan tai

kesätyöntekijöihin. Isokset voivat ajatella, että hiljaisuus koskee vain rippikoululaisia, ja heidän on mahdollista valvoa niin kuin parhaalta tuntuu. Houkutus viettää omaa aikaa isosporukan kanssa on suuri juuri öisin. Isokset ovat myös nuoria, jotka tarvitsevat unta jaksakseen, ja siksi työntekijöiden velvollisuus on huolehtia, että lepoa on mahdollista saada. Työntekijöillä oli useita erilaisia keinoja ja ajatuksia isosten nukkumaanmenosta. Käytössä oli esimerkiksi isosten ilta+ jossa yhtenä tietynä etukäteen sovittuna iltana isokset saivat valvoa pidempään omalla porukalla, ja työntekijä hankki tuohon iltaan jotain erityisiä herkkuja tai tekemistä. Toisen työntekijän tapana oli, että iltalaulun laulettuaan isosten oli myös mentävä huoneisiinsa ja valmistauduttava nukkumaan. Useimmilla työntekijöillä käytäntönä oli, että isosten hiljaisuusaika alkoi noin tuntia leiriläisiä myöhemmin.

Aikaisemmin yövalvojan pääasiallinen tehtävä oli estää poikien juokseminen tyttöjen puolelle ja päinvastoin, mutta nyt nuoret salakuljettavat leireille teknisiä härveleitä, joilla voi surffata netissä tai katsella elokuvia yökaudet. Siinä sitten kuljet käytävillä ja kuuntelet ovien takana, kuuluuko mitään? Ei kuulu mitään, ei edes kuorsausta! (6)

Yöjuoksut ja valvominen ovat viattomimmillaan vailla muuta seurausta kuin yöllä valvoneiden seuraavan päivän väsymystä ja räjähdysherkkää ilmapiiriä, mutta pahimmillaan ne ovat myös selkeä turvallisuusriski.

Vuosia sitten pidin leiriä vanhassa puurakenteisessa leirikeskuksessa. Pojat olivat yöllä päättäneet livahtaa salaa tupakalle. Pahaksi onneksi olivat valinneet huonon paikan ja ehkä sammuttaneet savukkeet huolettomasti. Aamulla kun keittiöhenkilökunta tuli töihin, keittiön ulko-oven viereinen seinä oli kuuma. Oli syttynyt tulipalo, joka kyti hiljalleen seinärakenteessa. Laitoimme leirillä monta kertaa kädet ristiin ja kiitimme Jumalaa siitä, että selvisimme ilman suurta tulipaloa ja henkilövahinkoja. (7)

Edellä mainitussa esimerkissä (7) yhdistyvät monen työntekijän kaksi isohkoa ongelmaa: ylimääräiset yö-aktiviteetit ja tupakointi.

läisyyskysymys tupakoinnista. Leirin isosiin ei voinut ollenkaan luottaa. Nuoret eivät saa tupakoida leirillä ja he kuitenkin tupakoivat. Se oli niin provosoivaa, että heti kun silmä vältti, isokset olivat leirikeskuksen nurkalla tupakalla, ihan näkyvillä. (8)

Joskus muinoin tehtiin sellaisia ihmeellisiä lupalappuja, ikään kuin vanhemmat voisivat antaa luvan lapsensa tupakointiin. Leirillä on

pyrkimys savuttomuuteen. Valitettavasti monet vanhemmat elävät harhaluulossa, että jos lapsi on esimerkiksi tupakoinut 10-vuotiaasta lähtien, niin hän voisi yhtäkkiä olla viikon tupakoimatta rippikoulun koittaessa. Siinä on sitten jouduttu erilaisiin vippas-konsteihin, laittamaan purkki jonnekin, jossa he käyvät joiden on pakko sitä harrastaa. Koska moinen ihme on aika mahdoton, se on turvallisuusriski, jos nuoret käyvät salaa polttamassa. Vuosittain tätä pohditaan, mutta toistaiseksi parempaa ratkaisua ei ole keksitty. (9)

Useimmissa haastatteluissa kysymys tupakoinnista tuli jossain vaiheessa esille. Osa haastateltavista suhtautui kysymykseen realistisesti todeten, että oman seurakunnan ja kirkkohallituksen ohjeistukset ovat käytännössä mahdottomia toteuttaa, varsinkin jos selkeää ohjeistusta ei ole annettu, vaan esimerkiksi käsketty toimia tilanteen tai omantunnon mukaan. Tällöin jokainen työntekijä hoitaa asian omalla tavallaan ja käytännöt ovat hyvinkin kirjavia. Erään haastateltavan seurakunnassa ohjeistus oli selkeän yksiselitteinen: etukäteen ilmoitetaan, että rippikoulu on savuton. Jos jää kiinni tupakoinnista, saa varoituksen. Toisesta kerrasta lähetetään automaattisesti kotiin ja rippikoulu jää kesken. Käytännöstä kertoneelle työntekijälle tupakoijia ei ollut tullut vastaan työuralla.

Tupakointi on yksi kipupiste kirkon rippikoulu- ja nuorisotyössä. Kirkko vastustaa jyrkästi lasten ja nuorten tupakointia, mutta sen omassa toiminnassa on nuoria jotka tupakoivat. Laki kieltää tupakan myynnin, käytön ja hallussapidon alle 18-vuotialta. Lähes kaikissa seurakunnissa on tehty jonkinlainen päätös rippikoulujen savuttomuudesta, vain kahdessa prosentissa seurakuntia päätöstä ei ole tehty tai ohjeistuksia annettu (Haastettu kirkko 2012, 153).

Rippikoulun ja koko nuorisotyön haaste on toimia samanaikaisesti niin, ettei tupakointi johda syrjäytymiseen seurakunnan toiminnasta, että tupakoivia tuetaan pääsemään eroon riippuvuudestaan ja että työssä pidetään esillä tupakointimattomuuden ihannetta. Kirkon päihdestrategian mukaan nuorilla on oikeus käydä savutonta rippikoulua. Tupakkalain mukaan huoltaja ei voi antaa lupaa tupakointiin. Mikäli nuori tavataan tupakoimasta, siitä on ilmoitettava vanhemmille. Tupakoinnin ei voi kuitenkaan antaa jakaa nuoria eikä siitä saa tulla este nuoren osallistumiselle toimintaan. (Kirkon päihdestrategia 2005, 14.)

Seurakunnan retki- ja leiritoiminnan turvallisuusohjeen mukaan seurakunnan leiritoiminnan tulee tukea terveellistä ja päihteetöntä elämäntapaa. Sen mukaan seurakunnissa tulee kiinnittää erityistä huomiota päihteiden käytölle leiritoiminnassa asetettaviin rajoihin sekä toimenpiteisiin, mikäli päihteiden käyttöä leirillä havaitaan. Leirien henkilökunnalla tulee olla etukäteen tiedossa, kuinka leiriolosuhteissa toimitaan tupakointi-, päihde- ja huumetapauksissa. (Seurakunnan retki- ja leiritoiminnan turvallisuusohje 2006, 8.) Tämä ohjeistus on yksiselitteinen, seurakunnan omassa päihdestrategiassa tulisi olla ohjeistus myös rippikoulua varten. Näin välttyttäisiin kirjavalta työntekijän omaan ajatusmaailmaan perustuvilta ratkaisuilta ja päästäisiin tasapuolisempaan kohteluun nuoria kohtaan.

On silti tarpeen nostaa esiin kysymys siitä, onko rippikoulun perimmäinen tarkoitus vieroittaa nuori tupakoinnista. Jos nuori on tupakoinut vuosia, hän saa leirillä vieroitusoireita, jotka tekevät olosta kurjan ja häiritsevät olemista ja keskittymistä leirin ohjelmaan. Itse en näe rippikoulun päätarkoituksena tupakkavalistusta, vaan kristinuskoon tutustuttamisen ja kasteopetuksen. (10)

Haastavia tilanteita on aiheutunut myös alkoholista ja muista päihdyttävistä aineista. Nuoret pyrkivät joko tuomaan rippikouluun tai hankkimaan rippikoulun aikana päihdyttäviä aineita. Myös lääkkeitä voi tulla leirillä ongelmia, joko niiden liiallisen käytön seurauksena tai sitten siitä ettei lääkityksiä huolehdita.

Olimme leirillä ulkomailla, jossa oli erilainen alkoholilainsäädäntö. 16-vuotiaana sai ostaa olutta ja siideriä. Leirin aikana sattui olemaan yhden leiriläisen synttärit, ja tietysti sitä varten täytyi hankkia juomia ja juhlia yhtenä yönä, onneksi tosin omassa huoneessa. Rippikoululaiset jäivät siitä kiinni. Suomessa olisin lähettänyt rippikoululaiset kotiin, mutta ulkomailta käsin se olisi ollut liian hankalaa. (11)

Muistan sellaisen rippikoulupojan, joka tuli leirille paise kurkussa. Jouduimme viemään hänet ensimmäisenä päivänä lääkäriin. Hän sai vahvoja kipulääkkeitä, ja oli päivän pois leiriltä, mutta tuli sitten takaisin. Jossain vaiheessa aloin miettiä, kuinka paljon lääkkeitä hän mahtaa käyttääkään, sillä hänen silmistään hävisi jotain ja käytöskin muuttui. Häneen ei saanut katsekontaktia, jos sitä ei saanut aikaisemminkaan hyvin. Sen jälkeen olen aika tarkkaan tentannut, millaisia lääkityksiä nuoret käyttävät leirillä. (12)



Nuorten kanssa voi joutua myös fyysiseen kontaktiin, joko tahattomasti tai sitten tarkoituksellisesti. Nuori voi käydä päälle suuttuessaan, tai sitten voi joutua selvittämään jonkinlaista nuorten välistä kahakkaa.

Jouduin konfliktitilanteeseen tarkkailuluokalla koulussa olevan pojan kanssa kiellettyäni häntä tupakoimasta sisällä huoneessaan. Poika heitti minua tuolilla. Sain väistettyä niin, että tuoli osui vain hipaisten olkapäähäni. Tilanne laukesi siihen, poika säikähti reaktiotaan ja poistui paikalta. Juttelimme myöhemmin kun molemmat olivat rauhoittuneet. (13)

Tappeluita on aina välillä. Se tilanne joka tulee nyt mieleen, niin pojat tappelivat oikein tosissaan. Onneksi olivat aika pienikokoisia, joten uskalsin mennä väliin. (14)

Nuorten mielenterveysongelmat tuntuvat olevan haastatteluiden perusteella entistä yleisempiä. Useimmilla oli runsaastikin kokemuksia nuorista joilla on mielenterveysongelmia. Suomessa mielenterveyden hoitaminen on terveydenhuollon tehtävä, mutta seurakunnan työntekijät kohtaavat mielenterveyden ongelmista kärsiviä normaaleiden työtehtäviensä aikana, esimerkiksi juuri rippikoulussa. Niin sanotut hoitotilanteet voivat olla seurakunnassa sielunhoidollisia keskusteluja. Juutisen (2010) tutkimuksen mukaan työntekijät kokivat ongelmaksi mielenterveysongelmista kärsivän nuoren kanssa työskentelyssä avun saannin. Omia voimavaroja eikä ammattitaitoa koettu riittäväksi nuoren tukemiseen. Hän peräänkuuluttaa myös työntekijöiden lisäkoulutusta aiheesta. Juutisen tutkimuksessa peräti 92,6 prosenttia nuorisotyönohjaajista oli sitä mieltä, että lisäkoulutus olisi melko tai erittäin tarpeellista. (Juutinen 2010, 36. 37.)

Ne tilanteet mä koen vaikeimpina jos joku on niin sanotusti vaarallinen. Mulla on kerran ollut tilanne, jossa eräs poika tuotiin leirille suoraan psykiatriselta osastolta. Hän oli edellisenä päivänä ollut jossain katolla ja ollut hyppäämässä sieltä alas. Vanhemmat toivat hänet ja kysyivät otetaanko vastaan. Sieltä osastolta oli sanottu, että asia on heidän puolestaan ok, jos me vain otetaan poika vastaan. (15)

Edellä mainitun esimerkin kertonut työntekijä kertoi että tilanteessa he olivat ottaneet pojan vastaan ja kaikki oli lopulta mennyt ihan hyvin. Tällaisessa tilanteessa työntekijä ottaa suuren vastuun nuoren jaksamisesta leiriympäristössä. Onko nuori leirillä turvassa, saako hän tarvitsemansa erityishuomion. Entä onko hän vaarallinen vain itselleen, vai voivatko muutkin leirillä olijat olla vaarassa? Koulumaailmassa on viime vuosina ollut ikäviä ennakkotapauksia siitä, kun opiskelijat ovat hyökänneet oppilastoverien ja henkilökunnan kimppuun aseellisesti, esimerkkeinä Kauhavan puukotus (2012) ja Jokelan (2007) ja Kauhajoen (2008) koulusurmat.

### 7.3 Nuoren henkilökohtaiset asiat

Tutkimuksen esimerkkitapausten perusteella voi todeta, että nuoren henkilökohtainen elämäntilanne, ongelmat ja sairaudet seuraavat häntä rippikouluun väistämättä. Koska monissa perheissä ajatellaan, että rippikoulu kuuluu käydä, se saattaa aiheuttaa tilanteen, jossa nuori joutuu rippikouluun tahtomattaan. Vastentahtoisia nuoria vanhemmat lahjovat suorittamaan rippikoulun. Omassa rippikouluryhmässäni oli vuosia sitten tilanne, jossa rippikoulun ensimmäisen infotapaamisen päätteeksi eräs poika sanoi äidilleen: +Anna nyt se viiskymppinen, jonka lupasit jos tuun tänne.+ Äiti vastasi pojalleen, että heidän täytyy mennä pankkiautomaatin kautta kotiin. En tiedä, millä vanhemmat kyseisen pojan lahjoivat rippikoulua käymään, mutta tämä pojan nuiva asenne välittyi voimakkaasti koko tutustumisjakson ajan. Kävi kuitenkin niin, että poika osallistui kaikkeen mihin pitikin vaihtelevalla menestyksellä ja taisi loppujen lopuksi viihtyä leirijaksolla.

Ongelmalliseksi tilanne muuttuu silloin, jos nuori ei halua osallistua ja osoittaa sen selvästi muille, tavalla tai toisella. Usein nämä tilanteet menevät riehumiseksi tai häiritsemiseksi, mutta tapoja on varmasti yhtä paljon kuin on nuoriakin.

Mieleeni tulee tilanne, jossa nuori oli pakotettu rippikouluun. Hän ei siis olisi halunnut tulla rippikouluun laisinkaan, mutta kodin puolesta ei annettu vaihtoehtoa. Hän kävi kevätjakson ja tuli leirillekin, mutta kevätjakson aikana ja leirillä ei puhunut kenellekään mitään. Hän oli läsnä tilanteissa, mutta ei osallistunut eikä puhunut. (16)

Edellä mainitussa tilanteessa ollut työntekijä kertoi, että kaikkea oli yritetty mitä oli vain keksitty, mutta nuori ei ollut halunnut puhua tilanteestaan sen kummemmin. Hän oli leirillä, koska vanhemmat halusivat hänen käyvän rippikoulun, mutta puhumaan tai osallistumaan häntä ei voisi pakottaa. Tällainen tilanne on kiusallinen ja hankala. Muut nuoret alkavat ennemmin tai myöhemmin ihmetellä tällaista käytöstä ja myös erivapauksia, joihin työntekijän on myönnyttävä. Työntekijä joutuu luovimaan tilanteessa ja selittämään sitä muille, paljastamatta kyseisen henkilön yksityisiä asioita.

Sekä työntekijöiltä että nuorelta vaaditaan liikaa, jos hyvin vähäisillä tai olemattomilla taustatiedoilla on onnistuttava opettamaan rippikoulun oppimäärä nuorelle 25 nuoren ryhmässä, kun hän tavallisesti on pienluokalla tai opiskelee avustajan tukemana. Tilanne on usein tämän esimerkin kaltainen:

Se on hankalaa, kun on jollain tapaa erityisnuori, josta ei ole saatu ennakkoon mitään tietoja. Vanhemmat kertovat kyllä kiitettävästi ruoka-aineallergioista, diabeteksista yms. mutta jos nuorella on diagnoosi jostakin sellaisesta, joka vaikuttaa hänen olemiseensa ja elämiseensä jopa joka hetki, siitä ei nähdä tarpeelliseksi mainita. Kun ei ole tietoa, niin ei voi ottaa huomioon millään tavalla. (17)

Kyseessä voi olla oppimiseen tai sosiaaliin suhteisiin liittyvä asia, jonka eteen voitaisiin hyvin pienellä huomiolla tehdä asioita. Toisaalta jätetään ilmoittamatta hyvinkin vakavia ja oleellisia asioita kuten erään esimerkin nuorella, jolla oli jatkuvaa hoitoa vaativa sairaus, joka saattoi aiheuttaa pahimmillaan hengenvaarallisia kohtauksia. Hän lähti vaellusrippileirille, leirin ohjaajat onnellisen tietämättöminä asiasta, kunnes ensimmäinen ongelma tuli tunturissa vastaan.

Syömiseen liittyvät ongelmat olivat aineistossa yllättävän yleisiä. Nuori, joka ei voi syödä toisten kanssa samassa huoneessa, nuori jonka on syötävä aikuisen kanssa samassa pöydässä, jotta aikuinen voi tarkkailla hänen syömisensä, sekä nuoria, jotka eivät vain yksinkertaisesti syö mitään tai elävät leiriviikon vain sipseillä, karkilla, Coca-Colalla sekä kahvilla. Useimmat aineiston tapauksista olivat sellaisia, ettei niistä kerrottu etukäteen työntekijöille, vaikka vanhemmat olisivatkin olleet asiasta tietoisia.

Useamman kerran on ollut että joku ei syö. Tässä tapauksessa huomasi, että eräs isonen ei syö. Hän tarvitsi erityisruokavaliota, ja ei syönyt juuri mitään, vaikka hänelle tehtiin erikseen ruoka.

Leirin emäntä oli turhautunut, minä olin turhautunut ja kai nuorikin oli turhautunut. Jotenkin hän sai sen verran ravintoa, että pärjäsi sen viikon. (18)

Tämänkaltaiset syömisasiat ovat haastavia, sillä ongelma on harvoin vain itse syömisessä, vaan taustalla on muutakin. Näitä ongelmia on vaikeaa, jos ei mahdotonta alkaa ratkomaan leiriolosuhteissa.

#### 7.4 Kommunikaatio ja käyttäytyminen

Kommunikaatioon ja käyttäytymiseen liittyy paljon erilaisia tilanteita ja asioita. Useissa haastatteluissa nousi ensimmäisenä tästä aihepiiristä mieleen opetuksen ja työrauhaan liittyvät tilanteet. Rippikoulun oppitukioissa opettajien oli vaikea pysytellä asiassa jatkuvan häirinnän takia. Ryhmästä saattoi kuulua huutelua, nuoret pelailivat kännyköillä, yrittivät kuunnella musiikkia, makasivat vain puoliksi pöydän päällä ja torkkuivat tai jotain muuta häiritsevää.

Pidin leiriä pitemmän tauon jälkeen. Jonkinlaisen otteen saaminen ryhmästä tuntui haastavalta. Kyseessä oli pieni ryhmä, jossa oli vain 3 poikaa. Heistä erityisesti yksi onnistui leimaamaan koko leirin. Hänellä oli jonkinlainen asennevamma, häiritsi leirin elämää ja pompotti kaveriaan jatkuvasti. (19)

Seurakuntajaksolla eräs poika yritti ryhmän tapaamisessa kiinnittää huomiota suunnilleen kaikin mahdollisin keinoin. Hän huuteli, melusi ja lopulta heitteli karkkeja muiden päälle saadakseen huomion käännettyä itseensä. (20)

Päivisin haasteellista on työrauhan säilyminen. Mielestäni on hankalaa saada rippikoululaiset keskittymään sisältöön. Papin koulutuksessa ei ole ihmeemmin pedagogista osiota, ja jos ryhmä on kovin passiivinen tai yliaktiivinen tai jotenkin muuten vastaanottamaton niin siinä sitten ihmetellään ja yritetään keksiä pyörää uudestaan. (21)

Opetushetkien lisäksi nuoren käyttäytymisen kanssa voi olla muutenkin ongelmia. Joskus jokainen sekunti nuoren kanssa vaatii erityistä tukea ja huomiota sekä erityisoikeuksia leirin säännöistä.

Leirille oli tulossa poika, jota en etukäteen tuntenut, mutta olin kuullut etukäteen, että hänen kanssaan oli ollut paljon vaikeuksia alakoulussa. Rippikoulun kevätjakson aikana ongelmat eivät tulleet esiin, mutta leirijakson lähestyessä aloimme työparini kanssa

mieltä, miten poika jaksaa siellä olla. Tiesimme, että hänellä on vaikeuksia keskittymisessä ja pitkäjännitteisyydessä. Ja tiesimme myös, että poika oli alakoulussa käyttäytynyt väkivaltaisesti muita oppilaita kohtaan. Olimme yhteyttä kotiin ja kävi ilmi, että pojalla on lääkitys, mutta vanhemmat ajattelivat, että koska ei olla koulussa, sitä ei tarvita leiriviikon aikana. Pitkän neuvottelun päätteeksi vanhemmat suostuivat lääkitykseen myös leirin aikana. Leirillä jouduimme antamaan pojalle vapauksia, joita muille ei sallittu. Hän kävi usein tupakalla, kesken oppituntienkin, hän valvoi öisin, ei tullut toimeen ilman tyttöystäväänsä, ei pystynyt olemaan läsnä opetuksissa niin kuin olisi pitänyt. Pojan huonekaverit halusivat vaihtaa huonetta, koska hän haisi niin voimakkaasti tupakalle ja ei antanut toisille yörauhaa. (22)

Kommunikointiin ja käyttäytymiseen liittyviä ongelmia oli paitsi rippikoululaisten kanssa, myös isosten ja työntekijöiden välillä. Nuoret ovat yllättäen hyvin kaavoihinsa kangistuneita ja uskollisia niille työntekijöille, jotka mieltävät ~~»omikseen»~~. Tämä voi tulla esiin epämiellyttävillä tavoilla rippikoulussa, kun isokset haluavat toimia ~~»niin kuin aina ennenkin on tehty»~~. Tilanteet voivat tulla eteen yllättäen, ja hyvinkin pienissä asioissa, kuten rastien paikoissa, iltaohjelman sketseissä, nukkumaanmenorutiineissa tai ruokailuun menojärjestyksessä. Isosten voi olla vaikea luottaa työntekijöihin, ovathan he tavallaan jo ~~»henkilökuntaa»~~ leirillä. Jos työntekijät päättävät toimia tietyllä tavalla jossain asioissa ja isokset kokevat sen vääräksi, se voi herättää kapinointia tai jopa sabotaasia työntekijöitä kohtaan.

Olin tullut uutena työntekijänä seurakuntaan keväällä ja isokset olivat minulle vielä vieraita kesän leirillä. Olin tehnyt jo paljon rippikoulutyötä ja minulle oli kehittynyt oma tapa tehdä työtä ja omia vakiojuttuja joita haluan toteuttaa. Tämä ei sopinut isosille, jotka olivat tottuneet tekemään asiat eri tavalla, toisen työntekijän rutiinien mukaisesti. Tämä korostui erityisesti kun valmistelimme rastirataa, josta minulla oli hiukan erilainen ajatusmalli ja toimintatapa kuin tuolla kollegalla, rastit hiukan eri paikoissa jne. Valtaosa isosista kapinoi. Aikaa oli niukalti valmisteluun kun rataa laitettiin pystyyn ja muistan hermostuneeni jossain vaiheessa. Muistan todenneeni, että nyt tehdään näin enkä jaksanut kuunnella nuorten perusteluja ja narinaa asiasta. Siihen samaan rataan liittyi, että eräällä rastilla jossa olen tavannut laittaa nukkehahmon esittämään Jeesusta ristillä, jota katsotaan kaukaa, niin että se on hankalasti tunnistettava. Eräs poikaisonen olisi välttämättä halunnut olla itse siellä ristillä, sillä hänen oma isosensa oli esittänyt Jeesusta hänen rippileirillään. Itse olin sitä mieltä, ettei se opetuksellisesti ollut hyvä idea. Kun tunnistaa että ristillä on oma

isonen, niin ei siinä silloin rippikoululainen ajattele, että +Jeesus on kuollut ristillä mun puolesta+. Luulen, että tämä oli isospojalle iso asia, mutta en suostunut. Mutta siis lähinnä se, että jos isokset eivät luota työntekijään ja siihen että tämä tietää mitä on tekemässä. Toisaalta isosilla voi olla tosi voimakas muutosvastarinta uusia juttuja kohtaan. (23)

Leirillä isosten lojaalius työntekijöitä kohtaan oli koetuksella. Isokset penäsivät jatkuvasti tietoja, miten työntekijät aikovat toimia erään henkilön kanssa. Työntekijät olivat päättäneet, että isosille ei kerrota tapauksen yksityiskohtia asian ollessa vielä kesken. Heille sanottiin, että asia on hoidossa, ja että heitä informoidaan myöhemmin. Tämä ei heille riittänyt, vaan he olisivat halunneet jatkuvasti päivitettyä tietoa asiasta ja kyseenalaistivat työntekijöiden arvostelukykyä jne. rippikoululaisten edessä. Ei ole suotavaa, että isokset asettavat työntekijän auktoriteetin kyseenalaiseksi rippikoululaisten edessä. (24)

Tämän tutkimuksen aineistossa työntekijät pohtivat, että toisinaan isosten oma tekeminen ja oleilu tulee tärkeämmäksi kuin rippikoulun isosen varsinainen tehtävä. Tähän syynä ehdotettiin, ettei nuori ole isoskoulutuksessa riittävästi sisäistänyt sitä, miksi rippikoulussa tarvitaan isosia ja mitkä isosen tehtävät ovat. Voidaan tullaan leirille väärin odotuksin, elämään uudestaan omaa rippileiriä tai sitten vain yleisesti on vääränlainen asenne rippikoulua kohtaan. Saattaa olla myös niin, että nuoren asenne ja motivaatio on kunnossa, mutta elämäntilanne sellainen, että konflikteja syntyy ja leirillä oleminen voi käydä mahdottomaksi. Seuraavan esimerkin (numero 15) kertoneelle työntekijälle isosen käytöksen syy jäi lopulta arvoitukseksi, vaikka sitä pyrittiin selvittämään.

Olimme jo palaverissa ennen leiriä sopineet isosten kanssa, että joka päivä aamuhartauden jälkeen ensimmäisellä oppitunnilla on isospalaveri, jossa katsotaan yhdessä päivä läpi, ja sen jälkeen isokset suunnittelevat keskenään iltaohjelman valmiiksi. Näin isosille jää vapaa-aikaa iltapäivälle, kun suunnitteluhommat on tehty ja kaikki tietävät, missä mennään. Tämä toimikin oikein loistavasti, paitsi yhden isosen kohdalla. Hän olisi halunnut mennä joka päivä aamupalan jälkeen takaisin nukkumaan, eikä osallistua palaveriin tai oikeastaan mihinkään isoshommiin. Jouduin käymään hänen kanssaan useampia keskusteluja siitä, mikä on isosen tehtävä leirillä noin ylipäätään sekä tähdentämään sitä, että koska hän on isonen, hänen on osallistuttava isospalaveriin sekä yhteisten ohjelmien suunnitteluun ja toteutukseen. Että se olis vähän se idea, miksi hän on leirillä mukana. Homma ei lähtenyt toimimaan, vaan hän haukkui minua toisille isosille ja leiriläisille, sekä ihan suoraankin sanoi mielipiteensä minulle, että olen idiootti

ja ilkeä ihminen. Tilanne kärjistyi niin pahaksi, että isonen oli lähetettävä leirin puolivälissä kotiin. (25)

Yleensä isokset ovat motivoituneita tehtäviinsä ja toimivat myös hyvinä kristillisinä esikuvina rippikoululaisille. Kirsi Tirrin (2009) tutkimuksessa rippikoulun opettajat raportoivat eettisistä ongelmista isosiin liittyen. Opettajat olivat kohdanneet ongelmia esimerkiksi isosten sitoutuneisuudessa. Tämä saattoi tarkoittaa sitä, että isonen tuli leirille vain pitämään hauskaa eikä ottanut vastuuta tehtävistään. Muita esiin tulleita ongelmia olivat isosten huono käytös, tupakan ja huumeiden myyminen rippikoululaisille, isosten suunnittelema mauton iltaohjelma rippileirillä sekä konfliktit opettajien tai rippikoululaisten kanssa. Tirrin tutkimuksessa esiintyneet eettiset ongelmat isosiin liittyen ovat yhdenmukaisia päihteiden myymistä lukuun ottamatta myös tämän tutkimuksen aineistoon. (Tirri 2009, 232. 233.)

Porkan (2009) tutkimuksessa on määritelty neljä erilaista isosten motivaatiotyyppiä. Ensimmäiselle motivaatiotyypille on ominaista erittäin aktiivinen orientoituminen isosena toimimiseen. Heitä motivoi keskimääräistä enemmän rippikouluun liittyvät altruistiset tekijät ja mahdollisuus olla yhdessä toisten kanssa. Toisessa ryhmässä korostuu isoseksi hakeutumisen taustalla altruistiset ja sosiaaliset sekä välineelliset syyt. Heitä motivoi yhteenkuuluvaisuus toisten isosten, rippikoululaisten tai työntekijöiden kanssa. Kolmanteen motivaatiotyyppiin kuuluvilla isosilla korostuu hengellinen motivaatio ja halu oppia teologisia sisältöjä. Neljännelle motivaatiotyypille on luonteenmukaista passiivinen orientoituminen rippikouluun. He eivät odota isostoimintaan osallistumiselta juuri mitään, ei hengellisiä eikä omaan kasvuun liittyviä sisältöjä. Heitä ei motivoi rippikouluun liittyvät altruistiset tekijät, eikä yhteenkuuluvaisuus toisten nuorten kanssa. Myöskään välineelliset tekijät eivät näytä motivoivan heitä. Porkka nimesi neljännen ryhmän heikosti motivoituneeksi. (Porkka 2009, 324. 326.)

Luonnollisesti haastavia tilanteita voi muodostua kaikkiin Porkan mainitsemiin motivaatiotyyppihin kuuluvien isosten kanssa, mutta jos isosen motivaatio toimia isosen tehtävässä liittyy vain kavereiden kanssa olemiseen tai motivaatio tehtävään on heikko, tilanteita syntyy herkemmin. Jos isosporukka koostuu suurimmaksi osaksi samaa motivaatiotyyppiä edustavista isosista, voi helposti

käydä esimerkiksi alla olevan esimerkin mukaisesti: isoset unohtuvat pelailemaan korttia.

Leirillä piti järjestää nuorille pieni pääsiäisvaellus. Annoimme isosille ohjeet siitä, mitä kenenkin tulee vaelluksella tehdä ja miten siihen valmistautua. Kysyin, onko mitään kysyttävää. Kaikki olivat hiljaa.. Totesin sitten, että hyvä, kaikki voivat alkaa valmistella omaa pistettään. Kukaan ei liikahtanut mihinkään. Isoset eivät olleet ymmärtäneet ohjeita. Selitin uudelleen, yksityiskohtaisemmin ja rautalangasta vääntäen miten tulee toimia. Ja komensin isoset valmistelemaan rastejaan. Lähdin itse valmistelemaan omaa rasti-ani. Kun palasin, isoset pelasivat korttia ja kuuntelivat musiikkia kaikessa rauhassa. Kukaan ei ollut tehnyt mitään, ja vaellus oli alkamaisillaan ohjelman mukaan. Räjähdin. Jotenkin saatiin menemään se vaellus, mutta ei niin kuin alun perin piti. (26)

Isostoiminnan linjauksessa todetaan, että hyvässä isosryhmässä on monenlaisia ihmisiä, jossa kuka tahansa ei ole korvattavissa kenellä tahansa. Isosten joukkoon tarvitaan vahvoja ja osaavia, mutta myös niitä jotka selviytyvät vain muiden avustamina ja tukemina. Erilaisista isosista koostuva ryhmä todistaa linjauksen mukaisesti, että seurakunnassa on tilaa armolle ja kesken-eräisyydelle. (Sopivan kokoinen iso 2004, 138.)

## 7.5 Ihmissuhteet

Tutkimusaineistossa ihmissuhteet erityisesti tyttöjen välillä aiheuttivat työntekijöille päänvaivaa. Tilanteita muodostui erityisesti tyttöporukoiden välille, mutta myös yksittäiset tytöt selvittelivät välejäan leirillä. Pahimmillaan välienselvittelyt olivat jopa käsirysyjen tasolla tai tilanteet muuten niin kärjistyneitä, etteivät riidoissa olevat suostuneet olemaan samassa tilassa samanaikaisesti.

Leiriläistyttöjen välillä oli erimielisyyksiä ja kiusaamista, jotka olivat alkaneet jo ennen leiriä. Riitaa oli soviteltu jo koulussa opettajien voimin ja välirauha oli solmittu niin, että tytöt saattoivat tulla samalle leirille. Leirillä riita puhkesi uudestaan. Oli hankalaa, kun ei tiennyt, millä tavoin riitaa oli puitu koulussa ja mihin lopputulokseen päädytty. Tilanne saatiin lopulta ratkaistua huonejärjestystä muuttamalla.(27)

Leirillä oli useampia draamakuningattaria, tyttöjä joilla oli taipumus ottaa mitättömimmätkin pikkuasiat itseensä suhteessa toisiinsa. Tyttöillä oli vanhoja ristiriitoja koulusta ja leirillä he kehittivät uusia.



Tämä käytös leimasi leiriä voimakkaasti. Lisäongelmaa aiheutui kun isokset alkoivat osallistua riitaan ottamalla puolia, kuka tai ketkä ovat oikeassa. (28)

Edellä kuvatun kaltaiset tilanteet ovat työntekijöiden kannalta vaikeita. Nuoria ei välttämättä tunne hyvin, eikä tiedä tilanteiden taustoja jotka saattavat juontaa juurensa vuosien taakse. Eräessä haastattelussa työntekijä kuvasi tilannetta pommin purkamiseksi, sillä koskaan ei tiedä, mihin piuhaan koskisi, ettei tilanne räjähdä käsiin. Jotakin työntekijän on kuitenkin tilanteille tehtävä, jos ne alkavat vaikuttaa koko leirin ilmapiiriin ja ohjelmaan.

Valitettavasti rippikoulussakaan ei välttyä kiusaamiselta. Sitä esiintyy esimerkiksi syrjimisenä, joukosta pois sulkemisena, pienenä kiusantekona tai sitten avoimena haukkumisena ja jopa fyysisenä väkivaltana. Rippikouluiässä kiusaaminen on usein jo niin hienovaraista, että se pysyy helposti työntekijöiltä näkymättömissä. Tämä johtuu siitä että nuorten sosiaaliset taidot ovat kehittyneempiä kuin aiemmin lapsuudessa.

Rippikoulussa sekä isokset että rippikoululaiset voivat toimia kiusaajina. Tutkimusten mukaan kiusaaminen rippikoulussa ei juuri eroa koulussa tapahtuvasta kiusaamisesta. Sen ilmenemismuodot ovat samanlaisia ja kiusaamisen kohteetkin sellaisia, joita kiusataan myös muualla. Joiltakin ominaisuuksiltaan selvästi ryhmästä poikkeavat nuoret joutuvat herkästi kiusatuksi, joilla on esimerkiksi ylipainoa, masennusta, oppimisvaikeuksia tai jotka pärjäävät keskimääräistä paremmin koulussa. Tämän tutkimuksen materiaalissa kiusaamiselle ei löytynyt selkeää syytä kuin kahdessa tilanteessa. Näitä syitä olivat nuoren huono huolehtiminen hygieniastaan sekä ujous ja ylipaino. Muissa aineiston tilanteissa kiusaamisen syy ei selvinnyt. Kiusaamiseksi saatetaan kokea myös viaton leikinlasku, nolaaminen tai hännäys, joka menee liian pitkälle sen kohteeksi joutuneen mielestä. Tällöin toisilla ei ole tarkoitus kiusata, mutta tilanne karkaa hallinnasta.

Isosjoukko, joka oli leirillä, syrji yhtä isosporukan jäsentä. He jättivät tämän yhden ulkopuolelle, ja suorastaan huijasivat häntä niin, ettei hän päässyt mukaan iltaohjelman suunnitteluun yms. He jättivät hänet ulkopuolelle paitsi suunnitteluvaiheessa, myös toteutusvaiheessa niin, ettei tämä saanut vetää leikkejä tai esiintyä sketseissä. En tiedä miksi hän ei kelvannut porukkaan. Onneksi hän tuli

itse kertomaan siitä leirin puolivälissä, työntekijät eivät olleet huomanneet minkään olevan vialla. (29)

Isosten kiusatessa toista isosta tai leiriläistä voidaan katsoa, että isoskoulutuksen opit ovat kadonneet mielestä. Tuskinpa yhdessäkään isoskoulutuksessa kehoitetaan isosta kiusaamaan muita tai puhutaan kiusaamisesta ylipäättään positiiviseen sävyyn.

Eräällä leirillä rippikoululaiset kiusasivat isosta. Meillä oli tapana niin, että jokaisessa huoneessa, jossa nukkui leiriläisiä, nukkui myös yksi isonen. Jossain vaiheessa leiriä rippikoululaispojat olivat alkaneet jallittamaan ja tekemään erilaisia jäyniä tälle isoselle. Jekut olivat tyliin hammastahnaa tyynyliinalla jne. Työntekijät eivät tienneet tästä, sillä kaikki tapahtui heidän huoneessaan. Tämä riistäytyi leirin viimeisenä päivänä käsistä, sillä leiriläiset olivat tyhjentäneet isosen sängyn, piilottaneet hänen tavaransa, patjat, peitot ja tyynyt. Menin selvittämään tilannetta, mutta jossain vaiheessa isospoika laittoi kengät jalkaansa ja lähti ulos. Pidin puhuttelun loppuun pojille ja lähdin etsimään tätä isospoikaa. Löysin isospojan etsiskelyjen jälkeen, mutta tämä ei suostunut tulemaan sisälle. Istuimme ulkona pari - kolme tuntia, poika ei suostunut tulemaan sisälle eikä juttelemaan. Lopulta sain houkuteltua pojan sisälle takahuoneeseen nukkumaan. (30)

Kaksi riparin pojista oli ottanut yhden isostytön silmätikukseen. Tämä ilmeni monella tapaa. Esimerkiksi eräässä tilanteessa tämä isostyttö kantoi isoa virsikirjapinoa, jonka olin pyytänyt tätä siirtämään. Toinen poika sitten läppäsi kädellään tämän pinon tytön käsistä että kirjat levisivät pitkin poikin. Siinä tilanteessa hermostuin ja en käyttäytynyt hyvin tätä poikaa kohtaan. Jouduin pyytämään jälkeinpäin anteeksi käyttäytymistäni, mutta en sitä että moitin häntä. (31)

Kiusaamiseen puuttuminen rippikoulussa on vaikeaa. Koska työntekijät eivät useinkaan tunne etukäteen rippikouluun tulevia nuoria, taustalla vaikuttavia tekijöitä on mahdotonta tietää. Erityisesti pienemmillä paikkakunnilla rippikoulu-ryhmässä vallitsee samat normit ja dynamiikka kuin koulussakin, jos oppilaat tulevat kaikki samasta koulusta. Myös suurissa seurakunnissa ongelmaksi voivat muodostua suuret kaveriporukat samoilta luokilta. Kiusaaminen voi jatkua rippikoulussa siitä, mihin koulussa on jääty.

Kiusaamista rippikoulussa voidaan ennaltaehkäistä riittävällä ohjaajien määrällä, joilla on mahdollisuus ja motivaatiota viettää aikaa nuorten kanssa myös vapaa-ajalla, hyvällä ryhmäytymisellä, laadukkaalla ohjelmalla sekä sillä, että

leirin hiljaisimmatkin nuoret huomioidaan. Erityisesti leikeillä ja luottamus-harjoituksilla luodaan turvallista ja sallivaa ilmapiiriä.

Tärkeää on, että jokainen rippikouluryhmään kuuluva nuori kokee olevansa täysivaltainen ryhmän jäsen ja osa sen suhdeverkostoa. Ryhmien alkuvaiheet ovat erityisen tärkeitä, koska kuva ryhmän jäsenten asemasta alkaa muotoutua jo ensi hetkillä. Aivan alkuvaiheen tapahtumat ja kohtaamiset ja niihin sisältyvät lyhyetkin vuorovaikutusketjut saattavat olla merkityksellisiä nuorten keskinäisten suhteiden rakentumisessa. Työntekijöiltä voidaan tästä syystä edellyttää kykyä ymmärtää ryhmäprosesseja ja ohjata niitä oikeanlaista kehitystä tukevaan suuntaan. Ilmapiirin muodostumiseen ja vertaissuhteiden kehittymiseen panostaminen vaatii aikaa, mutta tulokset näkyvät myöhemmin ryhmän toiminnassa. (Rasku-Puttonen 2006, 111-112.)

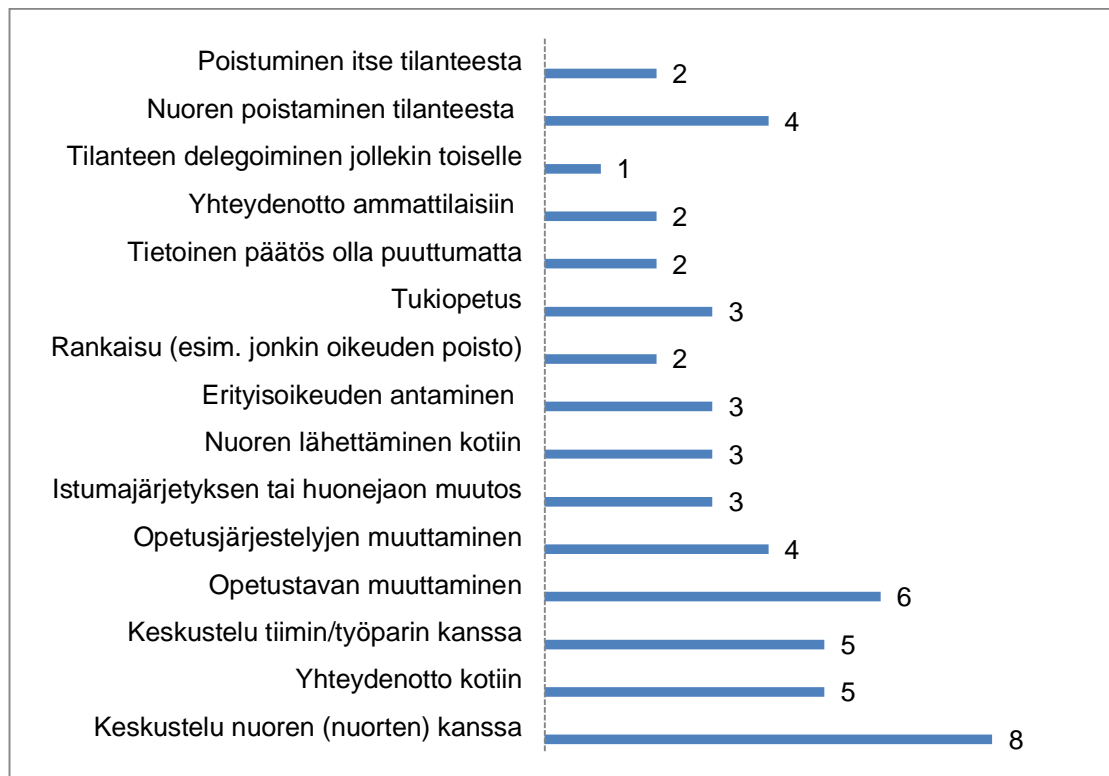
Hämäläisen (2009) mukaan iltaohjelman vaikuttavuus myönteisen ilmapiirin ja luottamuksen luojana on merkittävä. Nauraminen yhdessä lähentää ja saa aikaan hyvän tunnelman. Rippikoulussa on ollut perinteenä pitkään iltaohjelmissa erilaiset laulut, sketsit, leikit ja kilpailut. Sen lisäksi, että iltaohjelmassa on hauskaa ja siellä nauretaan, on syytä kiinnittää huomiota mille nauretaan. Kaksimielisen huumorin ja huijaus- ja höynäytysleikkien käyttämisessä tulisi olla varovainen. Kaksimielinen huumori loukkaa herkästi ja yleensä juuri heikommassa asemassa olevia. Ketään ei saa pakottaa vapaaehtoiseksi ja lievänkin painostuksen käyttämisestä tulisi välttää. Isosten vastatessa iltaohjelmasta työntekijöiden tulisi huolehtia siitä, että heillä on valmiudet ottaa huomioon rippikoulun kokonaissisältö, ja pyrkivät he siihen että rippikoulussa viljeltävä huumori suhteutetaan kristilliseen arvopohjaan ja etiikkaan. (Hämäläinen 2009, 111.)

Tietoisesti kiusaava tarvitsisi tukea ja työntekijän huomiota. Toisten kiusaamiseen johtavat usein huonouden ja mitättömyyden tunteet tai ympäristön ja tovereiden pelko. On myös kiusaajan etu, että tällainen käytös saadaan lopetettua. Tutkimuksissa on osoitettu, että erityisesti yläasteen oppilaat, jotka edelleen kiusaavat toisia, joutuvat usein jo varhaisessa aikuisuudessaan rikolliskierteeseen tai sortuvat alkoholin suurkuluttajiksi. (Räsänen & Moilanen 2004, 94. 95.)

## 8 TYÖNTEKIJÖIDEN TOIMINTA JA RESURSSIT

### 8.1 Työntekijöiden toimintamallit tilanteissa

Edellisessä luvussa on kerrottu erityyppisistä haastavista tilanteista joihin työntekijät ovat rippikoulua pitäessään joutuneet. Kaikissa tilanteissa työntekijät ovat valinneet jonkinlaisen toimintatavan, jolla pyrkivät tilanteen ratkaisuun. Kuviossa 3 on lueteltu työntekijöiden toimintatavat, joita he käyttivät kohtaamissaan tilanteissa.



KUVIO 3. Työntekijöiden toimintatavat haastavissa tilanteissa

Aineiston perusteella työntekijät pyrkivät pääsääntöisesti ratkaisemaan haastavat tilanteet keskustelemalla nuorten kanssa ja etsimällä yhdessä paras mahdollinen ratkaisu tilanteeseen. Kaikissa tilanteissa se ei kuitenkaan ole järkevää, eikä edes mahdollista, sillä tilanteet saattavat olla sellaisia, joissa työntekijän on ratkaistava asia nuorten mielestä väärällä tai epäoikeudenmukaisella tavalla.

Tiimityö sekä keskustelu ja yhteisen toimintamallin miettiminen yhdessä työparin kanssa mainittiin yli puolessa haastatteluista. Myös muissa haastatteluissa tiimityö oli esillä, mutta päinvastaisessa merkityksessä. Aineistosta oli löydettävissä näin kaksi eri ryhmää. Ensimmäinen ryhmä pyrki tekemään mahdollisimman paljon päätöksiä ja toimintalinjauksia sekä keskustelemaan yhdessä tiiminä. Toisessa ryhmässä olevat kertoivat, että turvallisuus- ja ohjelmavastuussa oleva työntekijä hoitaa rippikoulun juoksevat asiat ja tekee päätökset yksin myös ongelmatilanteissa. Tämä korostui erityisesti nuorisotyönohjaajien kertomuksissa. Syynä tähän olivat pappien toimintatavat leirillä. Joillakin papeilla on tapana hoitaa leirillä oma osansa opetuksesta ja muuten vetäytyä pois leirin elämästä tai jopa kokonaan pois leiriltä. Jos työpari ei ole fyysisesti läsnä, neuvottelu ja ajatustenvaihto akuuteissa tilanteissa käyvät mahdottomaksi.

Tilanteet ovat hankalimpia silloin, kun itse ei ole ohjelma- ja turvallisuusvastaavana. Ratkaisumallin valinta on sillä vastaavalla. Kun on ei-vastaavana, niin oman mielipiteensä voi tuoda esille, mutta toinen päättää. (32)

Mulla on hyvät työkaverit, ja aina on ollut sellainen olo, ettei ole mitään hätää, vaikka mikä tulisi. Ettei tule sellaisia tilanteita, jossa olisin yksin jotain riparilaista vastaan. Jos sellaisia tilanteita pitäisi pelätä, niin se olis kamalaa. Minä en ole yksin vastuussa, vaan tiiminä selvittää haastavista tilanteista. Tiimityö on tärkeää. (33)

Kiesiläinen (2004) vertaa ammattikasvattajan heikkoa motivaatiota työssään vastahakoiseen vanhemmuuteen. Molemmat asiat lapsi tai nuori vaistoa herkästi ja sen vaikutus kehitykseen on varmaa. Jos ammatti-ihmiseltä vielä puuttuu välittämisen kyky, on työntekijä suorastaan vaarallinen lapselle. Kiesiläisen mukaan tällaiseen kiinnitetään liian vähän huomiota. Ammattityötä pidetään jollain tavoin neutraalina ja ajatellaan, että välittäminen ja motivoituminen ovat yksityisiä, henkilökohtaisia tunteita, joita ei voi keneltäkään vaatia. Kasvatustyössä ne ovat kuitenkin tärkeitä ammattitaidon osa-alueita. Jos ne puuttuvat, ammattitaito on pahasti vaillinaista. Motivaation tai sitoutumisen vähentyessä on tärkeää pysähtyä miettimään omaa työtään, sen perusteita, omia ja yhteisön tavoitteita. (Kiesiläinen 2004, 114. 115.)

Tiedän, että on sellaisia työntekijöitä papistossa, että heillä kesän lähestyminen ja rippikouluun lähteminen on kauhun paikka. Itse

olen viihtynyt rippikoulutyössä hyvin. Se on tärkeä tehtävä kohdata nuoria. (34)

Ammatillinen sitoutuminen tarkoittaa sitoutumista kehittämään, toteuttamaan ja arvioimaan yhteisön toimintaa, eli perustehtävän toteuttamista. Sen lähtökohta on, että yksilö vastaa omasta osastaan kokonaisuudessa, ei irrallisena. Sitoutuminen tarkoittaa myös täydellistä läsnäoloa silloin, kun ollaan ammatillisella alueella. Käytännössä tästä esimerkkeinä rippileiriltä voivat toimia työpari, joka vetäytyy omaan huoneeseensa kaikiksi muiksi ajoiksi kuin milloin hänellä on omat opetuksensa tai työtoveri, joka viettää aikansa selin muihin ja surffaa netissä muiden suunnitellessa työtä. Yhtä hyvin kun ammattitaito vaatii kykyä jättää työasiat työpaikalle, on osattava jättää yksityiset asiat niille kuuluvalla alueelle. +Rajalla+työntekijä on silloin, kun hän ei halua tai kykene sitoutumaan yhteisön yhteisiin päämääriin tai tekee niin vain ajoittain. Hän ei suostu ottamaan osaa tavoitteiden pohtimiseen tai kehittämiseen. +Rajalla olemisen+ vaikutelman antavat myös sellaiset työntekijät, jotka haluavat tehdä työtänsä yksin, määritellä tavoitteensa ja toteutuksensa itsenäisesti huomioimatta muita yhteisön jäseniä. (Kiesiläinen 2004, 114. 117.)

Luvussa seitsemän esiteltiin lyhyesti Marja Elina Hynysen (2008) Pro gradu-työssä luokitteleman mallin työntekijöiden käyttämistä tavoista opettaa käyttäytymishäiriöistä kärsiviä nuoria. Mallissa oli viisi erilaista toimintamallia. Aineiston työntekijöiden tapoja toimia tilanteissa verrattiin Hynysen esittämiin toimintamalleihin. Kaikki työntekijöiden käyttämät toimintamallit olivat nuorta tukevia ja kannustavia toimintamalleja. Yksikään työntekijä ei käyttänyt viidettä, nuorta rankaisevaa mallia. Hynysen tutkimuksessa nuorisotyönohjaajat käyttivät pedagogisesti kehittyneempiä malleja kuin teologit, mutta tässä tutkimuksessa ei havaittu eroja teologien ja nuorisotyönohjaajien välillä. Sen sijaan eroja voitiin löytää työkokemuksen perusteella. Pisimmän työkokemuksen omaava ryhmä haastateltuja käytti yksipuolisemmin ja suppeammin Hynysen tutkimuksessa esiin tulleita toimintamalleja kuin ne joilla oli lyhyempi työkokemus. Toisaalta myös kaikista vähiten aikaa työssä ollut haastateltu kertoi keinojensa olevan opetustilanteissa vähäiset. Tästä voidaan päätellä sekä koulutuksen että työkokemuksen vaikuttavan omalta osaltaan positiivisesti työntekijän valmiuksiin haastavissa ja yllättävissä tilanteissa toimimiseen.

Ylivoimaisesti eniten Hynysen (2008) esittämistä malleista haastattelemani työntekijät käyttivät ensimmäistä, syitä selvittävää ja keskustelevaa toimintamallia. Myös kaikkia kolmea opetusta muokkaavaa toimintamallia käytettiin vaihtelevasti, tilanteesta riippuen. Syitä selvittävä ja keskusteleva toimintamalli on luonnollisesti eniten käytetty tutkimuksessani, sillä haastatteluissani ei kysytty erityisesti vain opetustilanteisiin liittyviä haasteellisia tilanteita, vaan ne liittyvät kaikkeen mahdolliseen toimintaan rippikoulussa.

Hynysen tutkimuksessa eniten käytetyt konkreettiset toimintatavat opetuksen yhteydessä ovat yhteneväiset tämän tutkimuksen toimintatapojen kanssa. Mainintoja saivat keskustelun lisäksi kotiin yhteydessä oleminen, opetustilanteen rakenteen muuttaminen esimerkiksi opetustapaa muuttamalla, tukiope- tuksen antaminen, sekä luokan istumajärjestyksen muuttaminen.

Mä tykkään soittaa vanhemmille ja kysyä, että nyt olis tällainen tilanne, miten sä haluaisit että mä toimisin, tai että onko kotona sattunut jotain tällaista. (35)

Ei yhtään tekisi mieli ruveta soittelemaan koteihin, kun tilanteet pitää selittää juurta jaksain. Yritän hoitaa tilanteet mahdollisimman pitkälle leirillä, ettei tarvitsisi ottaa kotiin yhteyttä. Se mikä tapahtuu leirillä, saa jäädä leirille. (36)

Joskus en ole ollut yhteydessä koteihin ongelmatilanteissa, kun se on tuntunut liian suurelta urakalta. Nyt olen sitä mieltä, että nuori ei kasva vastuuseen, jos saa olla riparilla kuin pellossa ja kotona ei tiedetä mitään. (37)

Ajoittaisista vaikeuksista huolimatta kotien kanssa tehtävä yhteistyö koettiin tärkeäksi. Moninaisuus on lisääntynyt ja kotien nähtiin olevan hyvin erilaisia. Perinteisesti vanhemmat ovat pitäneet kodin ulkopuolisia kasvattajia auktoriteetteina ja ottaneet nöyrästi vastaan ohjeita kasvatuksessa. Tässä suhteessa on tullut paljon muutoksia. Perherakenteiden muuttuminen, yksilöllisyyden korostuminen elämänvalinnoissa sekä yleinen yhteiskunnallinen tilanne arvomuutoksineen näkyy perheiden toiminnassa (Kiesiläinen 2004, 31). Toisis- sa perheissä panostetaan ja pidetään tärkeänä nuoren osallistumista rippi- kouluun. Tämä näkyy siinä, että perhe osallistuu vanhempainiltoihin, on yhteydessä työntekijöihin ja huolehtii myös nuoren rippikoulutapaamisista ja tutustumismerkkien keräämisestä. Toinen ääripää on, kun kotoa tuetaan nuoren rippikoulua joko hyvin vähän tai ei lainkaan. Silloin kaikki rippikouluun liittyvä on

nuoren omalla vastuulla ja se näkyy työntekijän suuntaan yhteisiin tilaisuuksiin osallistumattomuutena ja merkintöjen hitaana karttumisena rippikoululaisen osallistumiskorttiin.

Sekä vanhempien että nuorten suhtautumisessa rippikouluun on suurempi vaihteluväli kuin aiemmin. Osa työntekijöistä koki yhteyden nuorten vanhempiin ensiarvoisen tärkeänä. Toiset työntekijät puolestaan välttelivät viimeiseen asti kotiin yhteyden ottamista. Tähän voi olla useampia syitä. Vuorovaikutustyön vaikeus työntekijän kannalta on vastassa oleva toinen henkilö, jonka tavoitteet ja intressit eivät välttämättä olekaan samat kuin omat. Erityisesti silloin, kun toisena osapuolena on lapsen tai nuoren vanhempi, yhteisten tavoitteiden ja keinojen tulisi olla kohtuullisen yhteneväiset jotta yhteistyö on mahdollista. (Kiesiläinen 2004, 31. 33.)

Tirrin (2009) tutkimuksessa osa rippikoulun opettajien eettisistä ongelmista kohdistui nimenomaan rippikoululaisten vanhempiin. Heidän oli syytä uskoa, että vanhempien suunnalta rippikoululaisiin kohdistuu joko psyykkistä tai fyysistä uhkaa. Esimerkkitapauksina Tirrillä oli isä, joka halusi vahtia poikaansa rippikoululeirin aikana sekä vanhempi, joka halusi päättää rippikoululeirin ryhmäjaosta. (Tirri 2009, 234.) Työntekijöillä voi olla syytä olettaa, että tilanne nuoren kotona on sellainen, että se voi vaikeuttaa nuoren tilannetta, tai ettei siitä ole apua tilanteessa. Motiivina yhteydenottoon voi puolestaan olla usko siitä, että vanhemmat ovat nuoren pääasiallisia kasvattajia ja siksi asiantuntijoita oman nuorensa asioissa. Työntekijä ei voi tuntea nuorta niin hyvin kuin vanhemmat.

Jos tilanne vanhempien kanssa kärjistyy, työntekijän tulee tukeutua ammatillisiin ohjeisiin. Vaikka vanhemmat toimivat henkilökohtaisista arvoperusteistaan käsin, työntekijän on harkittava asioita ammatillisessa viitekehyksessä. Työntekijöiden tavoitteiden ja toimintatapojen tulee aina perustua julkisiin perusteisiin ja toimintatapoihin, eikä henkilökohtaisiin näkemyksiin. (Tirri 2009, 236.)

Kotien osalta todettu moninaisuus on haastateltujen työntekijöiden mukaan lisääntynyt rippikouluissa kaikilla alueilla. Aikaisemmin oli rippikouluryhmässä pieni osa nuoria, jotka tarvitsivat erityistä tukea tai huomiota, mutta nykyään heitä on ryhmissä enemmän. Heistä kuitenkin kaikki eivät ole sellaisia, jotka



aiheuttaisivat ongelmia tai paljon ylimääräistä työtä. Jokaisen yksilönä kohtaaminen on hankalampaa, ja vaarana usein on että nuorista tulee yksi suuri joukko. Tätä lisää kiire, stressi ja muut työtehtävät, jotka estävät rippikouluun keskittymistä. Koska moninaisuus ja erityistä tukea tarvitsevat nuoret ovat enemmän esillä nyt kuin aikaisempina vuosina, myös työntekijät kiinnittävät heihin enemmän huomiota. Tiedon lisääntyessä kohtaaminen ja huomioiminen ovat myös mahdollisia aikaisempaa paremmalla tavalla.

Ennen vain todettiin, että porukan jatkeena se (erityistä tukea tarvitseva nuori) menee ja saa saman opetuksen kuin muutkin. Nyt kohdataan enemmän yksilönä ja silloin nämä nousevat selkeämmin esiin. Tässä suhteessa on menty parempaan suuntaan, että voidaan huomioida yksilö ja miettiä miten hän oikeasti selviää siitä riparista ja saa tarvitsemaansa huomiota osakseen. (38)

Nuorten kohtaaminen yksilönä ja heidän kuuntelemisensa olivat tärkeitä asioita kaikkien työntekijöiden mielestä. Jos työntekijällä on aikaa ja mahdollisuuksia pysähtyä ja kuulla mitä nuorella on sanottavana, ottaa selville mistä lähtökohdista nuori on tullut rippikouluun, on työntekijän mahdollista ymmärtää nuoren käytöstä ja toimintaa paremmin. Erityistä tukea tarvitseva nuori koettiin rippikoulussa positiivisena haasteena, jolloin on mahdollista oppia itsekin lisää ja avartaa omaa maailmaansa. Tässä suhteessa he ovat myös mahdollisuus työntekijälle ja koko rippikouluryhmälle.

Nuorten kanssa yritän aina muistaa, että jokainen on yksilö. Joku tapa tai keino, joka on toiminut aikaisemmin, ei välttämättä toimikaan tällä kertaa. Mitä enemmän on ennakkotietoa, sitä paremmin pystyy ottamaan huomioon heti alkujaksosta lähtien. Tärkeää on vetää samaa linjaa työparin kanssa. (39)

Rankaisu ei ollut suosittu toimintamalli, mutta sekin mainittiin 2 kertaa. Rankaisua toimenpiteenä käytettiin koko ryhmälle esimerkiksi jo luvatus viimeisen illan myöhempään valvomisen ja elokuvaillan perumista. Yksilöön kohdistuvia rankaisuja ei mainittu, jos sellaiseksi ei laske oppitunnilta nuoren poistamista, joita mainittiin 4 kertaa. Näissä tilanteissa oli esimerkiksi nuorta pyydetty rauhoittumaan ja palaamaan sitten muiden joukkoon. Nuoren poistamiseen liittyy myös tilanne, jossa nuori poistettiin luokasta, ja toinen työntekijä jatkoi hänelle opetusta toisessa tilassa.

Rankaisun vastakohtana aineistosta löytyy myös hankalan tilanteen hoitaminen antamalla nuorelle erityisoikeuksia. Nämä erityisoikeudet pitävät sisällään nuoren majoittumista yksin huoneessa, nuoren tupakoinnin hiljaista sallimista sekä ylimääräisiä vierailijoita ja lupaa olla pois yhteisestä ohjelmasta. Joissakin tilanteissa työntekijän toimintamallina oli kääntyä muiden ammattilaisten puoleen. Tapauksissa tuli esiin tilanne, jossa työntekijä oli soittanut leirille poliisin ja toinen, jossa hän päätyi tekemään lastensuojeluilmoituksen.

Työntekijä saattoi tehdä myös tietoisin ratkaisun olla puuttumatta haastavaan tilanteeseen ja antaa sen joko ratketa omia aikojaan tai jättää sen vain huomiotta. Tällainen tilanne oli kysymyksessä esimerkiksi työntekijän kertoessa nuoresta, jolla oli laitostausta ja paljon ongelmia niin koulunkäynnin, perheen, kaverien, lain kuin päihteidenkin kanssa. Nuoren sosiaalityöntekijä oli kertonut, tupakan olevan pienin nuoren ongelmista. Koska tupakalla käyminen auttoi nuorta selviytymään rippileiristä, työntekijä päätti osoittaa nuorelle siihen paikan ja olla puuttumatta asiaan sen jälkeen.

Tilanne on kärjistynyt äärimmilleen, jos päädytään nuoren poistamiseen leiriltä. Aineiston tähän liittyvät tilanteet olivat kaikki loppuun asti mietittyjä, joissa ei oikeastaan ollut enää muuta vaihtoehtoa. Poistamiseen ei ryhdytä kevein perustein ja nuoren kotiin on oltava aina yhteydessä. Tässä tutkimuksessa tilanteet koskivat yhtä isosta (esimerkki 25), sekä kahta rippikoululaista. Rippikoululaisten kohdalla toisessa tilanteessa oli kyse vakavasta kiusaamisesta jossa kiusaaja päätettiin työntekijöiden ja vanhempien yhteisestä päätöksestä lähettää kotiin sekä nuoren pahasta riippuvuudesta tietokonepelejä kohtaan.

Muutamia mainintoja aineistossa saivat tilanteiden delegoiminen kollegalle tai se, että työntekijä itse poistuu tilanteesta joko hetkeksi tai kokonaan. Tämänkaltaisen toiminnan taustalla voi olla useampia syitä. Työntekijä voi kokea, että hän ei osaa toimia tilanteessa, hän menee †ukkoon†, tai työtoverilla on asiasta enemmän osaamista. Tilanteen salliessa on hyvä keino poistua tilanteesta jos tuntee, ettei pysty pysymään rauhallisena tai asiallisena. Tällöin voi palata asiaan myöhemmin rauhoittuneena.

Haastatteluissa työntekijät kokivat ammatillisena haasteena rippikoulussa harkinnan säilyttämisen, rauhallisena pysymisen ja sanojen ja tekojen miett-

imisen jo ennakolta. Heidän mukaansa haastaviin tilanteisiin voi valmistautua huolehtimalla omasta jaksamisestaan ja hyvinvoinnistaan rippikoulussa sekä tunnistamalla ne tilanteet ja olotilat itsessään jolloin pinna alkaa kiristyä liikaa. Leiriolosuhteet ovat erityisen hyvä mittari työntekijän vuorovaikutustaidoille. Väsyneenä taidot joutuvat koetukselle.

Kun hermostuu nuorten kanssa tilanteessa, niin voi sanoa, että ei siinä ole peliä menetetty, mutta on pahasti häviöllä. (40)

Ajattelen niin, että hermostua saa, mutta hermostuneena ei harkintakyky pelaa ihan niin hyvin. Hermostumisen välttämiseksi on tärkeää huolehtia omasta hyvinvoinnistaan, nukkua tarpeeksi, syödä säännöllisesti ja valmistautua leiriin niin hyvin kuin pystyy. Itse pidän valmistautumisen tärkeänä osana rukoilla oman rippikouluryhmänsä puolesta. (41)

Stressinsieto ja maltinsäilyttäminen ovat rippikoulutyössä tärkeitä. Pitäisi tehdä, niin kuin jossain sketsissä, että kun tulee niitä ongelmia, niin sanoo itselleen jotain rauhoittavia asioita +puro solisee, puro soliseeõ + ja laskea kymmeneen ennen kuin toimii. Siitä ei hyvä seuraa jos antaa samalla mitalla takaisin nuorille. (42)

Luontainen reaktioni on mennä vähän kipsiin yllättävissä tilanteissa. Kyllä sitä tiedostaa, etteivät ne tilanteet itsestään aukene, ja itse niitä on lähdettävä selvittelemään. Siihen pitää kasvaa, se ei ole luonnostaan tuleva asia koulun penkiltä. (43)

Työntekijöiden väsymys ja vireystila vaikuttaa suhtautumiseen ja toimintatapoihin rippikoulussa. Työtehtävänä rippikoulu on raskas, järjestettiin se millä konseptilla tahansa. Erityisen raskas on leiririppikoulu, jossa ollaan vuorokauden ympäri työssä, joskus ihan konkreettisestikin työtehtävissä. Tällainen tilanne on esimerkiksi automaattisesti niissä seurakunnissa, joissa ei ole palkattuna erillistä yövalvojaa. Rippikoulun opettaja sen lisäksi, että hoitaa päivällä tapahtuvan opetuksen, vastaa myös yöllä kaikkien yörauhasta. Ohjelma- ja turvallisuusvastuussa oleva työntekijä vastaa myös erityistilanteista, sairastumisista ja mahdollisista ristiriidoista

Jos rippikoululaiset eivät jaksaa osallistua päivällä, niin yöllä meno on sitäkin vireämpää. Se on iso haaste, varsinkin jos työskentelee seurakunnassa, jossa ei ole menty varsinaisten yövalvojen palkkaamiseen. Sen lisäksi, että päivällä valvot ja opetat, yöllä vartioit että nuoret pysyvät huoneissaan. Vanhassa leirikokuksessa, joka on sokkeloinen, ei ole mieltä ylentävää kerta toisensa jälkeen jäljittää rippikoululaisia sänkyihinsä takaisin. (44)

Hankalan tilanteen kohdatessaan on selvää, että vireystila ja mieliala vaikuttavat siihen miten ihminen reagoi ja toimii. Jos työntekijä ei ole liian väsynyt leirillä tai kiireinen valmistellessaan opetusta tai muuta toimintaa, hänellä on mahdollisuus pysähtyä ja ajatella rauhassa, miten toimia.

Tavallisimmin leiririppikoulun kesto on kahdeksan vuorokautta, mutta myös sitä lyhyempiä ja pidempiä leirijaksoja on. Rippikoulutyöhön tulee tuntee kutsusta, että motivoituu vuodesta toiseen pitämään parhaassa tapauksessa kolme tai neljäkin rippikoulua vuoden aikana. Leiririppikoulun ajan työntekijä on erossa perheestään ja läheisistään, ollen vastuussa kymmenistä nuorista vuorokauden ympäri. Ei ole ihmeellistä, että työntekijän voimavarat saattavat olla vähissä ja nuorten ammatillinen kohtaaminen käy raskaaksi.

Rippikoulun ennakkovalmistautumisessa korostettiin omien vahvuuksien ja heikkouksien tiedostamista, kouluttautumista, rippikoulun oppituntien ja ohjelmien valmistamista parhaan mukaan jo etukäteen, jolloin leirillä ei ole niin kiire, vaan voi keskittyä nuorten kohtaamiseen, ennakkotietojen saamista nuorista lisätietolomakkein ja keskusteluihin. Tosin haastatteluissa todettiin, että valitettavan usein ne, joilla sinne lisätietolomakkeeseen olisi eniten kirjoitettavaa, eivät sitä palauta lainkaan.

Yks semmoinen keino ennakkovalmistautumiseen ja tilanteiden ennaltaehkäisemiseen on se että mä kättelen ennakkotapaamisissa nämä nuoret. Yksi tärkeä juttu on, että kättelyssä kohtaa henkilökohtaisesti jokaisen erikseen. Se on turvallinen tapa koskea. Olen huomannut, että se rauhoittaa ryhmää jollain tavalla. (45)

Ihmisillä on paljon erilaisia taitoja niin työssä kuin arkielämässäkin. Hiljainen tieto näkyy käytännössä useissa eri toiminnoissa, vaikka aktiivisesti ei huomaisikaan käyttävänsä hiljaista tietoa apunaan. Yleensä ne asiat, jotka osataan hyvin, muuttuvat automaattisiksi, jolloin niiden tunnistaminen omasta toiminnasta on erittäin vaikeaa. Nämä automaatiot vaikuttavat jatkuvasti moniin eri asioihin, kuten päätöksentekoon ja toimintaan eri tilanteissa. Virtainlahden (2009) mukaan ammattitaito perustuu juuri laajaan hiljaisen tietämyksen pohjaan, jota kautta kykenee reagoimaan työssä erilaisiin vastaantuleviin tilanteisiin ja tehtäviin oikealla tavalla (Virtainlahti 2009, 38, 41).

Kohtuullisessa määrin luotan omaan persoonaani ja auktoriteetin olemassa oloon. (46)

Kun on jonkun verran työkokemusta takana, oma valmius kohdata yllättäviä tilanteita on jo kohtalainen ja on olemassa jonkinlaisia valmiita toimintamalleja miten toimia tietyissä tilanteissa. Oma optimaalinen toimintamalli mihin pyrkii, on sellainen keskusteleminen ja minusta tuntuu, että sitä kautta on saavutettu parhaat tulokset noin yleisesti ottaen. (47)

Kokemus näkyy siinä, ettei hätkähdä enää niin pienistä ja osaa ottaa tilanteet rauhallisemmin kuin ennen. (48)

Tutkimuksessa haastatelluista monet sanoivat, että työkokemus ja myös oma ikääntyminen ovat tuoneet rohkeutta mennä tilanteisiin ja työkaluja nuorten kanssa ongelmien ratkomiseen. Osa koki, että ikääntyminen on tuonut lisää vaikutusvaltaa ja auktoriteettia, toisaalta pohdittiin, että ehkä ikääntyminen on vähentänyt uskottavuutta nuorten silmissä.

Minusta tuntuu, että vuodet ovat vähentäneet uskottavuuttani. Nuoret varmaan ajattelevat, että mikä mummeli siellä oikein kimittää? (49)

Työssään ihmiset kokevat hiljaisen tiedon usein hankalasti identifioitavaksi. Käsitteenä hiljainen tieto on useimmiten tuttu, mutta sen liittäminen käytännön tapahtumiin ei olekaan niin yksinkertaista. Ongelmana usein on, ettei tietoa osata hahmottaa käytännön työhön liitettynä. Hiljainen tieto on luonteeltaan abstraktia tietoa. Se on hyvin henkilökohtaista ja sisältää henkilökohtaisia näkemyksiä, käsityksiä, intuitiota ja aavistuksia. Hiljainen tieto sisältää myös haltijansa kokemuksia, ideoita, arvoja ja tuntemuksia ja on juurtunut syvään yksilöön. (Virtainlahti 2009, 41, 43.)

Leirillä oli hiljaisuus alkanut. Oli ihan tavallinen ilta, ja kaikki oli hyvin. Musta tuntui, että pitäisi mennä katsomaan yhteen huoneeseen, en oikein tiedä miksi. Siellä olikin tilanne päällä.. (50)

Hiljaiseen tietoon liitetään usein myös intuitio. Se voi olla esimerkiksi tunne siitä, ettei kaikki ole kohdallaan, vaikkei osatakaan tarkasti sanoa, mistä tämä tunne johtuu. Intuitiivinen tunne voi saada hälytyskellot soimaan ja sen pohjana toimii ihmisen sisäinen ja työn tekemiseen liittyvä tietorakenne. Intuitiota ohjaa vaisto, aistimus tai tunne ja se auttaa yksilöä tekemään päätöksiä ja toimimaan tietyllä tavalla. (Virtainlahti 2009, 50.)

## 8.2 Toiveet ja kehittämisajatukset työnantajalle

Kysyttäessä työntekijöiden kehittämisajatuksia ja toiveita koulutuksesta tai työnantajaa kohtaan yleisesti esiin nousi kaksi suurta teemaa. Kaikki esiin nousseet toiveet on esitetty kuviossa 4.



KUVIO 4. Työntekijöiden kehittämistoiveet työnantajalle

Ensimmäinen toive koskee koulutusta ja lisätietoa koskien erityistä tukea tarvitsevia nuoria. Vaikka useimmat työntekijät sanoivat pyrkivänsä näkemään nuoren diagnoosien takana, totesivat he että tieto, jolla helpottaa nuoren rippikoulua ei ole turhaa.

Mulle on ihan sama, mikä ADHD-, CIA-, tai KGB- yhdistelmä kenelläkin on, mun mielestä sairaus ei määritä ihmistä. Sellaista kuitenkin, että kun erityistä tukea tarvitseva nuori tulee riparille, niin että onko jotain pedagogisia juttuja, jotka toimivat noin yleisesti, ja mitkä ovat sellaisia tilanteita, jotka laukaisevat jotain ikävää silloin ei tarvitsisi lähteä jokaisen nuoren kanssa ihan nollapisteestä. (51)

Haastatteluista ilmeni, että vaikka teoretietoa kirjoista on saatavilla, työntekijöiden aika niihin perehtymiseen ei riitä. Kaivattaisiin koulutusta, jossa voisi saada ihan konkreettisia käytännön vinkkejä opetus- ja kohtaamistilanteisiin ja jossa voisi vaihtaa kokemuksia ja pohtia yhdessä asioita keskustelun ja esimerkkitalanteiden avulla.

Suuri teema vastauksissa oli työntekijöiden epätietoisuus ja turvattomuus väkivalta- ja turvallisuustilanteiden edessä. Vuonna 2006 ilmestyneet Seurakunnan retki- ja leiritoiminnan turvallisuusohjeet olivat kaikille vähintäänkin nimeltä tuttuja, mutta kaikki eivät käyttäneet niitä työssään. Syinä käyttämättömyyteen olivat, se ettei turvallisuusasiakirjojen laadintaa edellytetty työpaikalla sekä ettei niitä koettu oleellisiksi ja niiden käyttöä ei ole ohjeistettu kunnolla, ja siksi käyttö tuntui liian monimutkaiselta ja hyödyttömältä. Myös niissä seurakunnissa, joissa turvallisuusasiakirjat olivat käytössä, niiden laatiminen koettiin vaikeaksi ja ohjeistus epäselväksi.

Haastatteluissa tuli ilmi, että usein kun rippikouluja pidetään, on työntekijöiden mielestä mietitty puutteellisesti leirien turvallisuutta. Paikoissa on kiinnitetty huomiota tilojen paloturvallisuuteen, mutta henkilöstöturvallisuudessa olisi parantamisen varaa.

Miten selvitä, jos joku alkaisi riehua vaikka teräseen kanssa riparilla? (52)

Onneksi en ole väkivaltatilanteisiin joutunut, aina on selvitty puhumalla ja poliiseja paikalle soittamalla tai sillä uhkaamalla. Sellaista päivittämistä kaipaisin, että mitä työntekijä voi tehdä uhkaavissa tilanteissa. Ja muutenkin siitä, missä rajat kulkevat, mitä voi tehdä ettei pää joudu vädille. (53)

Vastausten perusteella työntekijöitä selvästi mietityttävät tilanteet, joissa nuori on tilassa, jossa uhkaa fyysisellä väkivallalla itseään, muita nuoria tai työntekijöitä. Kyseessä voi olla nuori, joka pikaistuksissaan pyrkii kimppuun sen kummemmin suunnittelematta tai vaihtoehtoisesti harkittu teko, jossa on mukana jopa jonkinlainen ase. Keskusteluissa pohdittiin, kuinka voisi suojautua ja puolustaa itseään ja myös siitä, miten voisi parhaiten suojata vastuullaan olevia nuoria. Viime vuosien koulusurmat ja muut vaaratilanteet ovat herättäneet huolen vastaavasta tragediasta leiriolosuhteissa monen työntekijän mielessä.

Me ollaan päästy aika helpolla noista vaarallisista, väkivaltaisista nuorista, psyykkisesti sekaisin olevista, päihtyneistä nuorista, tai vaikka jos joku aseeseen kanssa hilluisi. En kyllä tietäisi, mikä on toimintastrategia. Jos siitä voisi jotain kouluttaa ja tehdä kunnollisen ohjeistuksen, jo ennen sitä ensimmäistä tilannetta. (54)

Aineistossa oli myös tilanteita, joissa työntekijä joutui työskentelemään yksin leirillä. Käytännössä tilanteita joissa työntekijä vastaa leiristä yksin tulee esimerkiksi silloin, kun leirin papilla on muita työtehtäviä leirin aikana, kuten toimituksia tai virastopäivystyksiä. Seurakuntien retki- ja leiriturvallisuusohjeiden mukaan tämä ei ole suositeltava käytäntö.

Aineiston perusteella työntekijät kaipaavat selkeämpiä toimintaohjeita kriisitilanteiden varalta sekä koulutusta turvallisuusasioihin sekä yleisesti että liittyen itsensä fyysiseen suojaamiseen. Leiritoiminnan etukäteen tehtävä turvallisuussuunnittelu eli turvallisuusasiakirjojen laadinta oli myös monelle vaikea tai tuntematon asia.

Työturvallisuuslaki määrää työnantajan huolehtimaan työntekijän turvallisuudesta. Tärkeitä asioita tällöin on esimerkiksi riittävä henkilöstömäärä leirillä, varajärjestelmän luominen sairastapauksia varten, henkilöstön riittävä perehdyttäminen ja koulutus. Liian pieni henkilöstömäärä on riski sekä työntekijöiden oman työturvallisuuden että leirille osallistujien kannalta. Se on erityinen vaaratekijä myös työssä jaksamisen kannalta. Erityisesti riski on suuri, jos työntekijä vastaa leiristä yksin. (Seurakunnan retki- ja leiritoiminnan turvallisuusohjeet 2006, 9-11.)

Kolmantena kehitysteemana kaksi mainintaa sai säännölliset rovasti- tai hiippakunnalliset koulutukset tai foorumit kaikille rippikoulutyöntekijöille joihin osallistuminen olisi työntekijöiden velvollisuus säännöllisin väliajoin. Esimerkiksi hiippakunnat järjestävät säännöllisesti rippikouluaiheisia koulutuksia. Koulutusta on saatavilla, joten ongelmana lieneekin se, ettei työnantaja lähetä työntekijöitään koulutuksiin resurssien puuttumisen vuoksi tai vaihtoehtoisesti työntekijä ei ole itse motivoitunut osallistumaan koulutuksiin. Koulutuksiin osallistumattomuudesta ja rippikoulumotivaation puuttumisesta on haittaa esimerkiksi silloin, jos tiimin työskentelyssä toinen pitää tiukasti kiinni jo työhön tullessaan voimassa olleesta 1980-luvulla laaditusta rippikoulusuunnitelmasta työparin yrittäessä toteuttaa nykyistä voimassa olevaa suunnitelmaa.

Säännöllisesti järjestettävää koulutusta kaikille rippikoulutyöntekijöille vaihtelevista ja ajankohtaisista aiheista, ei ehkä joka vuosi, mutta joka toinen vuosi olisi hyvä. Siellä olisi ajankohtaisia



alustuksia ja tilaa keskustelulle. Näihin veloitettaisiin kaikki osallistumaan. (55)

Neljäs kehitystoive on että jokaisessa seurakunnassa olisi ajantasaiset toiminta-ohjeistukset sekä pelisäännöt rippikoulun käytännön asioista. Näin välttyttäisiin väärinkäsityksiltä ja nuorten eriarvoiseen asemaan joutumiselta, kun suurissakin seurakunnissa eri leireillä työntekijät toimisivat yhteisesti sovitusti.

Seurakunnassa selkeämpi yleislinjaus siitä, miten tietyissä tilanteissa toimitaan, ja joka olisi kaikkien tiedossa ja kaikki noudattaisivat sitä. Silloin ei olisi niin paljon avoimia kysymysmerkkejä miten tilanteissa toimitaan. Isossa seurakunnassa rippikoululaiset ovat eriarvoisessa asemassa sen suhteen, kenen työntekijän leirillä ovat, kun kaikki toimivat tilanteissa eri tavoin. (56)

## 9 POHDINTAA JA KEHITTÄMISAJATUKSIA

### 9.1 Rippikoulu eri näkökulmista

Tutkimukseni ennakko-oletuksena oli, että esiin tulevat tilanteet olisivat lähinnä rippikoululaisten kanssa tapahtuneita. Tarkastellessani aineistoa huomasin, että lähes puolet materiaalista olikin isosiin liittyviä tilanteita. Isokset ovatkin rippikoulussa paitsi mahdollistaja ja voimavara, myös rasite. On siis hyvä muistaa, että isokset ovat myös murrosiässä olevia nuoria, jotka saattavat olla vain vuoden vanhempia tai jopa samanikäisiä joidenkin rippikouluun tulevien nuorten kanssa. Joku työntekijä kommentoikin että «kyllä niiden rippikoululaisten kanssa pärjää, mutta ne isokset» + Jos isonen on tullut leirille vääristä syistä, esimerkiksi vain pitämään hauskaa, hän saattaa aiheuttaa työntekijöillä hyvin paljon päänsärkyä. Tietysti myös tehtävänsä vakavasti ottava isonen voi tuoda mukanaan lisätyötä, esimerkiksi hankalan henkilökohtaisen elämäntilanteen heijastuessa leirin elämään.

Isoskoulutuksella on jatkuva tarve kehittyä. Aina tulee uusia asioita, joista on hyvä nuorten kanssa puhua ja vanhoja, epäolennaisiksi käyneitä asioita jättää pois. Tässäkin tutkimuksessa käy ilmi, että isoskoulutukset ovat hyvin erilaisia eri seurakunnissa. Toisessa seurakunnassa koulutus kestää kaksi . tai vielä useamman vuoden, toisessa se voi kestää kahden viikonloppuleirin verran. On selvää, että tällainen vaihtelu koulutuksessa antaa nuorille hyvin erilaiset lähtökohdat toimia isosen tehtävässä. Kun tähän liittyy nuorten vaihtelevat sosiaaliset ja henkiset valmiudet on todettava, että isokset ovat hyvin vaihteleva ja arvaamaton joukko. Parhainkaan koulutus ei takaa huippuisosta, ja toisaalta hyvin suppean isoskoulutuksen saanut nuori voi toimia isosen tehtävässä loistavasti.

Ennen leiriä oleviin isosten ja työntekijöiden yhteisiin ennakkopalaveriinihin panostaminen kannattaa. Kun tunnetaan edes hiukan ennen leiriä, se helpottaa kaikkien työskentelyä leirillä. Isosten tietäessä mahdollisimman hyvin etukäteen, mitä heiltä tarkalleen ottaen odotetaan, yhteinen työskentely käy helpommin, ja

palavereihin ei tarvitse leirillä käyttää niin paljon aikaa. Tunteminen helpottaa kommunikointia ja kontaktin ottamista molempiin suuntiin.

Rippikoulussa integroidaan joko tietämättä tai tietoisesti erityistä tukea tarvitsevat nuoret tavallisiin rippikouluryhmiin. Tähän syynä ovat puutteellinen tiedotus vanhempien taholta sekä se, ettei kaikissa seurakunnissa resurssien puutteessa ole tarjolla esimerkiksi päivä- tai iltarippikoulua. Pelkkä fyysinen yhdessäolo ei ole onnistunut integraatio. Lähempänä oikeaa integraatiota ollaan silloin, jos tukea tarvitsevalle nuorelle tarjotaan myös rippikoulussa hänen tarvitsemansa tuki. Tämän onnistuessa kaikki saavat myönteisen sosiaalisen integraation kokemuksen, niin erityistä tukea tarvitseva nuori, kuin muut nuoret ryhmässä. Tämä luo pohjaa myös myöhemmälle yhteiskunnalliselle integraatiolle. Rippikoulu voisi parhaimmillaan olla osana tukemassa nuoren elämää kohti aikuisuutta.

Väistämättä herää kysymys siitä, että onko Evankelis-luterilaisen kirkon rippikoulutarjonta sellaista, joka vastaa edellisen kaltaiseen kysyntään? Tutkimukseni aineiston perusteella voi todeta, että sellaisten nuorten määrä, jotka tarvitsevat erityistä tukea tai huomiota pystyäkseen suorittamaan rippikoulun, on kasvanut. Tällaisiin lukeutuvat niin sellaiset nuoret, jotka käyvät koulua pienluokassa tai tarvitsevat henkilökohtaista avustajaa koulunkäyntinsä tueksi kuin myös nuoret joilla elämänhallinta on syystä tai toisesta sillä tasolla ettei rippikoulutapaamisiin itsenäisesti saapuminen ja niistä selviytyminen ole itsestään selvää tai nuoren leirillä oleminen vaatii työntekijältä erityistä huomiota. Tärkeää olisi, että jokainen löytäisi itselleen sopivan tavan käydä rippikoulu. Tutkimusmateriaalin perusteella onnistunut integrointi on vielä kaukana monessa seurakunnassa. Tahtoa on, muttei henkilöresursseja eikä taitoja.

Yksi huolestuttava kehityssuunta on nähtävissä tutkimuksen perusteella. Se osa vanhemmista, joilla on kyky kantaa kasvatusvastuutaan, pienenee koko ajan. Edelleen suuri osa hoitaa tehtävänsä moitteettomasti, mutta vaihteluväli hyvin asiat hoitavien ja hukassa olevien välillä kasvaa. Tässä ei ole kyse perheen sosioekonomisesta asemasta, vaan ongelma vaikuttaa löytyvän kaikista yhteiskuntaluokista. Ilmiö ei tule esiin vain rippikoulussa, vaan kaikessa päiväkodista aikuisuuteen asti.

Onko meidän rippikoulutarjonta semmoista, että rippikoulu voi olla mahdollinen kaikille? Ja millä me pidämme rippikoulun rippikouluna? Missä vaiheessa tullaan siihen, että opetellaan viikko elämänhallintaa, kun nuorilla on niin vaikeita elämäntilanteita. Millä saadaan sellaisetkin nuoret rippikouluun, joilla on kaikki elämän palikat hukassa ja onko se edes järkevää? Voi olla niinkin, että rippikoululle on paikka hiukan myöhemmin, eikä silloin kun elämä on pahimmassa kriisissä. Mutta miten pysyä tasapuolisena, tasa-arvoisena kaikille? Ei sitä voi edes tietää tai huomata, mikä on kenellekin mahdollista, koska ei voi käsittää nuorten ongelmia, ei siis pelkästään elämäntilanteista nousevia, vaan myös sitä, miten joku asia voi olla jollekin niin vaikea, mut toiset asiat helppoja (57)

Rippikoulun vahvuus ja heikkous ovat ne työntekijät, jotka rippikouluja pitävät. Heillä on osaltaan merkittävä vaikutus nuoren kokemukseen seurakunnasta ja sen työntekijöistä. Rippileirillä myös isosilla ja kavereilla on merkitys kokemuksen myönteisyyteen. Työntekijöiden asenne ja motivaatio rippikoulua kohtaan vaihtelee suuresti. Motivaatio rippikouluun liittyviin työtehtäviin on suoraan verrannollinen myös innokkuuteen rippikouluun liittyviä koulutuksia kohtaan. Valitettavasti usein juuri ne työntekijät, jotka tarvitsisivat eniten taitojensa ja tietojensa verestämistä, eivät ole kiinnostuneita sitä tekemään. Siksi rippikoulut eivät ole tasalaatuisia keskenään edes saman seurakunnan sisällä. On arpapeliä, millainen työntekijätiimi rippikouluun valikoituu. Jos nuorella on kokonaisuudessaan hyvä rippikoulukokemus, hänelle jää intressi jäädä mukaan seurakunnan toimintaan. Tällöin pienet hankaluudet eivät merkitse. Jos taas työntekijöiden kanssa käyty vuorovaikutus on yksinomaan negatiivista ja koko rippikoulusta jää negatiivinen kokemus, seurakunta ei rippikoulun jälkeen kiinnosta lainkaan. Siinä menetetään paljon.

Vuorovaikutustaitojen näkeminen ammattitaitona kasvatustyössä on melko uusi asia. Työyhteisöjen demokratisoituminen, yhteisöllistyminen ja tiimityön yleistyminen on asia, joka vaatii sellaisia yhteistyötaitoja, joita ei ole aiemmin osattu opettaa. Vuorovaikutustaitoja tarvitaan rippikoulutyössä paitsi nuorten, myös vanhempien ja työtovereiden kohtaamiseen. Tutkimuksessa tuli selkeästi ilmi, että tässä asiassa työntekijöistä löytyy kaksi eri sukupolvea. Vuorovaikutustaitoja ja tiimityötä vahvasti korostava sukupolvi, sekä aiempi sukupolvi, joka ei pitänyt asiaa kovinkaan tärkeänä. Tämä sukupolvi ei liittynyt suoraan työntekijän fyysiseen ikään, vaan uskon että lisäkoulutukset ja motivaatio kehit-

tää omaa osaamistaan rippikoulutyössä vaikuttaa suoraan mielipiteisiin ja osaamiseen tässä asiassa.

Rippikoulu on vahvasti tärkeä osa seurakuntien nuorisotyötä. Vielä nyt suurin osa nuorista käy rippikoulun. Tulevaisuudessa rippikoulu ei välttämättä säily itsestään selvänä osana nuorten kulttuuria. Helsingin hiippakunnan rippikoulunkäyntiluvut (70 % vuonna 2011) osoittavat muutoksen suuntaa myös muualle Suomeen. Monella rippikoululaisella motiivina rippikoulun käymiseen on kirkollinen vihkiminen tai kummiksi pääsy. Kun näiden toimitusten merkitys pienenee, vähenee myös rippikouluun haluavien nuorten määrä. (Haastettu kirkko 2012, 150; 413.)

On katsottava laajasti ja nähtävä, että kristinuskon opetus ei ole rippikoulun ainoa tehtävä. Sen tehtäviin kuuluu myös nuoren itsetunnon vahvistaminen, antaa kokemuksia hyväksytyksi tulemisesta omana itsenään. Antaa positiivinen kokemus siitä, että nuori kuuluu jonnekin, täysivaltaisena ja hyväksyttynä. Rippikoulun ja sitä seuraavan seurakunnan nuorisotyön roolia yhteisöllisyyden ja ennaltaehkäisevän työn tekijänä on entisestään korostettava. Ennakoiva työ säästää rahaa ja parhaimmillaan ihmishenkiä. Nuorten kannalta katsottuna tuttu seurakunnan työntekijä voi olla se kaikkein helpoimmin lähestyttävä viranomainen, kun apua tai tukea tarvitaan. Sen varmistukseen rippikoulutyöntekijöiden on huolehdittava omasta ammattitaidostaan jatkuvalla tietojen ja taitojen päivittämisellä ja ylläpidolla sekä huolehdittava siitä, että rippikoulussa työntekijät ovat nuorten saavutettavissa muutoinkin kuin vain oppitukioiden aikana.

Varsinkin nyt, kun kirkosta eroaminen on lisääntynyt, on yhä tärkeämpää, että tänä aikana kun lähes koko ikäluokka on kirkon piirissä, se käytetään hyvin ja panostetaan rippikouluun edelleen voimakkaasti. Ei voida tuudittautua siihen, että meillä on nyt hieno prosentti ikäluokasta joka käy rippikoulun ja se on kirkon lippulaiva. Tärkeämpää kuin koulumaisuus on saada kokemus siitä, että ollaan seurakunnassa mukana ja ollaan Jumalan kanssa tekemisissä. Edelleen pitäisi olla sellaista, kun eräs diakoni kertoi kerran kokouksessa, että hän on tässä siksi, kun hänen omassa rippikoulussaan oli hyviä hartauksia. Hän tosiaan sai jotain hengellistä rippikoulustaan ja sehän on pääasia: kokemus siitä, että Jeesus on. (58)

Tutkimuksessa nousi voimakkaasti esiin työntekijöiden huoli rippikoulujen turvallisuuteen liittyvistä asioista. Yhteiskunnan muutos vaikuttanee myös tähän. On herätty huomaamaan riskejä, joita aiemmin ei ymmärretty olevan olemassakaan. Työntekijöiden ääni on otettava vakavasti ja järjestettävä koulutusta niin itsensä suojaamisesta kuin myös leirien turvallisesta hoitamisesta. Seurakuntien tulisi myös miettiä monipuolisesti järjestämiensä leirien turvallisuusasioita. Turvallisuusuhka voi olla niin leirin osallistujissa, ulkopuolissa ihmisissä kuin leiriympäristössä.

## 9.2 Jatkotutkimus- ja kehittämis ehdotukset

Kehittämisajatuksia ja jatkotutkimusaiheet ovat vahvasti sidoksissa rippikoulun turvallisuuteen sekä työntekijöiden tietotaidon lisäämiseen erityisesti turvallisuusasioissa ja erityistä tukea tarvitsevien nuorten kohdalla. Tietoa ja ohjeistuksia molemmista aiheista on olemassa, mutta se ei ole kulkenut työntekijöille optimaalisella tavalla. Jossakin vaiheessa opinnäytetyöprosessia ajatuksena oli tuottaa myös rippikoulutyöntekijöille suunnattu materiaalipaketti tai vinkkivihkonen, jossa olisi valmiita opetusvinkkejä ja tuntirunkoja rippikouluun erityisesti oppimis- ja keskittymisvaikeuksista kärsiviä nuoria ajatellen. Tähän opinnäytetyöhön idea ei mahtunut, sillä se olisi laajentanut työtä liikaa.

Tutkimuksen perusteella on selvää, että pääsääntöisesti työntekijöiden tiedot erityistä tukea tarvitsevista nuorista ovat vähäisiä. Koulutusta on nykyään saatavilla, mutta sinne hakeutumiseen täytyy löytää motivaatio. Myös materiaalille on tutkimuksen perusteella tarvetta. Helppokäyttöinen tietopaketti oppimis- ja keskittymisvaikeuksista käytännön vinkkeineen suunnattuna rippikoulun opettajille on ensimmäinen tästä tutkimuksesta noussut kehittämisajatus.

Erityistä tukea tarvitsevien nuorten asemaa rippikoulussa voisi parantaa myös järjestämällä heille avustajia leiriolosuhteisiin. Nuoren koulun kanssa voisi yrittää järjestää hänelle ennalta tutun avustajan tai avustajana voisi toimia ylimääräinen isonen tai kesätyöntekijä. Myös leirin henkilökuntamäärän lisää-

minen opettajien osalta voisi helpottaa tilannetta, sillä silloin opetusryhmiä voisi jakaa pienemmiksi.

Seurakunnat voisivat järjestää yhteistyössä toistensa kanssa enemmän rippikouluja. Näin pienissäkin seurakunnissa olisi mahdollista monipuolistaa rippikoulutarjontaa. Jo nyt esimerkiksi kehitysvammaisten rippileirit järjestetään rovastikunnallisesti. Samalla ajatuksella voisi järjestää esimerkiksi ADHD-nuorille tai selkokielistä rippikoulua tarvitseville omat leirinsä useamman seurakunnan yhteistyönä.

Tämän tutkimuksen perusteella ja voi sanoa, että turvallisuusasioista tiedottaminen ja turvallisuusasiakirjan käyttö ja tarkoitus eivät ole kaikilta osin selviä työntekijöille. Siksi olisi tarpeellista räätälöidä seurakunnan työntekijöille koulutus, jossa käsitellään eri näkökulmista rippikoulun turvallisuusasioita unohtamatta työntekijöiden henkilöturvallisuutta sekä turvallisuusasiakirjan täyttämistä.

Olisi mielenkiintoista tutkia, miten tässä tutkimuksessa esiin tullut moninaisuuden lisääntyminen rippikoululaisten keskuudessa vaikuttaa rippikouluun laajemmin. Tutkimisen arvoista olisi myös miten erityistä tukea tarvitsevat nuoret selviytyvät tavallisissa rippikouluryhmissä. Millaista tukea he tarvitsisivat? Entä millaista tukea on saatavilla?

### 9.3 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyöprosessi on ollut valtavan antoisa ja opettavainen monella eri tapaa. Sen aikana olen tutustunut ja ottanut haltuun uusia tietoja ja taitoja niin tutkimusmetodeihin että varsinaiseen aiheeseeni liittyen. Tutkimuksen tekeminen on vahvistanut omaa osaamistani ja ammattitaitoani nuorisotyönohjaajana ja rippikoulutyöntekijänä.

Aiheen rajaus ja tutkimusmenetelmän valinta onnistuivat. En ollut aiemmin tutustunut juurikaan kvalitatiiviseen tutkimukseen, joten tutkimusmenetelmään perusteellisesti tutustuminen oli tarpeen. Haastatteluiden nauhoittaminen oli teknisesti melko lahjattomalle tutkijalle jännittävä kokemus, vaikka nauhoitusta olikin harjoiteltu etukäteen. Nauhoitukset sujuivat ongelmitta, sen sijaan

litteroinnin jouduin tekemään osittain kahteen kertaan. Tallensin litteroidut haastattelut muistitikulle, joka katosi tutkimuksessa olleen tauon aikana. Tutkimuksen teko opetti siis kantapäähän kautta, että varokopiointi on tärkeää.

Haastatteluissa sain runsaasti materiaalia, jota oli mielekästä lähteä tutkimaan. Oma ammattitaustani auttoi ymmärtämään tutkimusmateriaalin sisältöä ja auttoi myös haastatteluissa tekemään oikeanlaisia tarkentavia kysymyksiä. Toisaalta sai varoa tekemästä ennakko-oletuksia tai johdattelemasta haastateltavia liikaa. Tutkijana olen saanut itselleni paljon uusia työkaluja erityisesti teoriaosan kirjallisuuteen perehtyessä. Opinnäytetyön tekeminen tuntui mielekkäältä ja aihe ajankohtaiselta ja tärkeältä.

Toisaalta tämä prosessi on ollut myös raskas ja haasteellinen, sillä sen aikana perheeni elämä mullistui pienen pojan syntymän myötä. Hän on ollut valtavan suuri lahja, mutta opinnäytetyöprosessin kannalta suuri hidaste. Tauot työn eri vaiheissa ovat auttaneet suhtautumaan omaan tekstiin kriittisesti ja ovat auttaneet löytämään uusia näkökulmia asioihin. Hän on pitänyt tutkijan kiinni arjessa eikä ole päästänyt uppoutumaan tutkimukseen liiaksi. Opinnäytetyöprosessi on edennyt aikataulussaan, lukuun ottamatta pientä äitiyslomaa kesän 2012 aikana. Tutkimusaiheen mielenkiintoisuus ja tärkeys motivoi jatkamaan tutkimusta ja saattamaan sen loppuun.



## LÄHTEET

- Ahonen, Timo & Rautakoski, Pirkko 2007. Kielelliset vaikeudet ja niiden pitkäaikaisvaikutukset. Teoksessa: Aro, Tuija; Siiskonen, Tiina & Ahonen, Timo. (toim.) Ymmärsinkö oikein? Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä. Jyväskylä: PS-kustannus, 18. 34.
- Almqvist, Fredrik 2004. Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriöt. Teoksessa: Moilanen, Irma; Räsänen, Eila; Tamminen, Tuula; Almqvist, Fredrik; Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 240. 249.
- Anttila, Pirjo; Harjamäki, Pirjo-Riitta & Lindberg, Nina 2002. Syömishäiriöt. Teoksessa: Terho, Pirjo; Ala-Laurila, Eija-Liisa; Laakso, Juhani; Krogius, Hillevi & Pietikäinen, Matti (toim.) Kouluterveydenhuolto. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 304. 310.
- Avoin yliopisto 2012. i.a. Avoimen yliopiston opetus oppiaineittain. Viitattu 30.12.2012. <http://www.avoinyliopisto.fi/fi-FI/OpetusOppiaineittain/>
- Centria 2012. i.a. Yhteisöpedagogi AMK. Viitattu 30.12.2012. <http://hakeminen.centria.fi/Haeammattikorkeakouluun.aspx?id=66&p1=21&p2=66&menu=1&l=1>
- Diak (2012a). i.a. Sosionomi (AMK) . Kirkon nuorisotyönohjaaja. Viitattu 30.12.2012 [http://www.diak.fi/hakijalle/Koulutusohjelmat/sosiaali\\_alan\\_ko/Sivut/Sosionomi-AMK-kirkon-nt.aspx](http://www.diak.fi/hakijalle/Koulutusohjelmat/sosiaali_alan_ko/Sivut/Sosionomi-AMK-kirkon-nt.aspx)
- Diak (2012b) i.a. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Diakonia kristillinen kasvatus ja nuorisotyö (90op). Viitattu 30.12.2012. <http://www.diak.fi/tyoelama/Koulutukset/ylempi-amk/Sivut/Diakonia,-kristallinen-kasvatus-ja-nuorisotyö-YAMK.aspx>
- Ebeling, Hanna 2006. Syömishäiriöt. Teoksessa: Laukkanen, Eila; Marttunen, Mauri; Miettinen, Seija & Pietikäinen Matti (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 118. 126.

- Eskola, Jari & Vastamäki Jaana 2007. Teemahaastattelun opit ja opetukset. Teoksessa: Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 24. 42.
- Haapasalo, Seija 2007. Kielellisten vaikeuksien tunnistaminen ja arviointi nuoruusiässä. Teoksessa: Aro, Tuija; Siiskonen, Tiina & Ahonen, Timo. (toim.) Ymmärsinkö oikein? Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä. Jyväskylä: PS-kustannus, 49. 73.
- Haastettu kirkko 2012. Suomen evankelis-luterilainen kirkko vuosina 2008. 2011. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja, 115.
- Hietala, Tarja; Kaltiainen, Tiina; Metsärinne, Ulla & Vanhala, Erja 2010. Nuori ja mieli - Koulu mielenterveyden tukena. Helsinki: Tammi.
- Hynynen, Marja Elina. 2008. Valmiuksilla on väliä. Kirkon työntekijöiden valmiudet opettaa rippikoulussa käyttäytymishäiriöistä kärsiviä nuoria. Joensuun yliopisto, teologinen tiedekunta. Pro gradu-tutkielma.
- Hämäläinen, Riikka Josefiina 2009. ~~5~~ettei tää oli niin kalkkismaininkiä+. Iltaohjelman merkitys rippikoulussa. Helsingin yliopisto, teologinen tiedekunta. Pro gradu-tutkielma.
- Isaacs, William 1999. Dialogue and the art of thinking together. A pioneering approach to communicating in business and in life. United States of America: Doubleday.
- Jattu, Sanna 2013. Koulutussuunnittelija, Nuorten keskus. Sähköpostiviesti 23.1.2013. Vastaanottaja Kristiina Brisk-Mosander. Tuloste tekijän hallussa.
- Juutinen, Riikka 2010. Nuorten mielenterveyden huomioiminen seurakuntatyössä. Kyselytutkimus seurakuntien nuorisotyönohjaajille. Diakoniaammattikorkeakoulu. Diak- Etelä Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

- Kaivosoja, Matti 2002. Sosiaalinen kehitys. Teoksessa: Terho, Pirjo; Ala-Laurila, Eija-Liisa; Laakso, Juhani; Krogius, Hillevi & Pietikäinen, Matti (toim.) Kouluterveydenhuolto. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 114. 120.
- Karijoen seurakunta 2013. i.a. viitattu 6.2.2013 [http://www.karijoenseura.fi/index\\_tiedostot/Page1225.htm](http://www.karijoenseura.fi/index_tiedostot/Page1225.htm)
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2007. Temperamentti. Ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY.
- Kiesiläinen, Liisa 2004. Vuorovaikutusvastuu. Ammatilliset vuorovaikutustaidot kasvatusyhteisössä. Helsinki: Arator.
- Kiilakoski, Tomi 2009. Kouluväkivalta ja koettu turvallisuus. Teoksessa: Hoiikkala, Tommi & Suurpää, Leena (toim.) Kauhajoen jälkipaini. Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 25, 19. 21.
- Kirkkohallitus 2010. i.a. Kirkon nuorisotyönohjaajan koulutuksen vaiheet. Viitattu 30.12.2012 [http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5\\_F3B0AC2257744002BF5ED/\\$FILE/nuorisott\\_vaiheet.pdf](http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/F69989152F5_F3B0AC2257744002BF5ED/$FILE/nuorisott_vaiheet.pdf)
- Kirkkohallitus 2012a. i.a. Rippikoulukoulutukset 2012. Viitattu 30.12.2012 [http://www.sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/\\$FILE/RKS%2010.pdf](http://www.sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/0/85780A9E8154761EC225770A003912B4/$FILE/RKS%2010.pdf)
- Kirkkohallitus 2012b. i.a. Kirkon henkilöstökoulutustarjonta 2013. Viitattu 30.12.2012 <http://www.sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp3?Open=&cid=ContentkkKoulutus2013-3&kat=0&kohder=0&ta=kasvatus&rak=0>
- Kirkkohallitus 2013. i.a. Rippikoulun suunnittelu ja toteutus viitattu 6.2.2013 <http://sakasti.evl.fi/sakasti.nsf/sp2?open&cid=Content2C3B47>
- Kirkon päihdestrategia 2005. Suomen ev.-lut. kirkon keskushallinto. Sarja C 2005:2.
- Kokkonen, Sari & Kokkonen, Jarmo 2008. Kasvattajan ammatti-identiteetti ja persoonallinen kasvu. Teoksessa: Porkka, Jouko (toim.) Johdatus Kristilliseen kasvatukseen. Helsinki: Lasten keskus, 235. 254.

- Korhonen, Veijo & Marttunen Mauri 2006. Mielialan vaihtelut ja mielialahäiriöt. Teoksessa: Laukkanen, Eila; Marttunen, Mauri; Miettinen, Seija & Pietikäinen Matti (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 79. 89.
- Kuusi, Riitta & Porkka, Jouko (toim.) 2006. Yhtä paljon kaikille ei ole yhtä paljon kaikille . erilaiset oppijat rippikoulussa. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Kyllönen, Tarmo & Rickman, Arto 2011. Henkilöturvallisuus koulussa. Vaarallisen käytöksen ennakointi ja hallinta. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Laine, Outi. 2002. Psyykinen kehitys. Teoksessa: Terho, Pirjo; Ala-Laurila, Eija-Liisa; Laakso, Juhani; Krogius, Hillevi & Pietikäinen, Matti (toim.) Kouluterveydenhuolto. Jyväskylä: Gummerus, 103. 109.
- Lapuan Hiippakunta (2013a) i.a. viitattu 5.2.2013 <http://www.lapuanhiippakunta.fi/index.php?p =rovastikunnat>
- Lapuan Hiippakunta (2013b) i.a.viitattu 5.2.2013 <http://www.lapuanhiippakunta.fi/fi/hiippakunta/>
- Lehto-Salo, Pirkko & Marttunen, Mauri 2006. Käytöshäiriöt ja niiden hoito. Teoksessa: Laukkanen, Eila; Marttunen, Mauri; Miettinen, Seija & Pietikäinen Matti (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 99. 111.
- Lindh, Petri & Heinonen, Veera 2012. Sosiaali- ja terveydenhuollon turvallisuusopas. Suomen palopäälystöliitto ry.
- Lyytinen, Heikki 2004. Oppimisen häiriöt. Teoksessa: Moilanen, Irma; Räsänen, Eila; Tamminen, Tuula; Almqvist, Fredrik; Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 249. 260.
- Lyytinen, Heikki 2005. Tarkkaavaisuuden ongelmista. Teoksessa: Lyytinen, Heikki; Ahonen, Timo; Korhonen, Tapio; Korkman, Marit & Riita, Tytti. (toim.) Oppimisvaikeudet. Neuropsykologinen näkökulma. Juva: WS Bookwell Oy, 43. 93.

- Meidän kirkko . kasvatuksen yhteisö. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kasvatuksen linjaus 2015.
- Marttunen, Mauri 2006. Itsetuhoinen käyttäytyminen. Teoksessa: Laukkanen, Eila; Marttunen, Mauri; Miettinen, Seija & Pietikäinen Matti (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 127. 134.
- Meriläinen, Ville; Joensuu, Anna; Korhonen, Karoliina & Palva Mervi 2011. i.a. Helsingin Yliopisto: Teologisen tiedekunnan opinto-opas 2011. 2013. Viitattu 30.12.2012. [http://www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/oppaat/Teol\\_opas11\\_13\\_netti.pdf](http://www.helsinki.fi/teol/tdk/pdf/oppaat/Teol_opas11_13_netti.pdf)
- Metso, Emma & Raunistola-Juutinen, Eeva 2012. i.a. Itä-Suomen Yliopisto Teologian osaston opinto-opas 2012. 2013. Viitattu 30.12.2012. [http://www.uef.fi/c/document\\_library/get\\_file?uuid=580f120e-f673-4a80-af3f-2f9cd376024d&groupId=1672789](http://www.uef.fi/c/document_library/get_file?uuid=580f120e-f673-4a80-af3f-2f9cd376024d&groupId=1672789)
- Moilanen, Irma 2004. Käytöshäiriöt. Teoksessa: Moilanen, Irma; Räsänen, Eila; Tamminen, Tuula; Almqvist, Fredrik; Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 265. 275.
- Niemelä, Kati. 2002. Hyvä rippikoulu. Rippikoulun laatu ja vaikuttavuus. Kirkon tutkimuskeskus. Sarja A nro 79. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Niemelä, Kati. 2007. Rippikoulusta aikuisuuteen. Pitkittäistutkimus rippikoulun merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 99. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Niemelä, Kati 2009. Johdanto. Teoksessa: Innanen, Tapani & Niemelä, Kati. (toim.) Rippikoulun todellisuus. Porvoo: WS Bookwell Oy, 5-13.
- Novia 2012. i.a. Det sociala omradet, Åbo. Viitattu 30.12.2012 <http://ansokan.novia.fi/YH-examen/det-sociala-omradet-abo.html>
- Paulo, Anne 2006. Nuori ikäistensä joukossa. Teoksessa: Laukkanen, Eila; Marttunen, Mauri; Miettinen, Seija & Pietikäinen Matti (toim.) Nuoren

psykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 58. 64.

Porkka, Jouko, 2005. Isostoiminnan rikkaus . leirityön tarpeista nuorisokulttuuriksi. Teoksessa: Paananen, Terhi & Tuominen, Hans (toim.) Nuorisotyön käsikirja. Helsinki: Kirjapaja, 82. 108.

Porkka, Jouko 2009. Rippikoulusta seurakunnan vapaaehtoistyöhön . Iseksi haluamisen motiivit ja odotukset. Teoksessa: Innanen, Tapani & Niemelä Kati. Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Porvoo: WS Bookwell Oy, 311. 328.

Poutiainen, Päivi 2006. Perheen kehitystehtävät. Teoksessa: Laukkanen, Eila; Marttunen, Mauri; Miettinen, Seija & Pietikäinen Matti (toim.) Nuoren psykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 51. 58.

Rantanen, Päivi 2004a. Nuoruusikä. Teoksessa: Moilanen, Irma; Räsänen, Eila; Tamminen, Tuula; Almqvist, Fredrik; Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 46. 49.

Rantanen, Päivi 2004b. Nuorten syömishäiriöt. Teoksessa: Moilanen, Irma; Räsänen, Eila; Tamminen, Tuula; Almqvist, Fredrik; Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 324. 330.

Rasilainen, Sina 2010. Pisara kovertaa kiveä, ei voimalla vaan usein putoamalla. Nuorisotyöntekijöiden ammatilliset vuorovaikutustaidot Lahden seudun nuorisopalveluissa. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma, ylempi AMK. Opin näytetyö.

Rasku-Puttonen, Helena 2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Teoksessa: Karila, Kirsti; Alasuutari, Maarit; Hännikäinen, Maritta; Nummenmaa, Anna Raija & Rasku-Puttonen, Helena. (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 111-125.

- Riekkola, Annukka 2011. Näköalapaikalla nuoruuteen. Opinto-ohjaajien puheita nykyajan nuoruudesta ja nuorten ohjaamisen haasteista. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden yksikkö. Pro gradu-tutkielma.
- RKS. Elämä- usko- rukous. Rippikoulusuunnitelma 2001. Suomen Evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2001:10. Helsinki: Kirkkohallitus/Kirkon kasvatustieteiden keskus.
- Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Ruusuvuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti. (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9-38.
- Räsänen, Eila 2004. Mielialahäiriöt ja itsetuhokäyttäytyminen. Teoksessa: Moilanen, Irma; Räsänen, Eila; Tamminen, Tuula; Almqvist, Fredrik; Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 218. 232.
- Räsänen, Eila & Moilanen Irma 2004. Lapsiin ja nuoriin kohdistuva väkivalta. Teoksessa: Moilanen, Irma; Räsänen, Eila; Tamminen, Tuula; Almqvist, Fredrik; Piha, Jorma & Kumpulainen, Kirsti. (toim.) Lasten- ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 90-99.
- Salmivalli, Christina 1998. Koulukiusaaminen ryhmäilmionä. Tampere: Gaudamus.
- Salmivalli, Christina 2008. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Seurakuntien retki- ja leiritoiminnan turvallisuusohjeet 2006. Suomen Ev. -Lut. kirkon keskushallinto Sarja C 2006:5. Helsinki: Kirkkohallitus.
- Sopivan kokoinen iso- Isostoiminnan linjauksia 2004. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkohallitus. Helsinki: Kirkkohallitus/Kirkon kasvatustieteiden keskus.
- Schweitzer, Friedrich; Ilg, Wolfgang & Simojoki, Henrik (eds.) 2010. Confirmation Work in Europe. Empirical Results, Experiences and

Challenges. A Comparative Study in Seven Countries. Gütersloher: Gütersloher Verlaghaus.

Tacke, Ulrich 2006. Päihdeongelmat. Teoksessa: Laukkanen, Eila; Marttunen, Mauri; Miettinen, Seija & Pietikäinen Matti (toim.) Nuoren psyykkisten ongelmien kohtaaminen. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim, 135. 145.

Tirri, Kirsi 2009. Eettiset ongelmat rippikoulussa. Teoksessa: Innanen, Tapani & Niemelä, Kati. (toim.) Rippikoulun todellisuus. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 107. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 225. 237.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä. Gummerus kirjapaino Oy.

Vaasan suomalainen seurakunta 2013 i.a. viitattu 6.2.2013. <http://www.vaasa.evl.fi/suomalainenseurakunta/Default.aspx?id=598451>

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Virtainlahti, Sanna 2009. Hiljaisen tietämyksen johtaminen. Helsinki: Talentum.

Väisänen, Leena; Niemelä, Mika & Suua Pirkko 2009. Sanat työssä. Vuorovaikutus ammattitaitona. Helsinki: Kirjapaja.

Åbo Akademi 2012 i.a. Teologi . Studiehandboken 2012. 2013. Viitattu 30.12.2012 <http://www.abo.fi/institution/tfkurser20122013>



